

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

VIEŠOSIOS POLITIKOS ANALIZĖS MAGISTRO PROGRAMA

NEDA ŽUTAUTAITĖ
II kurso studentė

**SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS LIETUVOS AUKŠTAJAME MOKSLE 2016-2023
M.: DUOMENIMIS AR MĄSTYMO ŠALIŠKUMAIS GRĮSTA POLITIKA?**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. Žilvinas Martinaitis

Vilnius, 2024

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Žutautaitė N. Sprendimų priėmimas Lietuvos aukštajame moksle 2016-2023 m.: duomenimis ar mąstymo šališkumais grįsta politika? : Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas Ž. Martinaitis., 2024. – 124 p.

Reikšminiai žodžiai: sprendimų priėmimas, politikos sprendimai, aukštasis mokslas, duomenimis grįsta politika, mąstymo šališkumai.

Šiame darbe nagrinėjama duomenimis grįsto viešojo valdymo (racionalios sprendimų priėmimo priegos) bei politinio elito, kaip individų, priimančių sprendimus, mąstymo euristikų pasireiškimo (ribotai racionalios sprendimų priėmimo priegos) teorinė priešprieša, empiriškai nagrinėjant Lietuvos atvejį aukštojo mokslo sistemos atžvilgiu. Nagrinėjamas atvejis: Švietimo, mokslo ir sporto ministrų priimti sprendimai dėl preliminarus pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo pagal kryptis 2016-2023 m. laikotarpiu. Siekiama iširti, ar sprendimų priėmimą lėmė duomenimis grįsta politika, ar kognityvinės euristikos. Tyrimas apima teisinės aplinkos, susijusios su sprendimo priėmimu, valstybės finansuojamų studijų vietų pagal kryptis paskirstymo nagrinėjimą, pasitelkiant proceso atsekimo metodus, apžvelgiama sprendimo priėmimą dėl valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo supanti aplinka, einamuoju laikotarpiu aktuali informacija, susijusi su vietų paskirstymu ir ryškūs sistemos vidaus ar išorinės aplinkos kritiniai atvejai. Išskirtas ir detaliau nagrinėjamas Informatikos mokslų krypties atvejis. Tyrime atlikti interviu su 2016-2023 m. pareigas ėjusiais Švietimo, mokslo ir sporto ministrais (-ėmis). Nustatyta, kad sprendimų priėmimo procesas siekia racionalaus / duomenimis grįsto sprendimo priėmimo, tačiau egzistuoja ir prielaidos sprendimų priėmimo metu pasireikšti ministrų (-ių) valiai. Tyrime atskleisti atvejai, kuriais pasireiškė duomenimis grįsto sprendimų priėmimo empirinės implikacijos, stebėta inkaro efekto, prieinamumo ir reprezentatyvumo euristikų raiška. Nustatyta, jog sprendimų priėmimas reikšmingai nesiskiria tarp pirmojo ir vėlesnio sprendimo laikotarpių.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „Sprendimų priėmimas Lietuvos aukštajame moksle 2016-2023 m.: duomenimis ar mąstymo šališkumais grįsta politika?“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ar užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Neda Žutautaitė

.....

(parašas)

TURINYS

SANTRUMPOS	6
ĮVADAS.....	7
1. TEORINIS ANALIZĖS PAGRINDAS	10
1.1. Duomenimis grįstas sprendimų priėmimas	10
1.2. Ribotas racionalumas ir mąstymo šališkumai	12
1.3. Tyrimui keliamos hipotezės.....	15
2. METODOLOGIJA	17
2.1. Valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo sprendimo pasirinkimas	18
2.2. Kintamųjų operacionalizavimas.	19
2.3. Duomenimis grįstas sprendimas.....	19
2.4. Mąstymo euristikomis paremtas sprendimas.....	20
2.5. Kokybinis tyrimas – interviu	22
3. EMPIRINIS TYRIMAS	25
3.1. Valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo proceso eiga ir sprendimų priėmimo galimybė.....	25
3.2. Duomenų analizė sprendimų priėmime ir racionalus modelis – ar jis įmanomas?	30
3.3. Informacija, susijusi su valstybės finansuojamų vietų paskirstymu, jos vertinimas bei reikšmingi įvykiai	33
3.4. Bendras valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas pagal studijų kryptis 2016-2023 m.: tendencijos	38
3.5. Valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas išskirtiniu atveju: Informatikos mokslų kryptis... ..	42
3.6. Mąstymo euristikų raiška sprendimų priėmime	46
3.7. Sprendimo pasikartojamumo reikšmė	47
IŠVADOS	49
ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
PRIEDAI	58
SUMMARY	123

SANTRUMPOS

EBPO/OECD – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

EIMIN – Ekonomikos ir inovacijų ministerija

INFOBALT – Skaitmeninių technologijų sektoriaus asociacija

IKT/ IRT – informacinės ir komunikacijos /ryšių technologijos

LAMA BPO – Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti

LKDK – Lietuvos kolegijų direktorių konferencija

LURK – Lietuvos universitetų rektorių konferencija

MOSTA – Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (pastaba – 2019 m. reorganizuota į Vyriausybės strateginės analizės centrą, STRATA)

MSĮ – Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas

SAM – Sveikatos apsaugos ministerija

STRATA – Vyriausybės strateginės analizės centras

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (iki 2019 m. ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija)

VF – valstybės (biudžeto lėšomis) finansuojamos (kontekste – studijų vietos)

VNF – valstybės nefinansuojamos (kontekste – studijų vietos)

VUK – Nacionalinės sveikatos sistemos specialistų rengimo valstybinio užsakymo formavimo komitetas

ŽŪM – Žemės ūkio ministerija

IVADAS

Sunku suskaičiuoti, kiek įvairiausių sprendimų priimama viešojoje politikoje ir kiek tam kiekvienu atveju reikalinga pasirengimo. Sprendimai nuo kasdienių, taktinių, strateginių iki krizinių situacijų, apimantys problemų nagrinėjimą, aiškių alternatyvų išvardijimą ir tikėtino sprendimo rezultato įsivertinimą – bent jau taip jie turėtų atrodyti remiantis **duomenimis grįsto** viešojo valdymo doktrina.

Duomenimis grindžiamas sprendimų priėmimas¹ remiasi mokslinių tyrimų ir literatūros sintezės konkrečiu politikos klausimu ar probleminiu aspektu, kuriam reikalingas sprendimas, pasitelkimu, sprendimų kildinimu iš aktualiausių duomenų, mokslinių tyrimų, analitikos, ekspertų siūlymų ar gerųjų praktikų. Reikiami duomenys iki sprendimų priėmėjų gali atkeliauti įvairiomis formomis, o tinkamai paruošti turėtų kurti sąlygas politikai nuolat progresuoti, o sprendimų priėmėjams rečiau suklysti, priimti tiksliausius, efektyviausius, **racionaliausius** sprendimus. Duomenimis grįstos politikos bruožai atsispindi ir Lietuvos politikoje priimant sprendimus – juos siekiama maksimaliai paremti tyrimais, analizėmis, ekspertų įžvalgomis – tai matoma nuo teikiamų teisės aktų projektų, jiems teikiamų išvadų, atliekamų poveikio vertinimų, suinteresuotų šalių teikiamos informacijos, siūlymų iki institucijose steigiamų analitinių centrų.

Vis tik sprendimų priėmimo kontekste akademinėje diskusijoje egzistuoja ir kita prieiga – sprendimo priėmėjo (-ų) pasitikėjimo asmenine patirtimi, prielaidomis, jau žinoma (bet nebūtinai aktualia) informacija ar nuojauta². Tai – **mąstymo šališkumais paremtas** sprendimų priėmimas³, grindžiamas neuromokslais, vartotojų elgsenos ekonomikos, politinės psichologijos teorijomis, kurios iš esmės teigia, jog žmonės nėra linkę priimti racionalių sprendimų, jog informaciją, kurią jie gauna iš išorės – tam tikra prasme pirmiausia „perleidžia“ per save.

Politikos elito atveju yra teigiama, jog neretai ir informacijos kiekvieno sprendimo atveju yra tiek daug, kad ją sunku įvertinti ir tinkamai ja pasinaudoti, o situacijos neapibrėžtumas, netikrumas,

¹ Stone, Deborah A. *Viešosios politikos paradoksai: sprendimų priėmimo menas politikoje*. (ALK. Vilnius: Eugrimas, 2004) 346-350

² Baba, V.V. and Hakem Zadeh, F. (2012), "Toward a theory of evidence based decision making", *Management Decision*, Vol. 50 No. 5, pp. 832-867.

³ Tversky, A., Kahneman D. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases: Biases in Judgments Reveal Some Heuristics of Thinking under Uncertainty. *Science (American Association for the Advancement of Science)* 185, no. 4157 (1974): 1124-1131.

daugybinės krizės fonas ir kiti veiksniai⁴ dar labiau šį procesą komplikuoja. Ši prieiga, aktyviausiai plėtota tyrėjų D. Kahneman, A. Tversky, D. G. Goldstein, N. N. Taleb, atskleidžia mąstymo šališkumus (angl. *Cognitive bias*)⁵ arba kitaip – kognityvines euristicas, kurios ir yra mechanizmai, **ribojantys mąstymo racionalumą**: nuo inkaro efekto (angl. *anchor effect*), iki prieinamumo (angl. *availability*) bei reprezentatyvumo (angl. *representativeness*) ir kt. euristicų^{6 7}.

Tad siekiant geriausio politikos rezultato kyla klausimas – **kaip viešosios politikos sprendimai vis tik yra priimami – kiek jie paremti duomenimis, o kiek – mąstymo šališkumais ir kaip užtikrinti racionaliausią bei geriausią visuomenei politikos rezultatą.**

Akademinėje literatūroje priešprieša tarp duomenimis grįsto valdymo bei mąstymo šališkumų politinio elito sprendimuose nėra itin plačiai išnagrinėta: gausu literatūros, nagrinėjančios šių sprendimo priėmimo būdų pasireiškimą teisės, sveikatos priežiūros specialistų darbe; viešojoje politikoje – tyrimai dažniau atliekami biurokratų lygmeniu, arba nagrinėjant rinkėjų pasirinkimus; tuo tarpu politinio elito sprendimai nagrinėjami rečiau, arba per vieną ar kitą teorinį modelį, tačiau ne jų sandūroje⁸. Nagrinėjimui pasirinktas aukštojo mokslo posistemis šiai dienai taip pat menkai tyrinėtas pasirinktu aspektu, Lietuvoje tokie tyrimai nebuvo daryti. Tuo tarpu sprendimai aukštojo mokslo srityje, kuriuos priima politikai – ypačiai – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, kaip, pavyzdžiui, valstybės finansuojamų studijų vietų skirstymas aukštosioms mokykloms ar norminių studijų kainų skaičiavimai – potencialiai yra galintys nulemti ne tik aukštųjų mokyklų veiklos mastą ir galimą raidą, bet ir tolesnį šalies vystymąsi, ekonominę, socialinę padėtį šalyje, darbo rinkos situaciją ilgalaikiu periodu.

Šiame darbe bus nagrinėjama duomenimis grįsto viešojo valdymo (racionalios sprendimų priėmimo prieigos) bei ministrų, kaip individų, priimančių sprendimus, mąstymo euristicų pasireiškimo (ribotai racionalios sprendimų priėmimo prieigos) priešprieša, empiriškai patikrinant Lietuvos atvejį aukštojo mokslo sistemos atžvilgiu. Nagrinėjami Švietimo, mokslo ir sporto ministrų priimti sprendimai dėl studijų vietų („krepšelių“) skirstymo pagal kryptis 2016-2023 m. laikotarpiu.

Tyrimo objektas – sprendimų priėmimas dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo Lietuvos aukštojo mokslo politikoje;

⁴ Vis, B. (2019). Heuristics and Political Elites' Judgment and Decision-Making. *Political Studies Review*, 17(1), 41–52.

⁵ Tversky, A., Kahneman, D. Judgment under Uncertainty: Heuristics

⁶ *Ibid*

⁷ Kahneman, Daniel. *Mąstymas, greitas ir lėtas*. Vilnius: Eugrimas, 2015.

⁸ Vis, *Heuristics and Political Elites*

Tyrimo tikslas – Remiantis duomenimis grįsto valdymo paradigmos bei mąstymo šališkumo teorijomis, atskleisti, kuo remiantis priimami sprendimai formuojant Lietuvos aukštojo mokslo politiką, skirstant valstybės finansuojamas pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas.

Uždaviniai:

1. Remiantis akademinė literatūra, apžvelgti duomenimis grįsto viešojo valdymo paradigmą;
2. Remiantis akademinė literatūra, apžvelgti mąstymo šališkumų teorinį pagrindą bei galimą įtaką sprendimams viešajame valdyme;
3. Ištirti Lietuvos aukštojo mokslo politikos sprendimus ir jų priėmimo pagrindą;
4. Suformuoti rekomendacijas sprendimų priėmimo modeliams, siekiant racionaliausio viešosios politikos rezultato.

Šį darbą sudaro keturios dalys: pirmojoje pristatomas teorinis analizės pagrindas bei iškeliamos tyrimo hipotezės, antrojoje – apibrėžiama tyrimo metodologija, trečiojoje – pateikiami tyrimo duomenys bei analizė ir ketvirtojoje – pateikiamos tyrimo išvados bei suformuotos rekomendacijos.

1. TEORINIS ANALIZĖS PAGRINDAS

Teoriniu analizės pagrindu pasirinkta Duomenimis grįsto viešojo valdymo doktrina bei individų Mąstymo šališkumai, nagrinėjant tris pagrindinius: inkaro efekto (angl. *anchor effect*), prieinamumo (angl. *availability*) bei reprezentatyvumo (angl. *representativeness*) šališkumus. Šioje dalyje pristatomos ir apžvelgiamos teorinės sprendimų priėmimo perspektyvos bei galima jų raiška ministru sprendimų priėmimo atveju.

1.1. Duomenimis grįstas sprendimų priėmimas

Duomenimis grįsto viešojo valdymo, kaip doktrinos, pagrindas yra mokslinių tyrimų ir literatūros sintezė konkrečiu politikos klausimu ar probleminiu aspektu, kuriam reikalingas sprendimas. Duomenimis grįsti sprendimai yra tapatinami su racionalia sprendimo priėmimo prieiga ar loginiu sprendimų priėmimo būdu, kurie, pirmiausia yra grindžiami mokslinio tyrimo principais, tinkamai atliekama visų alternatyvų analize, iš kurios pasirenkama geriausia alternatyva bei tikslios informacijos prieinamumu⁹.

Racionaliam sprendimų priėmimui pamatą padėjo H. Simon's, 1945 m. apibūdinęs administracinius sprendimus kaip pasirinkimus iš alternatyvų, kai racionalus sprendimas – geriausia alternatyva siekiant organizacijos tikslų¹⁰. Taip susiformavo supratimas, kad racionalus sprendimas yra tas, kuris labiausiai priartina prie norimo rezultato. Ch. Ham, M. Hill taip pat išskiria pagrindinius žingsnius, kuriuose apima sprendimo priėmimas racionaliame modelyje: (1) alternatyvų įsivardijimo, (2) kiekvienos alternatyvos pasekmių įsivertinimo, (3) palyginamojo pasekmių vertinimo¹¹. ša

Duomenimis (įrodymais) grįstas sprendimų priėmimas, savo esme apibrėžiantis mokslinių, ekspertinių tyrimų, kokybinių ir kiekybinių tyrimų analizių, konsultacijų su suinteresuotomis grupėmis ar kitais būdais sistemingai surinktos ir patikimos informacijos panaudojimą sprendimų priėmime, gali būti apibūdinamas skirtingais terminais. Literatūroje aptinkama: „**duomenimis paremtas** valdymas / politika / sprendimų priėmimas” (*data-based management / policy / decision making*), „**duomenimis informuotas** valdymas / politika / sprendimų priėmimas” (*data-informed management / policy / decision making*), „**duomenimis grįstas** valdymas / politika / sprendimų priėmimas” (*data-driven management / policy / decision making*). Suprantant, jog politizacijos atveju gali iškilti rizikų sprendimo priėmimo racionalumui, kai duomenys yra pasitelkiami siekiant pagrįsti norimą alternatyvą,

⁹ Parsons, David Wayne. *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. (Vilnius: Eugrimas, 2001), 252-281

¹⁰ Gow, J. I. Decision Man: Herbert Simon in Search of Rationality. (*Canadian public administration* 46(1), 2003), 120-126.

¹¹ Ch. Ham, M. Hill. *The Policy Process in the Modern Capitalist State*, New York: Harvester Wheatsheaf, 1993, 80-94

šiuo darbe pagrindinė duomenimis grįsto sprendimų priėmimo prieiga yra labiausiai atitinkanti „*data-driven*“ perspektyvą – sprendimai priimami vadovaujantis tikslingais einamuoju metu prieinamais duomenimis.

Duomenys iki sprendimų priėmėjų gali atkelti įvairiomis formomis – atvejų studijomis, ekspertine nuomone, patirtimi, gerosiomis sprendimų praktikomis sistemyje ar analitiniais vertinimais. Tinkamai paruošti jie turėtų tapti geriausiais priimtais sprendimais ir praktika, leisti politikai progresuoti, sprendimų priėmėjams rečiau suklysti. Su duomenimis grįstu sprendimų priėmimu neretai tapatinama ir efektyvi vyriausybės veikla, nes tinkamas sprendimų priėmimas, paremtas aktualia informacija, gali leisti sumažinti netinkamas išlaidas, sudaryti galimybes plėsti inovatyvias programas bei didinti atskaitomybę už rezultatus¹².

Vis tik duomenimis grįstas valdymas dėl kelių priežasčių yra kritikuojamas¹³:

- Duomenimis galima manipuliuoti ir pagrįsti bet kokį norimą sprendimą;
- Duomenimis grįsti sprendimai turi būti tinkami organizacinei prasme, kad jie galėtų būti įgyvendinami;
- Duomenimis grįstų sprendimų priėmimas susiduria su *research-practice gap* – tyrimų ir realios praktikos nesusiderinimu, kai tyrimų rezultatai praktikoje beveik nebūna perkeltami, o kartais to apskritai ir nėra įmanoma padaryti;

Nepaisant šios kritikos, tai vis dar vienas populiariausių ir racionalumo požiūriu – siektinų sprendimų priėmimo modelių. Būtent duomenimis grįstos politikos bruožai atsispindi ir Lietuvos politikoje priimant sprendimus: juos siekiama maksimaliai paremti tyrimais, analizėmis, ekspertų įžvalgomis – nuo Seimo komitetų iki Vyriausybės veiklos. Siekiant sukurti vientisą, nuoseklią, darnią ir veiksmingą teisinę sistemą, vadovaujama teisėkūros principais¹⁴, pagal kuriuos rengiant teisės akto projektą turi būti atliktas numatomo reguliavimo poveikio vertinimas, įvertinamos visos galimos teisinio reguliavimo alternatyvos ir pasirinkta geriausia iš jų, po užregistravimo teisės aktų sistemoje, projektai derinami su suinteresuotomis šalimis, jiems teikiami aiškinamieji raštai, atliekami poveikio vertinimai.^{15 16}

¹² Hwang, Sungsoo, Taewoo Nam, and Hyunsang Ha. From Evidence-Based Policy Making to Data-Driven Administration: Proposing the Data vs. Value Framework. *International review of public administration* 26, no. 3 (2021): 291-307.

¹³ Rousseau, Denise M. "Is There Such a Thing as "Evidence-Based Management"?" (*The Academy of Management Review* 31, no. 2 (2006)) 256-69.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas, Nr. XI-2220, Vilnius, 2012. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.433088/asr> (žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d.)

¹⁵ Lietuvos Respublikos Seimas, Teisėkūros pagrindų įstatymas

Valstybės finansuojamų studijų vietų skirstymo procesas savo eiga taip pat yra orientuotas į duomenų pasitelkimą sprendimo priėmimui. Mokslo ir studijų įstatyme¹⁷ numatyta, jog valstybės finansuojamos studijų vietos turi būti skirstomos, atsižvelgiant į „valstybės ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikius, valstybės finansines galimybes ir įvertinus absolventų įsidarbinimo rodiklius“. Matyti, jog politinių sprendimų priėmimo procesas Lietuvoje yra sukonstruotas remiantis duomenimis grįstos politikos bruožais.

1.2. Ribotas racionalumas ir mąstymo šališkumai

Pasak G. Gigerenzer et.al., R. Axelrod ir kitų, mąstymo kognityviniai šališkumai formuojasi mąstyme kaip paprastos strategijos, leidžiančios ribotame laike su ribotu informacijos kiekiu priimti sprendimus^{18,19}. Kadangi neretu atveju priimant sprendimus būtent ir pritrūksta tiek tinkamų duomenų, tiek laiko, o standartiškai žmonės neturi reikiamų samprotavimo įgūdžių ir būdų tiksliai apskaičiuoti geriausias tikimybes, atlikti matematinius modeliavimus, intuityvūs sprendimai tampa vieninteliu būdu neapibrėžtoje situacijoje. Būtent tokie intuityvūs mąstymo būdai / mąstymo strategijos, kuriomis žmonės vertina ir priima sprendimus, remdamiesi ribotu kiekiu informacijos ir vadinami mąstymo euristikomis.²⁰

Sullivan et. al., teigia, jog politinio elito atveju intuityvus sprendimų priėmimas pasireiškia, kai reikalinga kompleksiskai vertinti ir priimti sprendimus su neapibrėžtais rezultatais (angl. *outcomes*)²¹; taip pat situacijose, kuriose reikalinga priimti per daug sprendimų, reikiamos informacijos kiekis yra labai didelis ar kaip tik jos trūksta, esant netikrumo aplinkybėms ar fone vykstant daugialypėms krizėms – išskiria Barbara Vis²². Įvairiuose tyrimuose politikos elito elgsena yra nagrinėjama per keletą skirtingų, su mąstymo kognityviniais šališkumais susijusių prieigų, bet dažniausiai aptariamas politinio

¹⁶ Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Seimo statutas, Vilnius, 1994. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5734/asr> (žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d.)

¹⁷ Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas, Vilnius, 2009. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.343430/asr> (žiūrėta 2024 m. balandžio 16 d.)

¹⁸ Gigerenzer, Gerd, Christoph Engel, and Dr Christoph Engel. *Heuristics and the Law*. 1st ed. Vol. 1. MIT Press Books. Cambridge: MIT Press, 2006.

¹⁹ Robert Axelrod. *Structure of Decision : The Cognitive Maps of Political Elites*. Princeton Legacy Library. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1976.

²⁰ Tversky, A. Kahneman D.. *Judgment under Uncertainty: Heuristics*

²¹ Sullivan JL, Shaw LE, McAvoy GE, et al. (1993) The Dimensions of Cue-Taking in the House of Representatives: Variation by Issue Area. *The Journal of Politics* 55 (4): 975–997, cituota iš Vis, *Heuristics and Political Elites*

²² Vis

elito selektyvus, konkrečiai politikai aktualios informacijos interpretavimas²³. Shapiro ir Bonham atskleidžiama ir politikos lyderių įsitikinimų sistemos svarba, kuri yra pagrįsta praeities patirčių ir dabartinių lūkesčių kombinacija²⁴. Tai leidžia plėtotis prielaidai, jog sprendimai yra paremti juos priimančių politikos lyderių įsitikinimais, pagal kuriuos informacija, kurią sprendimo priėmėjai turi prieinamą, yra selektyviai interpretuojama.

Pagrindiniai mąstymo šališkumai, kurie nagrinėjami politinio elito sprendimų priėmimo tyrimuose yra inkaro efekto (angl. *anchor effect*), prieinamumo (angl. *availability*) bei reprezentatyvumo (angl. *representativeness*). Toliau detaliau apžvelgiamas kiekvienas šių šališkumų ir galima jų raiška.

Inkaro efektas – kaip mąstymo šališkumas apibūdina reiškinį, kai individai, priimdami sprendimus, kuriems reikalingas kiekybinis (skaitinis) įvertinimas, remiasi sprendimo priėmimo momente turimu atskaitos tašku, kuris lemia galutinį sprendimą. Tokių pradinių-atskaitos taškų politikos sprendimuose yra ganėtinai nemažai, dažniausiai jie būna susiję su reguliariai pasikartojančiais sprendimais, pavyzdžiui, valstybės biudžeto sudarymas – paremtas ankstesnių metų biudžetu; norminės studijų kainos nustatymas – paremtas ankstesniu norminių studijų kainų pagal studijų kryptis nustatymu; ar valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas – paremtas ankstesniu skirstymu. Inkaro efektas siejasi ir su inkrementalizmo politikoje aiškinimu, mažos apimties, ne tokiais sudėtingais (kadangi nereikia iš naujo iš esmės jų priimti) sprendimais. Inkaro efekto pasireiškimas matomas, kai einamuoju metu priimtas sprendimas yra tapatus ar itin panašus į prieš tai priimtą analogišką sprendimą ar kitus su sprendimu susijusius duomenis.

Prieinamumo šališkumas²⁵ remiasi informacijos prieinamumu, artimu pasiekiamumu individui. Juo remiantis žmonės neretai yra linkę pervertinti įvykių, kuriuos patyrė ar pastaruoju metu jautė esant grėsmę, tikimybes ir rizikos dydį. Tai priimant sprendimą gali kurti iškreiptą įspūdį apie ateities prognozes (pagal tai, kokios prognozės garsiai nuskambėjo, buvo gerai įsimintinos). Prieinamumo šališkumui įtakos gali turėti išoriniai veiksniai ir jų mastas, suinteresuotų grupių selektyviai atrinkta ar nuosekliai ilgą laiką pateikiama ta pati informacija. Politikų atveju, prieinamumo šališkumas gali paaiškinti ir kodėl vienos problemos atsiranda darbotvarkėje, o kitos – ne, priklausomai nuo jų

²³ Peterson, Steven A. Neurophysiology, Cognition, and Political Thinking, *Political psychology* 6, no. 3 (1985): 495-518.

²⁴ Shapiro, Michael J., and G. Matthew Bonham. "Cognitive Process and Foreign Policy Decision-Making." (*International Studies Quarterly* 17, no. 2 (1973)), 147–74.

²⁵ Kahneman, Slovic, P., & Tversky, A. *Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases* (1st ed.). (Cambridge University Press, 1982), 161-178

prieinamumo, masto ir tikėtinumo vertinimo iš politinio elito perspektyvos. Nagrinėjant sprendimų aukštajame moksle priėmimą, prieinamumo šališkumas galėtų atsispindėti sprendimuose, kuriuose reikalingos ateities prognozės – subjektyviai vertinant jų patikimumą ar suinteresuotoms grupėms aktyviai įsitraukiant į sprendimo priėmimo procesą, siekiant jį paveikti ir formuluojant vis atsikartojančią „žinutę“, siekiant „sustiprinti“ jos patikimumą būtent ministro (-ės) atžvilgiu.

Reprezentatyvumo šališkumas²⁶ sukuria prielaidas vertinti skirtingas alternatyvas pagal jų atitikimą (ar artimumą) individo realybės suvokimui. Reprezentatyvumo šališkumas gali pasireikšti prognozuojant ateities tikimybes tiek suvokiant situaciją (problema), tiek ieškant reikšmingos informacijos, tiek pasirenkant atsaką. Situacijos suvokimą veikia išankstiniai įsitikinimai, informacijos paieška taip pat vykdoma pagal juos atsirenkant, kas yra aktualu sprendimui priimti, o atsakas (sprendimas situacijoje) įvertinamas pagal iškreiptą tikėtinumo supratimą. Reprezentatyvumo šališkumas dažniausiai remiasi individo turima patirtimi, tačiau politinių sprendimų lygmeniu jam įtakos taip pat gali turėti ir suinteresuotų šalių selektyviai pateikta, lengvai įsimenama arba vis pakartojama informacija sprendimų priėmėjui (-ai), kuri tampa jo (-s) situacijos supratimo dalimi. Reprezentatyvumo šališkumas gali stipriau pasireikšti, jei sprendimą priimančias asmuo iš anksto turi asmeninį situacijos vaizdinį, nuostatas apie situaciją ar ankstesnę patirtį joje. Taip pat gali pasireikšti, kai egzistuojantys duomenys yra klaidingi arba prieštaraujantys vieni kitiems.

Prieinamumo ir reprezentatyvumo šališkumai yra labai glaudžiai tarpusavyje persipinantys bei veikiantys sinergijoje. Yra aiškinimų, jog prieinamumo šališkumas nulemia tai, kas apskritai patenka į politikos elito akiratį, o reprezentatyvumo – tai, kaip elitas vertina situaciją²⁷. Visi šie mąstymo šališkumai daro didžiulę įtaką priimamiems sprendimams ne tik individo lygiu, bet ir politikos formavime. Tiek inkaro efekto, tiek prieinamumo, reprezentatyvumo šališkumų empirines implikacijas stebėti ir atskirti yra itin sudėtinga.

Tyrinėjant politinio elito – ministrų (-ių) mąstymo euristikų pasireiškimą, siekiant išnagrinėti priimtą sprendimą dėl studijų vietų kryptims paskirstymo, operacionalizuojant kintamuosius, svarbu apžvelgti aplinkos, kurioje yra priimami sprendimai ir prielaidų, reikiamų šališkumams pasireikšti atitiktį. Būtent studijų vietų aukštosioms mokykloms paskirstymas yra sprendimas, kurį reikia priimti didelio netikrumo aplinkybėmis. Pirmiausia, trūkstant aiškių Lietuvos darbo rinkos prognozių, kurios leistų sprendimus sieti su tikslu parengti specialistus ateities darbo rinkos poreikiams. Pati darbo rinka yra adaptyvi, joje vyrauja technologiniai pokyčiai; ją paveikia įvairios krizės, pavyzdžiui, koronaviruso

²⁶ Kahneman, Slovic, P., & Tversky, A. *Judgment under Uncertainty: Heuristics*, 21-98

²⁷ Vis

pandemija, karas Ukrainoje; šalies ekonominė raida dėl mažos atviros ekonomikos situacijos taip pat yra nuolat stipriai besikeičianti ir paveikiama išorės veiksnių. Be darbo rinkos situacijos, poveikį sprendimams gali turėti ir stiprių suinteresuotų šalių veikimas, kuris sukuria per didelio informacijos srauto situaciją, nuo skirtingų aukštųjų mokyklų prognozių, iki darbdavių asociacijų, pavienių verslo klasterių, studentų organizacijų pateikiamos informacijos. Tuo tarpu patikimų prognozių ir duomenų sprendimui priimti nebūtinai pakanka, o galiausiai ir paties vietų paskirstymo sprendimas nėra vedantis į aiškų vienareikšmį rezultatą. Šių prielaidų atitikimas sudaro sąlygas priimant sprendimus pasireikšti mąstymo šališkumams.

1.3. Tyrimui keliamos hipotezės

Atsižvelgiant į skirtingus dviejų teorijų sprendimų priėmimo modelių ir racionalumo aiškinimus, siekiant atskleisti, kuo remiantis priimami sprendimai formuojant Lietuvos aukštojo mokslo politiką, šiame darbe yra keliamos trys hipotezės. Dvi iš jų – pagal skirtingus teorinės prieigos priklausomojo kintamojo aiškinimus – sprendimą dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo pagal kryptis; trečioji – nagrinėjanti to paties politinio lyderio (-ės) priimamo sprendimo pagrindą, priklausomai nuo to, ar sprendimas priimamas pirmą kartą, ar yra pasikartojantis.

Pirmoji hipotezė – **H1: Lietuvos aukštojo mokslo politikos sprendimai dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų pagal studijų kryptis paskirstymo 2016-2023 m. yra grįsti duomenų analize.** Ši hipotezė galėtų būti patvirtinta, stebint valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo pagal studijų kryptis atitiktį tuo metu prieinamai darbo rinkos tendencijų analitikai ir studentų įsidarbinamumo rezultatams. Kadangi teisinė aplinka įpareigoja, jog valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas atitiktų ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikius, šie analizuojami įvertinant žmogiškųjų išteklių stebėsenos duomenis, valstybės strateginės analizės centro (MOSTA/STRATA) prognozes bei šoko situacijose (kai tokios nustatomos) atsiradusiais naujais duomenimis ir informacija. Informacijos trūkumo laikotarpiu, hipotezę patvirtintų ministro (-ės) sprendimas užsakyti tikslią duomenų analizę ar papildomą tyrimą aktualiu valstybės finansuojamų studijų vietų klausimu.

Antroji – alternatyvia sprendimo priėmimo perspektyva grindžiama hipotezė – **H2: Lietuvos aukštojo mokslo politikos sprendimai dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų pagal studijų kryptis paskirstymo 2016-2023 m. yra priimti remiantis ankstesnių metų vietų paskirstymu, prieinamumo arba reprezentatyvumo euristikomis.** Ši hipotezė gali būti patvirtinta, stebint bent vienos iš šių trijų: inkaro efekto (angl. *anchor effect*), prieinamumo (angl.

availability) arba reprezentatyvumo (angl. *representativeness*) euristikų empirines implikacijas. Inkaro efektą atspindėtų situacija, kai valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas stipriai remiasi ankstesniųjų metų paskirstymu pagal studijų kryptis, ypač, posistemio arba išorinėje aplinkoje esant situacijos kaitai, išskirtiniam šoko atvejui, reikšmingos naujos informacijos atsiradimui, jei tyrimo metu patvirtinama, kad vietų paskirstymo sistema sudaro prielaidas pareigas einančiam ministrui priimti sprendimą. Prieinamumo ir/ar reprezentatyvumo šališkumai gali būti nustatyti, kai pasireiškia ryškus rėmimasis pasirinktos suinteresuotos šalies pateikiama informacija, ją menkai kvestionuojant, taip pat su tuo susijusiu traktavimu, jog informacijos, priimant sprendimą, visuomet buvo pakankamai – būtent tiek, kiek jos yra subjektyviai reikalinga – tai atspindėtų selektyvų informacijos atsirinkimą. Taip pat šie šališkumai gali būti stebimi esant aiškiai išreikštam asmeniniam informacijos (patikimumo prasme) vertinimui, dalį informacijos, kuri neatitinka asmens nuostatų, laikant nepatikima. Svarbus veiksnys būtų kokybinio interviu tyrimo metu išryškėjantys itin stiprūs sprendimą priimančio asmens įsitikinimai, tikrovės suvokimas, susijęs su studijų vietų paskirstymo sprendimu bei aktyvus asmeninis įsitraukimas į sprendimo priėmimo procesus.

Taip pat, siekiant įvertinti ne tik sprendimų palyginamumą tarp laikotarpių, kai juos priėmė skirtingi ministrai (-ės), tačiau ir to paties ministro (-ės) sprendimus, priimtus skirtingais kadencijos laikotarpiais, keliama hipotezė **H3: Sprendimų priėmimo būdas skiriasi priklausomai nuo to, ar sprendimas priimamas pirmą kartą, ar yra pasikartojantis.** Ši hipotezė gali būti patvirtinama tik tuo atveju, kai ministrai (-ės) tyrimo interviu metu tiesiogiai tai patvirtina.

2. METODOLOGIJA

Siekiant įvertinti priimtų sprendimų racionalumą, pasirinkti sprendimai, kuriuos galima pamatuoti ir kuriems įmanoma pritaikyti statistinius modeliavimus, paremtus duomenimis. Tyrimui pasirinkta nagrinėti valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų (krepšelių) paskirstymą. Nagrinėjamas laikotarpis – 2016-2023-ieji metai.

Empirinis tyrimas sudarytas iš 4 sudedamųjų dalių. Pirmojoje, nagrinėjant sprendimo priėmimo teisinę aplinką, atlikus kokybinį interviu su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovu (-e), apžvelgiama sprendimo priėmimo proceso eiga ir prielaidų, sukuriančių galimybę priimti duomenimis grįstą sprendimą atitikimas.

Antrojoje dalyje – pasitelkiant proceso atsekimo metodus, apžvelgiama sprendimo priėmimą dėl valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo supanti aplinka, einamuoju laikotarpiu aktuali informacija, susijusi su vietų paskirstymu ir ryškūs sistemos vidaus ar išorinės aplinkos kritiniai atvejai. Išskiriamas svarbus išskirties įvykis, atsižvelgiant į tuo metu egzistavusią darbo rinkos situaciją, žinomus stojančiųjų pasirinkimus, pagrindinių valstybės institucijų, susijusių su strateginiu planavimu ir analitika, atliktus tyrimus ir analizes, ir/ar suinteresuotų šalių pateikiamus tyrimus ir analizes, jį patvirtinant kokybiniu interviu su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovu (-e). Kaip kritiniai atvejai nėra nagrinėjami stipriai politizuoti įvykiai, kurie galimai patvirtintų arba paneigtų politizacijos, bet ne duomenimis ar mąstymo šališkumais grįsto sprendimo priėmimo hipotezes.

Trečiu tyrimo etapu yra atliekamas kokybinis tyrimas, interviu su 2016-2023 m. pareigas ėjusiais Švietimo, mokslo ir sporto ministrais (-ėmis) pagrindu. Tyrime dalyvauja trys ministrai(-ės), kurių pareigos prasidėjo arba jau buvo pasibaigusios šio nagrinėjamojo laikotarpio rėmuose: J. Šiugždinienė, A. Monkevičius, J. Petrauskienė. Interviu atliekami siekiant išsiaiškinti sprendimų priėmimo metu turėtą informaciją bei priimtų sprendimų dėl studijų vietų skirstymo motyvus, siekiant juos sugretinti su kiekybine duomenų analize.

Ketvirtoje dalyje kiekybinių duomenų analizė gretinama su ministrų (-ių) nuomonėmis, surinktomis kokybinio interviu būdu – nagrinėjant valstybės finansuojamų studijų vietų (krepšelių) paskirstymą 2016-2023 m., atsižvelgiant į pasirinktus kritinius atvejus bei įvertinant išskirtis, kai sprendimas dėl vietų paskirstymo yra už standartinio nuokrypio vietų paskirstymui pagal studijų kryptis per visą nagrinėjamąjį laikotarpį ribų, tikrinant tyrime iškeltas hipotezes.

2.1. Valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo sprendimo pasirinkimas

Šiame darbe pasirinkta nagrinėti pirmosios pakopos (bakalauro) ir vientisųjų studijų vietų paskirstymą, siekiant, kad sprendimo priėmimo tyrimu būtų galima patvirtinti dvi skirtingas sprendimo priėmimą aiškinančias teorijas, stebėti skirtingas jų implikacijas. Sprendimas turėjo būti pamatuojamas, jam turi būti galima pritaikyti statistinius duomenų modeliavimus. Be kita ko, taip pat siekta ir kad priimant sprendimą būtų pakankamai erdvės pasireikšti mąstymo šališkumams, vadinasi, sprendimas turi galėti būti priimamas einamaisiais metais pareigas einančio ministro, sistema negali būti pernelyg inertiška arba susijusi su papildomais vietų skirstymą tiesiogiai veikiančiais mechanizmais, kad tokia galimybė nebūtų eliminuota. Svarbus elementas ir sprendimo netikrumą kurianti aplinka – išsamių ir patikimų prognozių dėl valstybės poreikių ateityje, priimant sprendimą menkai egzistuoja, taigi, atsiranda erdvė priimti sprendimą neapibrėžtomis sąlygomis.

Šiuo atveju atsisakyta nagrinėti antrosios pakopos (magistrantūros) ir doktorantūros studijų vietų skirstymą, kadangi jis yra tiesiogiai susietas su mokslo ir studijų institucijos mokslo veiklos vertinimo rezultatais. Nagrinėjant valstybės finansuojamų vietų paskirstymą taip pat nėra įtraukiamos valstybės nefinansuojamos studijų vietos su studijų stipendijomis, kadangi jų kiekis yra reikšmingai mažėjantis ir paskutiniaisiais metais nesiekė net 1 proc. valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skaičiaus, todėl lyginti šių vietų paskirstymą skirtingais laikotarpiais būtų netikslinga.

Valstybės finansuojamų bakalauro ir vientisųjų studijų vietų paskirstymui pasirinktas nagrinėjamas laikotarpis nuo 2016 m. Nagrinėjamojo laikotarpio pradžia pasirinkta atsižvelgiant į studijų vietų paskirstymo mechanizmo veikimo stabilumą – praėjus 7 metams po „krepšelių reformos“, kurios metu Mokslo ir Studijų įstatymu įtvirtintas studijų finansavimo modelis, pagal kurį aukštojo mokslo institucijos finansavimą už studijų veiklą gauna priklausomai nuo studentų skaičiaus, 2009 m. buvo priimtas šiuo metu galiojantis Mokslo ir studijų įstatymas bei nuo 2016 m. įsigaliojęs vis dar aktualus studijų sričių ir joms priklausančių kryptių klasifikavimas (vėlesniais laikotarpiais skirstant studijų vietas egzistavo patikslinimų dėl vietų paskirstymo detalumo pagal kryptis/jų grupes, tačiau duomenys išlieka palyginami tarpusavyje).²⁸

²⁸ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, *Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. vasario 19 d. įsakymo Nr. V-222 „Dėl studijų kryptis sudarančių šakų sąrašo patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios*, Vilnius, 2020, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/be3ddf420fe711ebbedbd456d2fb030d?jfwid=3nyvnnq1b> (žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d.)

Nagrinėjant duomenis pirmenybė teikiama preliminariam vietų paskirstymui pagal studijų kryptis, kadangi jį formuoja tiesiogiai Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, įprastai – iki einamųjų metų balandžio mėnesio vidurio. Kaip keitėsi vietų paskirstymas jau stojimų laikotarpio pabaigoje – įprastai – rugpjūčio mėn., nėra detalai nagrinėjama, kadangi galutinį studijų vietų paskirstymo sprendimą Švietimo, mokslo ir sporto ministras yra įgaliotas patvirtinti jau pasibaigus stojimo į aukštąsias mokyklas laikotarpiui, tarp stojančiųjų ir aukštųjų mokyklų pasirašius studijų sutartis. Taigi, tų pačių metų preliminaraus ir galutinio studijų vietų paskirstymo pokytis indikuoja pasikeitusį sprendimą, kuris labiausiai turėtų būti sąlygotas būtent stojančiųjų preferencijų ir tikslingiau atspindi valstybės biudžeto lėšų panaudojimo efektyvumą, nei esminį valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo sprendimo persvarstymą.

Taip pat tarpusavyje lyginami to paties ministro kadencijos metu priimti sprendimai dėl vietų paskirstymo ir jų skirtumai pagal metus. Atkreipiamas dėmesys į pereinamuosius – ministro (-ės) pirmuosius kadencijos darbo metus bei kiek studijų vietų paskirstymas skiriasi nuo prieš tai buvusios ankstesnės kadencijos ministro (-ės) sprendimo. Galiausiai – įvertinamas studijų vietų (krepšelių) paskirstymas per visą nagrinėjamąjį laikotarpį, siekiant įvertinti kuriais metais ar kuriose kryptyse nuokrypis yra didesnis nei standartinis bei identifikuoti atvejus, kai standartinis nuokrypis yra itin žemas ir vietų skaičiaus paskirstymas buvo ganėtinai tolygus.

2.2. Kintamųjų operacionalizavimas.

Tolesniuose poskyriuose aprašomas kintamųjų operacionalizavimas – empirinės implikacijos nustatyti duomenimis grįstus ar inkaro efekto, prieinamumo bei reprezentatyvumo šališkumų nulemtus sprendimus.

2.3. Duomenimis grįstas sprendimas

Siekiant įvertinti duomenimis grįstus sprendimų priėmimo atvejus, bus nagrinėjama einamuoju laikotarpiu sprendimui aktuali ir ministrams prieinama informacija. Pagrindiniai duomenys, susiję su Lietuvos aukštuoju mokslu, yra nuosekliai kaupiami valstybinių institucijų, pavyzdžiui, Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (ŠVIS), Valstybės duomenų agentūros duomenų bazėse, 2007-2019 m. pagrindiniu mokslo ir studijų politikos duomenų ekspertizės centru buvo Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), tapęs dalimi Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA), taip pat aukštojo mokslo duomenis, susijusius su stojimu į aukštąsias mokyklas valdo Lietuvos aukštųjų mokyklų asociaciją bendrajam priėmimui organizuoti (LAMA BPO), sveikatos

mokslių srityje – tam sudarytas Nacionalinės sveikatos sistemos specialistų rengimo valstybinio užsakymo formavimo komitetas ir Ekspertų tarybos (VUK). Sprendimai aukštajame moksle yra grindžiami ir Valstybės kontrolės ataskaitomis, tarptautiniais tyrimais: Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ar Europos aukštojo mokslo erdvę (EAME) apimančiomis analizėmis bei ateities prognozėmis bei kitais tuo metu prieinamais duomenų paketais.

Šių įvardytų duomenų šaltiniai gali bus pasitelkiami papildomai informacijai sprendimo priėmimo metu atskleisti, kadangi jie – valstybinių institucijų ar tarptautinių organizacijų renkami ir kaupiami sistemingai, yra dažniausiai pasitelkiami kaip racionalių sprendimų pagrindas, dažniausiai pasikartojantys registruojamų aukštąjį mokslą ir studijas reglamentuojančių teisės aktų aiškinamuosiuose raštuose. Tikslingiausiai nagrinėjamos viešai prieinamos STRATA analizės, LAMA BPO duomenys, kadangi jie sprendimų priėmėjų ir ŠMSM Studijų skyriaus nagrinėjamoju klausimu minimi kaip tiesiogiai naudojami valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstyme. Taip pat bus vertinamas ir duomenų sprendimo priėmimui pakankamumo faktas (ar apskritai buvo duomenų tuo metu, kai reikėjo priimti sprendimą), atsižvelgiant į tai, ar ministras (-ė) interviu metu jį patvirtina. Informacijos trūkumo laikotarpiu, hipotezę patvirtintų ministro (-ės) sprendimas užsakyti tikslią duomenų analizę ar papildomą tyrimą aktualiu valstybės finansuojamų studijų vietų klausimu.

Sprendimui aktualiais duomenimis laikomi: darbo rinkos poreikiai ir tendencijos – strateginės prognozės (tiek ateities poreikių, tiek prognozuojamų šoko situacijų); stojančiųjų pasirinkimai ir ankstesnių metų studijų baigimo laiku (ar nubyreėjimo) bei įsidarbinimo rodikliai; Lietuvos ekonomikos vystymo krypties prioritetai bei panašaus pobūdžio informacija, kadangi Mokslo ir studijų įstatymu numatoma, jog valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas turi atitikti ūkinės, socialinės ir kultūrinės valstybės plėtros poreikius bei įvertinti įsidarbinimo rezultatus.

Duomenimis grįstu sprendimu laikomas studijų vietų paskirstymas, derantis su duomenimis apie būsimas darbo rinkos tendencijas, prognozuojamas/esamas šoko situacijas bei absolventų sėkmingu studijų baigimu (aukštųjų mokyklų gebėjimu sėkmingai vykdyti studijas bei absolventų įsidarbinimu).

2.4. Mąstymo euristikomis paremtas sprendimas

Mąstymo kognityvinėmis euristikomis paremtais sprendimai bus laikomi jei bus nustatytas bent vienos iš šių: inkaro efekto (angl. *anchor effect*), prieinamumo (angl. *availability*) bei reprezentatyvumo (angl. *representativeness*) euristikų egzistavimas. Taip pat, jei nebus nustatytas rėmimosi aktualiais sprendimui duomenimis faktas.

Šiam sprendimo priėmimo būdai patvirtinti svarbu, jog būtų išpildytos „intuicijai“ pasireikšti reikalingos sąlygos. Vienos jų – neaiškumo, kadangi Lietuvoje neturime aiškių darbo rinkos prognozių, darbo rinkos adaptyvumo ir paveikiamumo įvairioms krizėms sąlygos, svarbi ir konkretaus sprendimo netikrumo situacija. Tai gali būti ir fone vykstančios susijusios reformos, rezonuojantys pokyčiai posistemyje, suinteresuotų grupių aktyvizmas priešinant pokyčiams, ar pačių suinteresuotų grupių siūlomi kardinalūs pokyčiai. Šie veiksniai kuria sudėtingumą įvertinti alternatyvas, kai yra per didelis arba per mažas sprendimui reikalingos informacijos kiekis. Taip pat svarbu nustatyti ir egzistuojančias prielaidas ministro (-ės) sprendimo priėmimui – patvirtinant konkrečiais atvejais ir/arba pačių ministrų (-ių) nuomone, atsiskleidžiančia tyrimo metu.

Inkaro efekto pasireiškimą atspindėtų situacija, kai valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas stipriai remiasi (standartinio nuokrypio ribose) ankstesniųjų metų paskirstymu pagal studijų kryptis, ypač, posistemio arba išorinėje aplinkoje esant situacijos kaitai, reikšmingos naujos informacijos atsiradimui. Atsiradus naujai informacijai – nagrinėjamas konkrečiai tos krypties, su kuria susijusi informacija, studijų vietų paskirstymas. Jei nauji duomenys priimant sprendimą įtakos neturės, tuomet bus laikoma, kad ministrai sprendimą priėmė remdamiesi inkaro efekto šališkumu.

Prieinamumo ir/ar reprezentatyvumo šališkumai gali būti nustatyti, kai pasireiškia ryškus rėmimasis pasirinktos kokios nors suinteresuotos šalies pateikiama informacija, ją menkai kvestionuojant, taip pat – traktavimu, jog informacijos, priimant sprendimą, visuomet buvo pakankamai – būtent tiek, kiek jos yra reikalinga – tai atspindėtų selektyvų informacijos atsirinkimą. Atsiradus naujai informacijai – į ją žiūrima nepatikimai, nebent ji atitinka ministro asmeniškai suprantamus patikimumo kriterijus (dalį informacijos, kuri neatitinka asmens nuostatų, laikant nepatikima). Taip pat svarbus veiksnys yra tyrimo metu, atliekant kokybinius interviu išryškėjantys itin stiprūs sprendimą priimančio asmens įsitikinimai, jo (-s) realybės suvokimas, susijęs su studijų vietų paskirstymo sprendimu ir aktyvus asmeninis įsitraukimas į sprendimo priėmimo procesus. Reprezentatyvumo šališkumas labiau tikėtinas, kai sprendimas priimamas jau esant panašiai patirčiai – t.y. ne pirmaisiais Ministro veiklos metais. Taip pat, kai suinteresuotos grupės selektyviai pateikia lengvai įsimenamą informaciją, susidaro prielaida informacijai tapti realybės suvokimo dalimi.

Tyrimo metu galimi atvejai, kai dėl ribotos informacijos nebus iki galo aiškios sprendimų priėmimo aplinkybės bei nebus galima tiksliai nustatyti vyravusių mąstymo šališkumų fakto.

2.5. Kokybinis tyrimas – interviu

Trečioji tyrimo dalis – kokybiniai interviu – vykdomi išnagrinėjus valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo tendencijas bei nustačius kritinį (-ius) atvejį (-us) – situaciją (-as), kai sprendimas dėl valstybės finansuojamų studijų vietų galėjo būti nulemtas išorinio šoko veiksnių ir stebimos naujos informacijos. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, kuo buvo grindžiami ministrų (-ių) sprendimai, kaip jie (-os) vertino su sprendimu susijusią informaciją, kiek buvo linkę ja remtis ir ar sprendimo procese išryškėja sprendimo priėmimo, paremto mąstymo euristicomis, implikacijos.

Tyrimo procesas. Įgyvendinant tyrimą: 1) formuluojamas tyrimo tikslas, tuomet pagal tai 2) sudarytas klausimynas, pasirinkti tyrimo metodai 3) vykdyta tyrimo dalyvių atranka, 4) organizuoti ir įvykdyti interviu bei 5) surinkti duomenys analizuoti bei 6) pateiktos išvados.

Kokybinį tyrimą sudaro pusiau struktūruoti interviu su nagrinėjamuoju laikotarpiu pareigas ėjusiais Švietimo, mokslo ir sporto ministrais (-ėmis): J. Petrauskiene, A. Monkevičiumi bei J. Šiugždiniene.

Interviu klausimynas sudarytas iš 4 klausimų kategorijų, apimančių:

- asmenines nuostatas, individualų sprendimo priėmimo proceso apibūdinimą ir asmeninį įsitraukimą į sprendimo priėmimą;
- tinkamo (sėkmingo) valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo sampratą;
- su sprendimu susijusių duomenų panaudojimą;
- kritinio atvejo situacijos ir jos įtakos vertinimą.

Klausimai, atspindintys pirmas tris kategorijas, užduodami visiems trims informantams (-ėms). Klausimai, susiję su kritinio atvejo situacijos ir jos įtakos vertinimu, suformuluoti kiekvienam (-ai) informantui (-ei) atskirai, siejant su laikotarpiu, kuomet buvo užimamos Švietimo, mokslo ir sporto ministro (-ės) pareigos. Interviu klausimynas pateikiamas 1 lentelėje žemiau.

1 lentelė. Kokybinio interviu klausimynas pagal klausimų kategorijas

Klausimų kategorija	Klausimai
Asmeninės nuostatos, individualus sprendimo priėmimo proceso apibūdinimas	<ul style="list-style-type: none">• Kaip apibūdintumėte valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo proceso eigą? Kur joje atsiranda Jūsų vaidmuo?• Kuo labiausiai pasitikėdavote priimant sprendimus? Kiek priimdavote pats (-i), o kiek tai būdavo viceministrų (-ių), kuruojančių sritį diskrecija?• Ar Jūsų vaidmuo priimant šį sprendimą skyrėsi tarp atvejo, kai jis

	vyko pirmą kartą – pirmais kadencijos metais, ir antrais-vėlesniais kadencijos metais?
Tinkamo valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo samprata	<ul style="list-style-type: none"> • Kokiais kriterijais apibūdintumėte sėkmingą/ nesėkmingą valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymą? • Kaip Jūs matote, į ką turėtų remtis tinkamas studijų vietų paskirstymas? Kiek tai turi atitikti rinkos poreikius/ stojančiųjų preferencijas/ aukštųjų mokyklų pajėgumus? Ką laikytumėte tinkamu vietų paskirstymu? • Kiek Jums svarbu, kad būtų atitiktis tarp vietų paskirstymo ir stojančiųjų preferencijų? Ar vietų paskirstymas turėtų formuoti stojančiųjų preferencijas?
Su sprendimu susijusių duomenų panaudojimas	<ul style="list-style-type: none"> • Ar turėjote konkrečių duomenų, kai reikėjo paskirstyti valstybės finansuojamas studijų vietas? Pagal ką nusprendėte, kiek reikės kurių studijų vietų? • Kiek rėmėtės ankstesnių metų paskirstymu? • Ar informacijos sprendimui priimti buvo pakankamai / per daug / per mažai? Kokia informacija Jums buvo svarbiausia skirstant studijų vietas? Iš kur gaudavote <i>patikimiausią</i> informaciją? • Kaip vertintumėte naujos informacijos svarbą (pavyzdžiui, procentine išraiška) priimant sprendimus dėl vietų paskirstymo? • Ar buvo konkretus sprendimas / laikotarpis, kai informacija vaidino didesnę / mažesnę vaidmenį?
Kritinio atvejo situacijos, jos įtakos vertinimas	<i>Individualiai suformuluoti klausimai, susiję su to laikotarpio studijų vietų paskirstymo pokyčiais, ypatingai atkreipiant dėmesį į Informatikos mokslų bei Slaugos krypčių grupes. Individualūs klausimai pateikiami interviu transkripcijų prieduose.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš viso atlikti 3 interviu, 2 iš jų – vykdyti gyvai, naudojant balso įrašymo priemones, vienas – naudojantis elektroninio ryšio priemonėmis, per *Microsoft Teams* platformą. Visiems informantams (-ėms) buvo pateiktos abi interviu formato alternatyvos, skirtingą interviu atlikimo būdą lėmė pačių informantų (-čių) pasirinkimas. Kiekvienas interviu vidutiniškai užtruko iki 60 min.

Tyrimo rezultatai gali būti paveikti interviu metu sukurta tyrėjos bei informanto (-ės) sąveika (atkreiptinas dėmesys, kad su 2 iš 3 informantų (-čių) tyrėja yra turėjusi ankstesnių kontaktų, nulemtų tyrėjos darbinės patirties), tai galėjo turėti įtakos informantų (-čių) atsakymams. Taip pat informantai (-ės) galėjo kalbėti nenuoširdžiai, išsakyti tik tas mintis, kurios būtų tinkamos ir suderinamos su jų darbo pozicija. Kadangi tyrimo metu visi informantai (-ės) jau buvo baigę savo kadencijas kaip Švietimo, mokslo ir sporto ministrai (-ės), jų pateikiama informacija yra prilygintina prisiminimams ir turėtų būti traktuojama ne kaip faktiniai duomenys, tačiau kaip nuomonė užduodamu klausimu. Kadangi tyrimas atliktas su sąlyginai nedidele laikotarpio imtimi, išvados negali būti generalizuojamos už tyrinėjamojo laikotarpio ribų.

Tyrimo etika. Informantai (-ės) buvo supažindinti (-os) su tyrimo tikslu, trukme, tikėtina tyrimo nauda, konfidencialumo sąlygomis ir procedūra. Tyrimo tikslas informantams (-ėms) atskleistas apibendrintai – išsiaiškinti, kaip ministrai (-ės) priėmė sprendimus, susijusius su valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymu. Tyrimui pasirinktų teorijų, pagal kurias keliamos hipotezės ir nagrinėjamas sprendimų priėmimas, priegos, siekiant tiksliausių rezultatų, neatskleidžiamos, kadangi tai gali kelti riziką, jog respondentai atsakinėtų nenuoširdžiai, yra tikimybė jog tai paveiktų jų dalyvavimą tyrime. Tyrėja patikino informantus (-es), jog visi duomenys, surinkti interviu metu naudojami tik tyrimo tikslais. Interviu yra įrašomas, jo rezultatai darbe naudojami tik informantui (-ei) davus sutikimą. Nepaisant to, kad visi informantai (-ės) sutiko būti atskleisti ir neišreiškė poreikio taikyti konfidencialumo priemonių pateikiant jų atsakymus, tyrimo metu surinkti rezultatai yra koduojami, taip pat tyrimo prieduose pateikiamose interviu transkripcijose pašalinti pačių informantų (-čių) bei jų minimų kolegų (-ių) vardai ir pavardės.

Gauti tyrimo duomenys buvo apdoroti šiais kokybinės analizės etapais: duomenys parengti analizei juos transkribuojant į tekstinį išrašą, tuomet – skaidyti naudojant tematinę analizę, išskiriant respondentų pasisakymuose minimas prasmines idėjas, suteikiant pirminius kodus; duomenys pirminiais kodais jungiami ir kategorizuojami, interpretacijoms priskiriant kategorijas ir subkategorijas, vadovaujantis prisotinimo principu. Darbe duomenys pateikiami juos apibendrinant tyrimo kategorijų pagrindu, naudojamas aprašomasis bei gyvosios kalbos kodas. Pabaigoje formuluojamos išvados.

3. EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo proceso eiga ir sprendimų priėmimo galimybė

Valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas yra reguliuojamas LR Mokslo ir studijų įstatymo 77 straipsniu. Šio straipsnio 4 dalimi numatoma, kad „atitinkamais metais į mokslo ir studijų institucijas priimamiems trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų studentams skiriamo valstybės finansavimo ir preliminarus valstybės finansuojamų [...], pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų ir studijų stipendijų skaičiaus paskirstymą pagal studijų kryptis ir (arba) jų grupes (menų studijų – ir pagal studijų programas arba specializacijas, vidaus sistemos pareigūnų ir sveikatos priežiūros specialistų rengimo studijų – pagal studijų programas, pedagogų rengimo studijų – pagal studijų programas arba specializacijas ir (arba) studijų programų arba specializacijų grupes) iki kiekvienų metų balandžio 15 dienos nustato švietimo, mokslo ir sporto ministras, atsižvelgdamas į valstybės ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikius, valstybės finansines galimybes ir įvertinęs absolventų įsidarbinimo rodiklius”²⁹.

Švietimo, mokslo ir sporto ministro valstybės finansuojamų vietų paskirstymas yra paremtas dar iki balandžio 2 d. Vyriausybės patvirtinamu preliminarium finansuojamų studijų vietų, studijų stipendijų skaičiumi bei skiriamu valstybės finansavimu, efektyviai paskirstyti vietas siekiama atsižvelgiant į „valstybės ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikius ir valstybės finansines galimybes.” Šios Mokslo ir studijų įstatymo nuostatos nagrinėjamoju laikotarpiu iš esmės nesikeitė, orientacija išlaikyta valstybės „ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikiams”³⁰ atliepti.

Tiesa, praktiniu lygmeniu jau Vyriausybės lygmeniu priimant sprendimą, į jį yra „sueinama iš apačios”³¹, tai reiškia, jau yra numatytas galimas pirminis studijų vietų paskirstymas einamiesiems metams, jis derinamas ir tarp ministerijų. ŠMSM Studijų skyriaus atstovas (-ė) išskiria: „nors mes, sakau, formaliai turime ten tas datas, kad balandžio 2 d. Vyriausybė priima sprendimą dėl lėšų jau visų pakopų, balandžio 15 d. – ministras dėl valstybės finansuojamų vietų, bet vat procedūrine prasme tai reiškia, kad minimum mėnuo yra jau Vyriausybės lygmenyje derinamas sprendimas”³².

²⁹ Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas

³⁰ *Ibid*

³¹ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovas(-ė), interviu su autore, Vilnius, 2024 m. balandžio 17 d. [Pastaba – čia ir kitur pateikiamų interviu metu surinktų rezultatų kalba netaisyta].

³² *Ibid*

Tiesa, laikotarpis, iki kurio pabaigos į mokslo ir studijų institucijas priimamiems studentams skiriamą valstybės finansavimą ir preliminarų vietų paskirstymą nustato Švietimo, mokslo ir sporto ministras, nagrinėjamoju laikotarpiu keitėsi: 2016-ais metais sprendimą buvo būtina paskelbti ne vėliau, kaip iki vasario 16 dienos, nuo 2017 m. mokslo ir studijų įstatyme numatytas terminas pratęstas iki balandžio 15 d.

Taip pat skyrėsi ir reikalaujamas studijų vietų paskirstymo detalumas: 2016 m. reikalaujama nustatyti preliminarų „studijų vietų, į kurias priimami studentai, skaičių **kiekvienoje iš studijų sričių arba studijų krypčių grupių**“; 2017 m. reikalavimas išplečiamas iki „studijų vietų ir studijų stipendijų skaičiaus paskirstymą **pagal studijų kryptis ir (arba) jų grupes (menų studijų – ir pagal studijų programas arba specializacijas, pedagogų rengimo – pagal studijų programas arba jų grupes)**“, o paskutiniaisiais metais kai kuriose kryptyse dar labiau detalizuojamas – „studijų vietų ir studijų stipendijų skaičiaus paskirstymą **pagal studijų kryptis ir (arba) jų grupes (menų studijų – ir pagal studijų programas arba specializacijas, vidaus sistemos pareigūnų ir sveikatos priežiūros specialistų rengimo – pagal studijų programas, pedagogų rengimo – pagal studijų programas arba specializacijas ir (arba) studijų programų arba specializacijų grupes)**“³³.

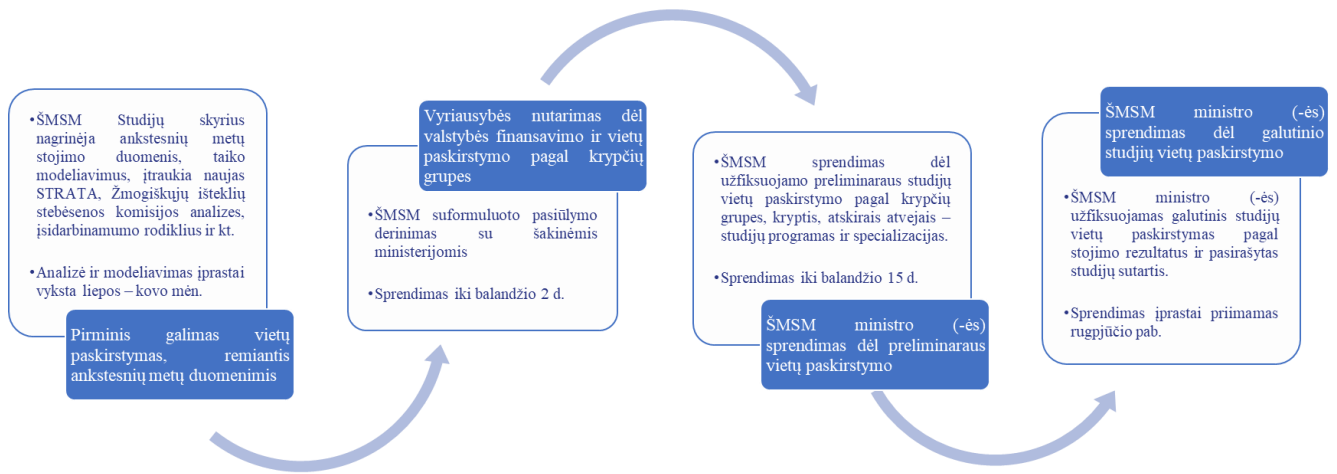
Po ŠMSM ministro/-ės numatyto preliminarus vietų paskirstymo, įvykus stojimui į aukštąsias mokyklas, „**galutinį valstybės finansuojamų** trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų **vietų skaičių ir jų pasiskirstymą** pagal aukštąsias mokyklas bei studijų krypčių grupes tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras, **kai yra žinomi stojimo į aukštąsias mokyklas rezultatai ir pasirašytos studijų sutartys.**“³⁴

Taigi, oficialus procesas dėl einamųjų vietų paskirstymo pradedamas nuo Vyriausybės nutarimo dėl finansavimo, tuomet, priėmus Nutarimą, iki balandžio 15 d. ŠMSM, nustato **preliminarų** vietų paskirstymą tokiu detalumu, koku numatyta pagal einamuoju metu galiojančią Mokslo ir studijų įstatymo redakciją. O jau galutinis studijų vietų skaičius ir paskirstymas pagal aukštąsias mokyklas bei studijų krypčių grupes nustatomas ir patvirtinamas ŠMSM ministro, tik tuomet, kai yra žinomi stojimo į aukštąsias mokyklas rezultatai bei pasirašytos studijų sutartys. Apibendrinta valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo proceso eiga pateikiama 1 paveiksle.

³³ Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas [pastaba – skirtingos, nagrinėjamoju laikotarpiu galiojusios suvestinės redakcijos]

³⁴ *Ibid*

1 paveikslas. Valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo proceso eiga

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis teisės aktų analize ir interviu su ŠMSM Studijų skyriaus atstovu/-e

Kur šiame procese atsiranda informacija sprendimui priimti? Iš esmės – formuojant Vyriausybės nutarimą bei **preliminarų** studijų vietų paskirstymą pagal krypčių grupes. Interviu metu tai patvirtino ir ŠMSM Studijų skyriaus atstovas (-ė): „tai reiškia, kad [...] jau kai ateina tie einamieji tikrieji metai, kuriems jau priėmimą planuojam realiai, tada turėdami pasitvirtinę norminę studijų kainą ir turėdami jau einamųjų metų biudžetą [...] prasideda planavimas tuo smulkiuoju ministro įsakymo lygiu, einant nors į Vyriausybės nutarimą, tą jau stambų padalinimą. Nes mes į jį sueiname iš apačios, susidėlioję paskirstymo principus, turim bendrus pinigus, turime skirtingas normines kainas, turime ankstesnių metų paskirstymą pagal krypčių grupes, kryptis, kai kur smulkiai pagal programas, kai kur net pagal specializacijas.“³⁵

Sprendimą dėl studijų vietų paskirstymo gali nulemti informacijos pasiekiamumas, Ministro (-ės), viceministro (-ės) asmeninis įsitraukimas, nustatomi politiniai prioritetai, taip pat – suinteresuotų šalių įsitraukimas ir įtaka, kuri šiame tyrime nebus nagrinėjama. Sprendimas dėl studijų vietų skirstymo taip pat gali būti veikiamas ir asmeninių politinės komandos interesų, tačiau tai taip pat šiame darbe nėra tiriama.

Savo kaip sprendimų priėmėjų, vaidmenį ir asmeninį įsitraukimą šiame sprendime ministrai (-ės) vertina skirtingai. Ministras (-ė) Nr. 1 savo vaidmenį apibūdina kaip: „**ministras yra daugiau tas,**

³⁵ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovas(-ė)

kuris prisiima atsakomybę ir prisiima lyderystę. Aš, nu, labai tikriausiai būtų sunku tokius sunkius sprendimus, nepopuliarius priimti, jeigu tu visiškai pats tuo netiki. Tai **bet be kitų tai yra nu neįmanoma** ta prasme tikrai. Juo labiau vat, kaip ir kalbėjom, kiek yra žingsnių [pastaba – referuojama į didelę proceso eigos apimtį – N.Ž.]³⁶; Ministras (-ė) Nr. 2 sprendimo priėmimą apibūdino kaip itin kompleksišką procesą, į kurią aktyviausiai asmeniškai įsitraukė pirmaisiais veiklos metais „[...] **pirmaisiais metais mes labai daug derinomės** šitą dalyką, nes tikrai abu [pastaba – kartu su sritį kuruojančiu viceministru – N.Ž.] buvom nauji [...] ir su LURK, ir visaip nu, kaip sakant, tikrai buvo labai ir ir tai, sakyčiau, toksai nu **bendras labai sprendimas** buvo. Nes kitaip ir negalėjo būt. O, tarkim, **aš net neatsimenu po to kitų dviejų metų.** Tai aš tikrai jau, nu tas atsakomybių tada labai išsigrynino pasiskirstymas. [...] būdavo, nu tai [viceministras – N.Ž.] pasitardavo su manim, aš tikrai **žinodavau visą laiką, ant ko pasirašau,** nes mano parašas. Bet tikrai nebuvo tokio poreikio, [...] labai aišku buvo mūsų šitoj srity su viceministru buvo labai aiškūs ir vienodi prioritetai.”³⁷, tuo tarpu trečiasis (-ioji) iš tyrimo dalyvavusių ministrų (-ių) mini, jog: „**Vietų skirstymas buvo jau mano.** Kaip čia pasakyti, būdavo, mes komandoje aptardavom, bet **grumtynės kuomet jau ten kažkokios vykdavo ir reikėdavo diskutuoti, tai čia būdavo ant ministro galvos viskas ir reikėdavo tą įtampą atlaikyti man pačiam.**“³⁸

Galimų daryti pokyčių lygį ministrai (-ės) taip pat apibūdina skirtingai, tačiau sutaria, jog reikšmingą kaitą vietų paskirstyme kas metus vykdyti yra apribojimų: „Tu **negali drastiškai pakeisti.** Tu **gali nu per kelis metus eiti link pokyčio,** bet tu negali va taip padaryti pokšt ir ir viskas.“³⁹. Ministrai (-ės) pažymi, jog egzistuoja sistemos **inertiškumas,** kaip pagrindinį faktorių, kuris „neleidžia“ priimti ryškių pokyčių mini **aukštųjų mokyklų lūkesčius:** „nes tai yra aukštoji mokykla, reiškia, tai yra studijų programa, tai yra darbo vietos, tai yra žmonės, tai yra... Nu, tai va ta vat inercija, pavyzdžiui, **gal tu ir norėtum padaryti kitaip, gal tu ir matai, kad galėtų, nu turėtų būti kitaip, bet iš karto to pokyčio tikrai negali padaryti dėl dėl dėl tokių vat inercijos, dėl sistemos.** Taip yra.“⁴⁰ (*Nr. 1*), pritariamai antrinama ir kito (-s) atitinkamu laikotarpiu pareigas ėjusio ministro (-ės) (*Nr. 2*): „dėstytojų atlyginimai, akademinų darbuotojų, ir visas programas, jos yra. Nu kaip – jos negali, **tai**

³⁶ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. balandžio 19 d.

³⁷ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2, interviu su autore, Vilnius, 2024 m. balandžio 18 d.

³⁸ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3, interviu su autore, *Microsoft Teams* platforma, 2024 m. balandžio 22 d.

³⁹ *Ibid*

⁴⁰ *Ibid*

negali būti drastiški pokyčiai, nes kitaip labai aukštajai mokyklai bus sunku suvaldyti visą tą situaciją.⁴¹

Apskritai kategoriškus sprendimus einamaisiais metais dalis tiriamuoju laikotarpiu dirbusių ministrų (-ių) apibūdina kaip nesuderinamus su sistemos funkcionavimu: „**tu negali čia judėti labai drastiško**, vat staiga kažkaip **kažkokio judesio, kur ten nukirstum pusę vietų**. Nu tai **čia būtų... būtų labai negerai**. Bet jeigu būtų tie gebėjimai labiau prognozuoti į priekį, ko reikės [...] tarkim, 5 metų perspektyvoj; ten nu bent jau 3 metų perspektyvoje kur reikės kreipti. Nes tu galėtum tada žinutę formuoti labai aiškiai ir tada. Tada ir aukštosios kreipiasi⁴² Vis tik ryškesniam vietų perskirstymui **galimybė ilgesniame laiko periode**, nei vieneri metai, **egzistuoja**, tai pabrėžiama per minėtą ilgesnį laikotarpį, taip pat – argumentų būtinybę: „dabar įsivaizduokit vat, rengiam, nežinau, psichologus, skiriam kasmet ten 200 vietų, o va kitais metais – 50. **Tu turi turėti argumentus**, nes visada reiškia čia kaip buvo kaltinimai, nesikalbėjimais⁴³“.

Nors pripažįstama, kad dalis sprendimo remiamasi ankstesnių metų studijų vietų paskirstymu dėl esamos inercijos, aukštųjų mokyklų lūkesčių, o dabartinis studijų vietų paskirstymo modelis sukuria tam tikrą sprendimo priėmimo aplinką, kai sprendimas nėra priimamas visiškai iš naujo kasmet, vis tik **galimybė priimti naujais duomenimis ar naujais „prioritetais“ paremtą sprendimą yra**: „vis tiek tu imi tai, kas buvo. Ir... **bet čia tu turi nu visai nemažą laisvę ant viršaus kartu**.“⁴⁴ Ministrai (-ės) atskleidžia ir pavyzdžių, kai reikšmingesnius sprendimus priimti teko: „tuos skaičius kai tvirtinom, tai tik **truputį sušvelninom tą situaciją**, bandydami, kad nebūtų tokių didelių disproporcijų link to,⁴⁵; ar kito (-os) ministro (-ės) atveju: „mes kaip atėjom, mes aptikom kelis dalykus: vienas, kad buvo vadyba labai padidinta. **Ten drastiškai vat jeigu pasižiūrėsi, tai ten buvo ten šuolis toksai**, ir ir tada mes jau nu kaip, **mes ją sumažinom, bet ne tiek, kiek reikėję būtų sumažint**, nes irgi dėl to pačio, kad negali tu – **vienais metais kažkas padidino taip žiauriai – ir mes neradom argumentų tiesiog, kodėl mums reikėtų didinti vadybos kryptį**; ir socialiniam mokslam apskritai buvo labai skirta daug vietų. Tai ta prasme, **mes mažinom juos ir didinom ten, kur kur kur buvo tos prioritėtinės sritys**.“⁴⁶

Svarbus aspektas yra studijų vietų paskirstyme yra skirstymas **tarp universitetų ir kolegijų sektorių**, ypač, kai vykdomų studijų kryptys yra tos pačios. Šis sprendimas apibūdinamas „labai toksai

⁴¹ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2.

⁴² *Ibid*

⁴³ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1.

⁴⁴ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2.

⁴⁵ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3.

⁴⁶ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2.

aštrus klausimas“⁴⁷, šiuo atveju visi ministrai (-ės) pabrėžia **istorinio paskirstymo reikšmę**: „pas mus tradiciškai tas krepšelis yra perskirstytas ir jisai labai daug nesikeičia. Nėra taip, kad mes kažkaip tai ten labai perkėlinėtumėm“, minima, jog remiamasi ankstesnių metų sprendimais. Taip pat bandyta ir ieškoti susitarimo tiesiogiai tarp universitetų ir kolegijų ar ekspertinių įžvalgų: „bandėm ne vieną kartą rektorių konferencija ir kolegijų vadovų šita, forumą, konferenciją, kartu svarstyti, bet, aišku, tie sektoriai, na, pernelyg kovoja dėl savo pozicijų, kadangi tai yra kai kuriais atvejais jų išgyvenimo klausimas, žinom, kad kolegijos kai kurios jau tada, na, buvo ten ties tokia riba priėmimo. Tai visada labiausiai norėdavosi, aš ir palaikydavau, kad čia jau iš tikrųjų žodį tartų, na ekspertai.“⁴⁸ – tačiau vis tik tokio susitarimo pasiekti nepavyko.

Apibendrinant, galima matyti, jog sprendimas dėl vietų paskirstymo iš dalies yra paremtas sistemos inercija, prieš tai buvusių metų vietų paskirstymu (ypatingai, kai sprendžiama dėl studijų vietų paskirstymo tarp universitetų ir kolegijų sektoriaus) ir aukštųjų mokyklų lūkesčių tenkinimu, tačiau tai netrukdo ministrams (-ėms) priimti sprendimus einamuoju metu ar praėjus kiek daugiau nei vieneriems metams, vis dar kadencijos laikotarpiu, jei tam turima „argumentų“. Ministrai (-ės) pasidalina, jog labiau ryžtingi vietų perskirstymo sprendimai jų darbo praktikoje ar stebimi ankstesnėse kadencijose egzistuoja. Svarbiausiu sprendimo priėmimo etapu proceso eigoje galima laikyti preliminarų studijų vietų paskirstymo pagal krypties grupes formavimą. Čia šalia kitų veiksmų svarbus ministro (-ės) asmeninis įsitraukimas ir turima informacija ar įsitikinimai, kurias remiamasi skirstant valstybės finansuojamos studijų vietas.

3.2. Duomenų analizė sprendimų priėmimo ir racionalus modelis – ar jis įmanomas?

Siekiant patikrinti pirmąją hipotezę – ar **sprendimai dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų pagal studijų kryptis paskirstymo 2016-2023 m. yra grįsti duomenų analize**, pirmiausia, svarbu įvertinti, ar procesas apskritai sudaro sąlygas racionaliam sprendimo priėmimui, o reikiamoms sąlygoms egzistuojant – ar priimant sprendimą tuo buvo naudojama.

Racionaliam – duomenų analize grįstam sprendimui proceso prasme yra svarbu:

- 1) Aiškiai suformuluoti ir apibrėžti tikslą (-us);
- 2) Laikytis to paties tikslo (-ų) analizės ir sprendimo priėmimo procese;

⁴⁷ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3

⁴⁸ *Ibid*

- 3) Numatyti alternatyvas;
- 4) Įvertinti alternatyvas ir jų padarinius;
- 5) Pasirinkti alternatyvą, turinčią daugiausiai šansų pasiekti norimą tikslą.⁴⁹

Nagrinėjant šiuos etapus valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo eigoje – nuosekliam tikslo (-ų) formulavimui sąlygas sudaro Mokslo ir studijų įstatymu apibrėžiama mokslo ir studijų misija, o vietų skirstymo orientavimui minimi valstybės poreikiai ir efektyvus lėšų paskirstymas siekiant juos atliepti. Vienintelis klausimas, kuris lieka – iš esmės nekintančio studijų vietų paskirstymo mechanizmo įprasminimas per jo tikslo interpretaciją, kuri jau gali priklausyti nuo skirtingų sprendimų priėmėjų vertinimų.

Du iš trijų Švietimo, mokslo ir sporto ministrų (-ių), ėjusių pareigas nagrinėjamoju laikotarpiu, studijų vietų paskirstymo sprendimo tikslą vertino per valstybės poreikius ir efektyvų jų atliepimą: „**pirmas dalykas yra valstybės poreikiai**. Čia yra numeris vienas“⁵⁰, valstybės poreikis detalizuojamas kaip rinkos siunčiami signalai bei „sritys, kurios irgi valstybei yra būtinos, bet kur ta būtinybė nėra išreikšta kažkokiais tai pamatuojamais rinkos skaičiais, [...] tos specialybės, kurios iš esmės kur yra mūsų intelektualai, ir ir, na, mes turim, privalom, valstybė taip pat turi saugoti, kad neatsitiktų taip, kad tam tikrose srityse, kurios irgi yra be galo svarbios valstybei, jose tiesiog irgi neliktų, na va ji tiesiog patraukia savo finansavimą, nes lyg niekas nestoja“⁵¹. Efektyvus tiek vietų skirstymo, tiek aukštojo mokslo misijos atliepimo užtikrinimas įvardijamas per: „kokybiniu požiūriu, tai aišku, tau bus **kartelė, kiek yra pasirengusių, kiek reikia tokių specialistų**. Vat bet vėlgi **prognozės** bus labai svarbu“⁵², siekiant tinkamo ateities poreikių užtikrinimo minimas ir galimas mažesnis valstybės reguliavimas, jei tuo galėtų pasirūpinti stiprios aukštosios mokyklos: „[...] aš manau, kad paskirstymas turėtų [...] valstybė kiek gali parengti, kokių specialistų, net, tikriausiai, jeigu taip žiūrėti į ateitį, kai daugėja multidiscipliniškumas, kai daugėja poreikis tarpkryptinių programų ir taip toliau, tai tikriausiai valstybė kuo toliau, tuo mažiau turi į tai kištis, bet jinai turi būti tikra, kad universitetai yra stiprūs ir pajėgūs sąžiningai tą padaryti. Manau, kad **reguliavimas šitoj srity turėtų mažėti**.“⁵³. Vis tik ne visi ministrai šiuo klausimu situaciją vertina vienodai, yra teigiančių ir kad „**žmonės, kurie kalba apie rinkos poreikius, jie pasiklydę yra**“⁵⁴, vietų paskirstymo tikslą apibrėžia

⁴⁹ Stone, Deborah A. *Viešosios politikos paradoksai: sprendimų*, 295

⁵⁰ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2.

⁵¹ *Ibid*

⁵² Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1

⁵³ *Ibid*

⁵⁴ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3

kiek kitaip, nei dažniausiai interpretuojama: „kuo daugiau pasirengusių, norinčių studijuoti, ir, mano galva, na ne ten, kur reikia pramonei ne ten, kur reikia liaudies ar kažkokiam ten na sektoriui, ūkiui, kaip įsivaizduojama, yra tokiose ypač totalitarinėse šalyse, bet tai demokratinei valstybei labiau orientuojantis į tai, ko reikia **pirmiausiai asmeniui**, piliečiui, žmogui, ko nori jaunas žmogus. Na, kokios jo yra vizijos, jo potraukiai, motyvacija ir taip toliau“⁵⁵ – šiuo atveju interpretacija atspindi tyrimo metu aiškiai demonstruojamus asmeninius ministro (-ės) įsitikinimus.

Tikslo interpretacijos įtaka ganėtinai svarbi ir tolesniame analizės procese – tais atvejais, kai ji artimesnė reguliavimu numatytam mechanizmui, kuriame „pakankamai daug“ dėmesio darbo rinkai ir valstybės užsakymui⁵⁶, o stojančiųjų preferencijos pirminį preliminarų vietų paskirstymą stojimo proceso eigoje ryškiausiai koreguoja iki galutinio vietų paskirstymo sprendimo priėmimo, analizės mechanizmai gali suveikti efektyviau ir nuo tikslo nenutolti, kadangi analitinės procedūros valstybės finansuojamų studijų vietų preliminariam skaičiui numatyti yra ganėtinai apibrėžtos – tai interviu patvirtino ir ministrai (-ės), ir ŠMSM Studijų skyriaus atstovas (-ė).

Įsivardijant alternatyvas ir vertinant jų padarinius – itin svarbų vaidmenį užima ŠMSM prieinami, valstybės registruose kaupiami su studijų įgyvendinimu, absolventų įsidarbinimu bei stojimu į aukštąsias mokyklas susiję **duomenys** (dažniausiai tai: žmogiškųjų išteklių stebėsenos numatomas poreikis, MOSTA/STRATA prognozės, LAMA BPO stojimų rezultatai, šoko situacijose atsiradusi nauja informacija). ŠMSM Studijų skyriaus atstovas (-ė) duomenų analitiką apibūdina kaip sprendimo priėmimo pagrindą, procesą laiko ganėtinai ekspertiniu, procedūras – aiškiai apibrėžtomis⁵⁷.

Nagrinėjamoju laikotarpiu pareigas ėję ministrai taip pat sutinka, jog **duomenys ir informacija alternatyvoms numatyti egzistuoja**: „valstybė turi duomenis, tai mes norime ir jais remtis ir naudotis“⁵⁸, patys įvardija pagrindinius duomenų analitikos šaltinius: „ateina iš žmogiškųjų išteklių stebėsenos Komisijos“⁵⁹ ir apibendrina, jog: „tai vat tie skaičiai jie yra. Jokių problemų nėra.“⁶⁰. Vis tik tinkamam alternatyvų vietų paskirstyme įvertinimui užtikrinti minimas ateities prognozių išvalgų trūkumas: „norėtusi va to tokio to *forecast*, pas mus labai yra silpni, man atrodo, gebėjimai, šitoje srity. Tai tada būtų galima, ir būtų žymiai lengviau ministrui ir Vyriausybei sakyti: „žiūrėkit, mes vat nu, kaip, gerai dabar viskas taip, bet, pavyzdžiui, po poros metų mes tikrai padarysime slinktį. Ten“.“

⁵⁵ *Ibid*

⁵⁶ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovas(-ė)

⁵⁷ *Ibid*

⁵⁸ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1

⁵⁹ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2.

⁶⁰ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3.

Įvardijus įvairias sprendimo **alternatyvas, pasirinkti** turinčią daugiausiai šansų pasiekti norimą tikslą taip pat galimybė egzistuoja. ŠMSM Studijų skyriaus atstovas (-ė) pabrėžia, jog: „ministras turi žinoti, ką pasirašo ir kokios yra pristatomos grėsmės, rizikos, siūlymai, finansinės galimybės, teisiniai aspektai vienu ar kitu sprendimų“, apibūdina ir alternatyvų vertinimą bei pristatymą pareigas einančiam (-iai) ministrui (-ei): „kai mes jaučiame, kad kai kur gali, tarkim, būti rezonansas, arba derinant buvo tam tikras spaudimas, tai visada, tarkim, vat kai keliauja Vyriausybės nutarimas su ministro įsakymo projektu, tai ministrui būna nu pateikta analitinė informacija, modeliavimas, siūlymai, grėsmės ir tada nu keletas variantų, tarkim, jeigu kartais reikia rinktis, kokį sprendimą renkamės. [...] ministras prieš pasirašydamas, jisai jisai gauna tą informaciją, kad vat nu paskirstymas yra pagal tai padarytas, yra nu, kartais būna vieningas siūlymas, kuris sutampa, kartais kartais kažkiek koreguojami“⁶¹. Tai taip pat patvirtina ir ministrai (-ės), tiek kai sprendime labiau įsitraukia asmeniškai, tiek kai dalijasi su viceministru (-e): „man visą laiką referuodavo kad koks, vat, kaip jisai [viceministras – N.Ž.] siūlo jau galutinį tą tokį, kaip siūlo, kaip ką siūlo žmogiškų išteklių Komisija, kaip mes susidėliosim“⁶².

Matoma, jog **procesas sudaro sąlygas ir apskritai siekia racionalaus / duomenimis grįsto sprendimo priėmimo**, tačiau taip pat **yra nemažai erdvės ministrų (-ių) valiai**. Objektiviai nagrinėti, kaip galėjo būti išskiriamos alternatyvos, koku būdu pateikiamas jų vertinimas, kaip vertinami padariniai ir/ ar pasirenkama geriausia alternatyva – galima pagal vietų paskirstymo rezultata bei ministrų įžvalgas apie rėmimąsi duomenimis. Sprendimų priėmimo procese egzistavusi svarbiausia informacija, reikšmingi įvykiai, jų vertinimas bei kiekybinis vietų paskirstymo rezultatas apžvelgiami tolesniuose poskyriuose.

3.3. Informacija, susijusi su valstybės finansuojamų vietų paskirstymu, jos vertinimas bei reikšmingi įvykiai

Šiame poskyryje apžvelgiama informacija, kuri yra susijusi su valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymu, patikimiausiais šaltiniais planuojant einamųjų metų preliminarų studijų vietų skirstymą ir jų vertinimas iš sprendimų priėmėjų perspektyvos. Taip pat aptariamoms reikšmingoms situacijoms ir įvykiams, 2016 – 2023 metais galėję turėti įtakos valstybės finansuojamų studijų vietų skirstymui.

Einamųjų metų valstybės finansuojamų vietų paskirstymo procesas praktikoje yra pradedamas iš esmės tuomet, kai įvyksta galutinis prieš tai buvusių metų studijų vietų paskirstymas. Analitinis

⁶¹ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovas(-ė)

⁶² Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2

procesas prasideda dar vasaros pabaigoje ir trunka iki pat balandžio mėnesio. Jo metu pirmiausia remiamasi **ankstesnių vietų paskirstymu**: „yra žiūrima: kiek buvo išnaudotos einamųjų metų paskirstymo preliminarios vietos ir lėšos. Nes, kaip žinia, irgi per pagrindinį ir per papildomus etapus, kadangi na dažnai lieka likučių ir žiūrima, kur dar potencialiai galėjo ateiti stojantieji, tokių buvo.“⁶³. ŠMSM Studijų skyriaus atstovas (-ė) atkreipia dėmesį, jog „analizė [...] prasideda nuo pirminės LAMA BPO duomenų analizės, tada rudenį, žiūrint nubyraėjimus – kiek tos vietos, na, pasiskirsčiusios, su kokiais balais asmenys atėjo, konkurencingumas. Įsijungiantys nauji ar nenuauji minimalūs reikalavimai, konkursinis balas – nu ta prasme jau kalibruojamas procesas ruošiantis [...] priėmimo planavimui“⁶⁴.

Didelis dėmesys, ypatingai, paskutiniaisiais valstybės finansuojamų studijų vietų skirstymo laikotarpiais, skiriamas **absolventų įsidarbinimo rezultatams**: „stengiamasi atsižvelgti į absolventų įsidarbinamumo rezultatus. Mes, stengdamiesi įgyvendinti MSĮ nuostatą, kad valstybės finansuojamų vietų planavimas turi atliepti ir ūkio visuomenės ir kultūrinius poreikius, tai vat įžeminame šitos nuostatos įgyvendinimą, stebėdami absolventų įsidarbinimo rezultatus. Ir ten, kur matome, žiūrime tris dedamąsias: bendrą absolventų įsidarbinamumą, nebūtinai ten, kur yra aukštojo mokslo kvalifikacijos reikalaujančios darbo vietos; tada antra dedamoji – žiūrime, kokia dalis absolventų įsidarbina būtent aukštos kvalifikacijos pozicijose ir trečioji dalis yra uždirbamos lėšos. Ir vat šitos dedamosios pagal tai, kaip atrodo kryptų grupės absolventų įsidarbinamumas, priklausomai nuo to, arba mažinamas, arba didinamas valstybės finansuojamų vietų skaičius, arba paliekamas stabilus.“⁶⁵

Vienais **svarbiausių duomenų šaltinių** laikoma STRATA analitika, Žmogiškųjų išteklių stebėsenos komisijos pateikiami duomenys, suinteresuotų šalių siūlymai įtraukiami, tačiau su tam tikrais apribojimais: „kadangi, na, 100 procentų į visų suinteresuotų šalių pasiūlymus atsižvelgti būna neįmanoma, mes užsikalam tam tikrus kuoliukus ir žiūrime, ko negalėjome atsižvelgti ir įvertinti einamųjų metų procese, mes kaip ir užsidedam ateičiai, kas yra realu, nerealu, pamodeliuoti – į tas pastabas, kas buvo neatsižvelgta: ar kitų ministerijų, ar aukštųjų mokyklų, ar studentų organizacijų, darbdavių irgi ten konfederacijos, ten pramonininkų, nu, įvairių socialinių partnerių.“

Atsižvelgiant į ŠMSM Studijų skyriaus specialistų išskiriamą duomenų svarbą, ne mažiau reikšminga panagrinėti ir kaip **patys sprendimų priėmėjai vertina** su sprendimu susijusią informaciją ir duomenis, kiek yra linkę ja naudotis. Šiuo atveju ministrų (-ių) požiūris į informacijos reikšmę yra kiek išsiskiriantis. Pirmiausia, Ministras (-ė) Nr. 1 skiria daug dėmesio pabrėžti duomenų reikalingumą

⁶³ Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovas(-ė)

⁶⁴ *Ibid*

⁶⁵ *Ibid*

priimant sprendimą: „**labiausiai siekėme, kad būtų naudojimasis duomenimis**, priimant tokius sprendimus, kad **jis būtų formalizuotas**. Kad jis būtų **įtvirtintas**. Kad nebūtų na „palubinsko“, reiškia, metodika – pažiūrėjau, ai vat, myliu šitą universitetą, duosiu šitam universitetui vietų“ bei dėl per mažo rėmimosi duomenų analize kritikuojami anksčiau priimti sprendimai: „iki tol daugiau buvo remiamasi taip, kaip buvo pernai, ir tiek, kiek yra pinigų“, Ministras (-ė) Nr. 2 duomenų analizę apibūdina kaip natūralią proceso eigą, be kurios jis nėra įsivaizduojamas: „kryptyse, kaip IT, tikslieji mokslai, visa šita inžinerija **yra labai lengva paskaičiuoti**, ką mes turėsime“. Ministrai (-ės) taip pat pažymi rėmimąsi ankstesnių metų stojimų rezultatais, tikina, jog darbo rinkos ir stojančiųjų pasirinkimų tendencijos sparčiai nekinta – visi sutartinai pamini, jog įprastai tiek valstybės ar rinkos poreikių, tiek stojančiųjų preferencijų "tendencija yra panaši"⁶⁶.

Vis tik didžiausi skirtumai atsiskleidžia ministrų (-ių) paklausus apie naujai atsiradusios informacijos vertinimą: Ministras (-ė) Nr. 1 tikina, kad nauja informacija yra „visada svarbu. Nu labai paprastai galiu pasakyti va, pavyzdžiui, Lietuva sugalvotų pastatyti vat Pabradėje puslaidininkų gamyklą ir staiga paaiškėtų, kad reikia 200 fizikų. Tai būtų labai svarbu.“⁶⁷; Ministro (-ės) Nr. 2 atveju naujos informacijos sprendimo priėmimui vertinimas palankus, tačiau limituotas – atkreipiamas dėmesys, kad ji būtų labai svarbi po bent jau 2 metų laikotarpio, tačiau einamaisiais metais: „kiek šimte procentų, jeigu pilnai pakeisčiau ir nepakeisčiau, kurioj vietoj būtų mano?... Iki 20 %, gal 15... Iki 20 %“, nors interviu metu išryškėjo bent keli pavyzdžiai, kai atsiradusiu nauju specialistų poreikio signalu buvo remtasi skirstant studijų vietas švietimo pagalbos, slaugos studijų kryptyse⁶⁸; Ministro (-ės) Nr. 3 nuomone, nauja informacija svarstoma tik iš stojančiųjų preferencijų perspektyvos, interviu metu galima suprasti, jog papildoma informacija apie rinkos poreikį būtų visiškai nereikšminga. Vis tik net ir netikėtai naujos informacijos, tikslingai susijusios būtent su stojančiųjų preferencijomis – kas ministro (-ės) minima kaip esminis faktorius sprendimo priėmime – „realumas“ ir patikimumas kritikuojamas: „tai vat niekada nebus taip, kad architektūrą statų ten daugiau negu dabar stoja“ bei „jo, tai žinoma, jeigu jeigu tikrai būtų, jeigu į kosmonautiką norėtų visi, tai irgi turėtume į kosmonautiką orientuoti. Bet bet sutikime, kad, na, vat va tokių stebuklų nebūna“⁶⁹.

Vis tik nagrinėjant sprendimą svarbu įvertinti, jog valstybės finansuojamų vietų paskirstymas nevyksta *ceteris paribus* sąlygomis. Ar tai reiškia, jog būna stebuklų? Šis sprendimas išsiskiria

⁶⁶ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2

⁶⁷ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1

⁶⁸ *Ibid*

⁶⁹ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3

reikalingų duomenų ir informacijos kiekiu, ateities prognozių poreikiu ir dideliu neapibrėžtumu. Tiriamuoju laikotarpiu neapibrėžtumą dar labiau sustiprina stebimi ryškūs tiek vidiniai, švietimo posistemio veiksniai ir kritinės situacijos, tiek ir išorinės krizės, galėjusios turėti įtakos ir šiam sprendimui. Tarp tokių situacijų:

- Dar 2011 m. IRT sektoriaus asociacijos „INFOBALT“ atlikta įmonių apklausa⁷⁰, 2017-aisiais metais bendradarbiaujant kartu su MOSTA ir „Investuok Lietuvoje“ atliktas tyrimas „IRT specialistai Lietuvoje: situacija darbo rinkoje ir darbdavių poreikiai“⁷¹, kuriuo nustatyta, jog „2015–2017 m. laikotarpiu IRT specialistų skaičius augo 10 kartų sparčiau, nei didėjo bendras samdomų darbuotojų skaičius darbo rinkoje, ir 2017 m. pabaigoje siekė 31 500. Remiantis sektoriaus įmonių apklausos rezultatais, galima tikėtis, kad ši tendencija tęsis ir ateinančius kelerius metus.“, taip pat palyginus su realiu sektoriaus darbuotojų skaičiumi, prognozuojama, kad „poreikis sektoriuje iki 2020 m. padidės 42 proc. Siekiant patenkinti šį poreikį, 3 metų perspektyvoje įmonėms papildomai reikės apie 13,3 tūkst. įvairių IRT sričių specialistų.“ Ši informacija buvo pristatyta ir sprendimų priėmėjams, jai buvo palaikomas tęstinis asociacijos dėmesys (apklausos 2014, 2016, 2018 m.), o 2021-aisiais metais dar kartą atnaujintos prognozės, pagal kurias vis dar teigiama, jog sektoriui „šiandien reikėtų apie 14 tūkstančių darbuotojų“⁷², o po dešimtmečio poreikis trigubės. Šis įvykis gali turėti įtakos studijų vietų paskirstymui tarp krypčių grupių.
- 2016 m. pakeistas studijų krypčių klasifikatorius, kuriuo nustatomas stambesnis krypčių priklausymo krypčių grupėms skirstymas⁷³. Svarbu pastebėti, kad studijų vietų skirstymas pagal pavienes kryptis, studijų programas ar net specializacijas, studijų krypčių klasifikavimo pakeitimai

⁷⁰ Viešosios politikos ir vadybos institutas, Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimas, Vilnius, 2012, https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/Informacines%20visuomenes%20vertinimas%20-%20tekstas%202012-04-26%20VPVI.pdf (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.)

⁷¹ IRT specialistai Lietuvoje: situacija darbo rinkoje ir darbdavių poreikiai, Vilnius, 2017 <https://investlithuania.com/wp-content/uploads/IRT-specialistai-Lietuvoje.pdf> (žiūrėta 2024 m. vasario 19 d.)

⁷² 15 min., Praraja auga: trūksta 14 tūkst. IT darbuotojų, po dešimtmečio – triskart tiek, 2021, <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/it-darbuotoju-stoka-siandien-truksta-14-tukst-po-desimtmecio-reikes-triskart-tiek-663-1528552> (žiūrėta 2024 m. kovo 3 d.)

⁷³ Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ministras, *Dėl Studijų krypčių ir krypčių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašo, jo keitimo tvarkos, kvalifikacinių laipsnių sąrangos ir studijų programų pavadinimų sudarymo principų patvirtinimo*, Vilnius, 2016, <https://e-šeimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/b0f10fd0b8d211e6a3e9de0fc8d85cd8> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.)

turi įtakos aukštųjų mokyklų galimybėms vykdyti studijas, užsitikrinti finansavimą bei taip pat gali turėti įtakos studijų vietų paskirstymo tarp sričių pokyčiams. Didėjant kryptių skaičiui, tačiau mažėjant valstybės finansuojamų studijų vietų skaičiui, studijų vietų paskirstymas gali turėti didesnę įtaką kai kurių aukštųjų mokyklų išlikimui.

- 2016-2018 m. vyko aukštųjų mokyklų konsolidacija – Šiaulių universitetas prisijungė prie Vilniaus universiteto⁷⁴, Vytauto Didžiojo universitetas susijungė su Aleksandro Stulginskio universitetu bei Lietuvos edukologijos universitetu⁷⁵. Buvo siekiama Mykolo Romerio universitetą prijungti prie Gedimino technikos universiteto bei Lietuvos sporto universitetą prie Lietuvos sveikatos mokslų universiteto, tačiau šie susijungimai nebuvo sėkmingi. Šis įvykis gali turėti įtakos studijų vietų paskirstymui tarp kryptių, kai universitetai dėl susijungimo ima vykdyti studijas tose kryptyse, kuriose iki šiol nevykdė arba kaip tik sumažėja konkurencija tarp universitetų tam tikrų studijų kryptių vykdyme. Taip pat valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas gali būti veikiamas suinteresuotų grupių suaktyvėjimo.
- 2016 ir 2021 m. buvo pakeisti priėmimo reikalavimai nepriklausomai nuo studijų krypties (išskyrus menus) numatant būtiną matematikos egzaminą⁷⁶. Nuo 2016 m. matematikos dalyko egzaminas reikalingas norint pretenduoti į valstybės finansuojamas studijų vietas, po 2021 m. sprendimo – stojantiesiems nuo 2023 m. matematikos brandos egzaminas reikalingas pretenduojant ir į valstybės nefinansuojamas studijų vietas, nepriklausomai nuo krypties (išimtis menų kryptims palikta). Šie sprendimai sprendimų stojimų į pirmosios pakopos ir vientisąsias studijas rezultatai nagrinėjamoju laikotarpiu gali turėti įtaką moksleivių konkurencingumui, ypatingai srityse, kurios anksčiau stojamojo balo sandaroje matematikos reikalavimo neturėjo.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Seimas, *Dėl Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu*, Vilnius, 2020, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/117e7f40b79e11ea9a12d0dada3ca61b> (žiūrėta 2024 balandžio 5 d.)

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Seimas, *Dėl Lietuvos edukologijos universiteto ir Aleksandro Stulginskio universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vytauto Didžiojo universiteto būdu ir Vytauto Didžiojo universiteto statuto patvirtinimo*, Vilnius, 2018, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/475190d16e3511e89bb0cb50d0500eab> (žiūrėta 2024 balandžio 5 d.)

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas

- 2021 m. pakeičiamos norminės studijų kainos, jos didėja⁷⁷. Tai gali turėti įtakos valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skirstymui, susiklostant riboto biudžeto situacijai, dėl kurios studijų vietų galėtų būti paskiriama mažiau.

Šie įvykiai, kartu su įprastai valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymui pasitelkiama informacija gali turėti įtakos valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymui 2016-2023 metais, paskirstymo rezultatas nagrinėjamas tolesniuose poskyriuose. Būtų galima tikėtis, kad atvejais, kai ministras (-ė) asmeniškai vertina duomenimis grįstus sprendimus, gerokai palankiau žvelgia į bet kokios naujos informacijos atsiradimą, jos siekia („atneškit tyrimą, va kur reikia daugiau“⁷⁸), netikėtų įvykių reikšmė sprendimui bus didesnė; Tuo tarpu atveju, kai sprendimas dėl vietų paskirstymo yra suprantamas kaip labiau politizuotas („duomenų pakankamai yra, bet klausimas yra dažniausiai ne duomenys, bet klausimas yra [...] jėgų balansas ir suinteresuotų šalių, o politika ir yra suinteresuotų šalių žaidimas, susitarimas“⁷⁹), su sprendimu susijusios informacijos pasitelkimas, duomenų vertinimas apibūdinamas: „[...] jeigu tik su tais skaičiais remsi, nieko nieko nepasieksi“⁸⁰, tikėtina, jog bet kokių įvykių įtaka gali būti mažesnė.

Toliau darbe nagrinėjami studijų vietų paskirstymo duomenys 2016-2023 m., atskiras dėmesys skiriamas Informatikos mokslų kryptčiai, kadangi tai atvejis, apimantis visą nagrinėjamąjį laikotarpį ir išskirtinai pabrėžiantis vieną iš kryptčių dėl aiškiai išreikšto rinkos poreikio. Nagrinėjama, kaip ši informacija atsispindi valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstyme bei kaip ją vertina ministrai (-ės).

3.4. Bendras valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas pagal studijų kryptis 2016-2023 m.: tendencijos

Informacijos ar išorės įvykių egzistavimas yra svarbios sąlygos, tačiau išlieka klausimas, kaip jos panaudojamumas atsiskleidžia sprendimo rezultatuose. Valstybės finansuojamų bakalauro ir vientisųjų studijų pakopų vietų skaičiaus paskirstymas pagal studijų kryptis nagrinėjamas dviem: universitetų ir kolegų vykdomų studijų lygmenimis. Verta atkreipti dėmesį, kad nagrinėjamoju

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministras Dėl studentų, priimamų 2021 metais į aukštąsias mokyklas, norminių studijų kainų patvirtinimo, Vilnius, 2021, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/65aef254627211eb9954cfa9b9131808?jfwid=vtexjesfz> (žiūrėta 2024 m. balandžio 3 d.)

⁷⁸ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1

⁷⁹ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3

⁸⁰ *Ibid*

laikotarpiu apskritai keitėsi bendras skirstomų studijų vietų skaičius (2 lentelė) – jis varijavo tarp mažiausio – 12 551 (2021 m.) ir didžiausio – 16 406 (2018 m.) valstybės finansuojamų vietų skaičiaus. Vietų augimas 2018 m. gali būti siejamas su politine idėja užtikrinti nemokamas bakalauro studijas visiems studijuojantiems, kuri buvo XVII Vyriausybės politinėje darbotvarkėje, tuo tarpu bendras studijų vietų skaičiaus mažėjimas 2021 m. gali būti tiesiogiai siejamas su tais metais įvykusių valstybės nustatomų norminių studijų kainų didinimu.

2 lentelė. Preliminarus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skaičius ir biudžeto lėšų dalis, tūkst., universitetų ir kolegijų sektoriui 2016-2023 m.

		Metai	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Universitetų sektorius	Preliminarus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skaičius		7302	7472	7616	7670	10284	8314	8368	8568
	Valstybės biudžeto lėšų pirmosios pakopos studentų, įstojusių į aukštąsias mokyklas studijoms valstybės finansuojamose studijų vietose (tūkst. eurų)		5137	5363	5537	6385	9243	9733	10019.5	10678
Kolegijų sektorius	Preliminarus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skaičius		6447	6482	8790	5554	6070	4237	4283	4030
	Valstybės biudžeto lėšų pirmosios pakopos studentų, įstojusių į aukštąsias mokyklas studijoms valstybės finansuojamose studijų vietose (tūkst. eurų)		2904	2805	3859	2897	3762	3088	3260	3206

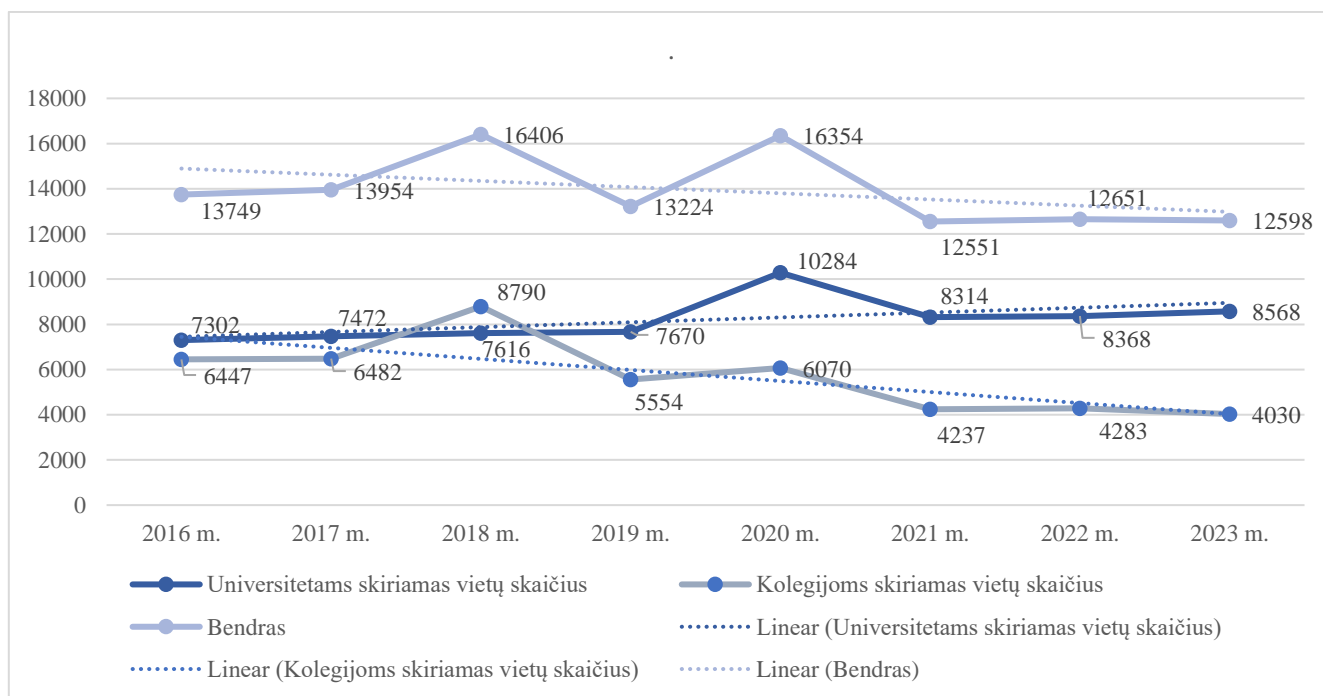
Šaltinis: sudaryta autorės pagal 2016-2023 m. Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymus „Dėl preliminarus valstybės finansuojamų trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias [2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 – N.Ž.] metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo“

Detaliau nagrinėjant duomenis, pateiktus 2 lentelėje, žvelgiant skiriamo finansavimo prasme: finansavimas pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietoms universitetiniame sektoriuje nagrinėjamoju laikotarpiu augo dvigubai; koleginiame sektoriuje – 15 proc. Bendras valstybės finansavimas vienam studentui, nepriklausomai nuo sektoriaus, padidėjo 77 proc. Studijų vietų

skaičiaus augimas universitetų sektoriuje: iki 2019 m. nuoseklus – 1-2 proc.; 2020 m. studijų vietų skaičius išaugo 34 proc., 2021 m. sumažėjo iki 80 proc. 2020 m. vertės; toliau nuosaikiai didėja 1-2 proc. Kolegijų atžvilgiu, studijų vietų skaičiaus pokytis varijuoja 30 proc. pasikeitimo ribose; 2018 m. padidėjo 37 proc., 2019 m. stebimas 25 proc. mažėjimas, po kurio 2020 m. vėl padidėja apie 30 proc. Tolesnių metų bendras vietų skaičius kolegijoms varijuoja 5-10 proc. ribose.

1 grafike pateikiamas valstybės finansuojamų vietų skaičiaus 2016-2023 m. atvaizdavimas ir pagal universitetinių bei koleginių studijų sektorius. Matoma, jog universitetams skiriamas vietų skaičius įprastai yra didesnis, nei kolegijoms skiriamų vietų skaičius, bendra universitetinių studijų vietų paskirstymo tendencija yra didėjanti, nepaisant to, kad bendro vietų skaičiaus tendencija yra mažėjanti, koleginių studijų – taip pat. Nagrinėjamoju laikotarpiu stebimas vienas išskirties laikotarpis, kai kolegijoms skiriamas vietų skaičius yra didesnis, nei universitetams – atitinkamai skiriant 8790 ir 7616 studijų vietas 2018 metais.

1 grafikas. Valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skaičius 2016-2023 m.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Nagrinėjant atskirus – universitetų ir kolegijų sektorius pagal vietų paskirstymą **studijų kryptims**, didžiausi skirtumai tarp vietų paskirstymo stebimi Informatikos, Sveikatos, Inžinerijos mokslų, verslo ir viešosios vadybos kryptyse tarp universitetų; Informatikos, Fizinių, Inžinerijos,

Technologijų mokslų bendrai sektoriuose, sveikatos, veterinarijos, žemės ūkio mokslų bei verslo ir viešosios vadybos kryptyse tarp kolegijų. Detalus studijų vietų paskirstymas pagal kryptis pateikiamas 1 ir 2 prieduose. Minėtose išsiskiriančiose studijų kryptyse vietų paskirstymo nagrinėjamoju laikotarpiu standartinis nuokrypis yra daugiau nei 100, siekia iki 1370.

Didžiausi nuokrypiai tarp įprasto vietų paskirstymo per visą laikotarpį stebimi 2018-2020 m. laikotarpiu. Atidžiau apžvelgiant universitetų sektorių stebima, jog Informatikos mokslų kryptyje didžiausias pokytis buvo 349 vietų sumažinimas 2021 m., 202 vietų padidinimas 2023 m.; Sveikatos mokslų kryptyse – neįprastas valstybės skiriamų vietų padidėjimas – 184 vietomis – stebimas 2020 m. Inžinerijos mokslų atveju – stebimi du ryškūs kritimo laikotarpiai – 2019 m. bei 2021 m. – atitinkamai 343 ir 350 vietų, lyginant su ankstesnių metų laikotarpiu. Tuo tarpu **socialinių ir humanitarinių mokslų vietų paskirstymo pokyčiai yra susiję su 2019 – 2021 m. laikotarpiu** – 2020 m. stebimas ženklus, dar nuo ankstesnių metų stebimas abiems mokslų kryptims skiriamų vietų padidėjimas – humanitarinių mokslų atveju – 156 vietomis, socialinių – 1277 studijų vietomis; abiems kryptims skiriamos studijų vietos mažėja 2021-aisiais – atitinkamai – 370 ir 510 studijų vietų. Tai galima sieti su Vyriausybės kadencijų kaitos laikotarpiu. Verslo vadybos kryptyje – panašus atvejis – staigus 376 didėjimas 2020-aisiais bei 204 vietų kritimas 2021-aisiais.

Kolegijose bendra Informatikos, Fizinių, Inžinerijos, Technologijų krypčių grupėms skiriamų vietų didėjimo tendencija stebima iki 2018 m., tačiau 2019 m. matomas staigus sumažėjimas – net 2942 studijų vietomis mažiau. Tolesniais laikotarpiais, iki 2021 m. valstybės skiriamų vietų skaičius toliau yra mažinamas. Sveikatos krypčių grupės atveju valstybės skiriamų vietų kolegijoms skaičius yra nuolat kintantis, didesni nei standartinio nuokrypio atvejai stebimi 2019 ir 2021 m. Socialinių mokslų vietų skaičius, išsiskiriantis nuo standartinio nuokrypio stebimas 2018 m. didėjime; vietų skaičius lieka stabilus iki 2021-ųjų metų, kai yra sumažinamas praktiškai tokia pačia apimtimi, kiek buvo padidinta prieš trejus metus. Verslo ir viešosios vadybos krypčiai skiriamas vietų skaičius taip pat nuolat didėja iki 2021-ųjų metų (per 2018-2020 m. laikotarpį sudėjus padidėjo 784 vietomis), kuomet 726 vietomis yra sumažinama, mažėjimas stebimas ir tolesniais laikotarpiais. Veterinarijos bei žemės ūkio mokslų kryptyse vietų skaičius išskirtinai padidėjo 2018-aisiais, tačiau išsyk po metų ryškiausiai sumažėjo, net 246 vietomis, 2,4 kartais daugiau nei buvo padidinta prieš metus.

Kiek studijų vietų paskirstymo šiose kryptyse kaita yra paremta duomenimis? Informatikos, inžinerinių mokslų krypčių specialistų poreikis rinkoje nagrinėjamoju laikotarpiu yra

aiškiai išreikštas⁸¹, poreikį sveikatos priežiūros specialistams teikia VUK kartu su STRATA prognozėmis, ypatingas dėmesys slaugos kryptčiai skiriamas ir Valstybės kontrolės ataskaitoje⁸². Tačiau naujų duomenų, be stojančiųjų preferencijų, kurie pagrįstų poreikį vadybos kryptims ar išskirtinio specialistų poreikio veterinarijos ir žemės ūkio mokslų kryptyse kaitos laikotarpiu (aplink 2018 m.) nėra stebima.

Taip pat yra laikotarpių ir tam tikrų kryptčių, kuriose kaita labai menkai stebima. Toks atvejis yra menų krypttis; gyvybės mokslai 2018-2019 m. ir 2021-2023 m. laikotarpiais, informatikos mokslai 2017-2018 m., sveikatos priežiūros krypttis, socialinis darbas ir visuomenės saugumas 2017-2019 m. slaugos, veterinarijos, žemės ūkio, verslo ir viešosios vadybos studijos nuo 2021-ųjų ir vėlesniais metais universitetuose. Rėmimasis ankstesnio laikotarpio vietų paskirstymu taip pat pastebimas ir skirstant vietas tarp universitetų ir kolegijų binarinės sistemos atžvilgiu, ypač srityse, kuriose ir vienos, ir kitos aukštosios mokyklos vykdo studijas. Taigi, **nemažoje dalyje kryptčių per skirtingus laikotarpius suveikė inkaro efektas**. Rėmimasis ankstesnių studijų vietų paskirstymu pagal krypttis labiau ryškus, kai sprendimą priima tas (-a) pats (-i) ministras (-ės) – vienos kadencijos laikotarpiu.

Vis tik sistemos inertiškumas ir inkaravimas yra moderuojamas – tai rodo **atvejai, kai buvo priimti didesnės reikšmės vietų paskirstymo pokyčio tarp studijų kryptčių sprendimai**, kurie šiame poskyryje aptarti kaip išskirtys, didelės reikšmės standartiniai nuokrypiai bei nutolimai nuo jų. Siekiant detaliau didesnį vietų paskirstymo skirtumą lėmusį sprendimą, tolesniuose skyriuose nagrinėjamas Informatikos mokslų kryptties atvejis.

3.5. Valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas išskirtiniu atveju: Informatikos mokslų krypttis

Viena reikšmingiausių kryptčių tiriamuoju laikotarpiu – Informatikos mokslai. Visu nagrinėjamoju laikotarpiu buvo akcentuojamas ypatingai ryškus specialistų poreikis rinkoje. Nuo 2011 m. atsiradus pirminiems rinkos signalams, 2017 metais bendradarbiaujant MOSTA, „Investuok Lietuvoje“ ir IRT sektoriaus asociacijai „INFOBALT“, buvo atliktas “IRT specialistai Lietuvoje: situacija darbo rinkoje ir darbdavių poreikiai” tyrimas⁸³, kurio metu prognozuotas išskirtinis sektoriaus augimas bei 2015-2017

⁸¹ IRT specialistai Lietuvoje: situacija

⁸² Valstybės kontrolė, *Asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir orientacija į pacientą*, Vilnius, 2018, <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23817/asmens-sveikatos-prieziuros-paslaugu-prieinamumas-ir-orientacija-i-pacienta>, (žiūrėta 2024 m. kovo 21 d.)

⁸³ *Ibid*

m. nustatytas IRT specialistų skaičiaus augimas, viršijantis bendrą samdomų darbuotojų skaičių darbo rinkoje augimą, taip pat prognozuojama tendencijos tęsta ir keleriems ateinantiems metams ateityje. Prognozuota, kad specialistų poreikis sektoriuje „iki 2020 m. padidės 42 proc. Siekiant patenkinti šį poreikį, 3 metų perspektyvoje įmonėms papildomai reikės apie 13,3 tūkst. įvairių IRT sričių specialistų. Ypač paklausūs bus įvairaus kvalifikacinio lygio programuotojai, IRT konsultantai ir analitikai.”.

Prie išaugusio poreikio susiformavimo prisidėjo nuolatinis informacinių technologijų sektoriaus vystymasis; užsienio investuotojų pritraukimas, kuris keičia darbo rinką ir didina IRT specialistų paklausą; rinkoje jau veikiančių įmonių plėtros planai; demografiniai pokyčiai, lemiantys mažėjantį studentų skaičių bei išvykimas studijuoti ne Lietuvoje; Ne mažiau svarbus faktorius ir sėkmingas studijų baigimas – tyrimo metu paaiškėjo, kad studijas baigia tik pusė įstojusių į IRT sritis.

Minimame tyrime reikšmingas dėmesys atkreipiamas ir į esamus švietimo sistemos pajėgumus parengti reikiamą specialistų kiekį: „Formaliojo švietimo sistema specialistų skaičiaus, kuris patenkintų numatomą poreikį, neparengs”⁸⁴. Siekiant užtikrinti reikiamą specialistų kiekį ir jų pasirengimą, teikti siūlymai tiek dėl studijų vietų aukštosiose mokyklose didinimo, tiek dėl profesinio rengimo tobulinimo: „Aukštųjų mokyklų IRT studijų absolventų padėtis darbo rinkoje jau ne vienus metus yra palankesnė nei bet kurios kitos studijų krypties grupės atstovų. Vis dėlto to paties negalima pasakyti apie profesinių mokyklų IRT absolventus [...], nepagerinus profesinių mokyklų absolventų pasirengimo lygio ir orientuojantis tik į jų skaičiaus didinimą, IRT profesionalų trūkumo išspręsti nepavyks.”⁸⁵

Ši informacija buvo pristatyta sprendimų priėmėjams, aktyviai komunikuojama visuomenėje – tyrimo rezultatams palaikomas tęstinis asociacijos dėmesys, kas dvejus metus (2014, 2016, 2018 m.) atliekamas tyrimo pakartojimas. Paskutinis svarbus laikotarpis – 2021-aisiais metais dar kartą atnaujintos prognozės, pagal kurias vis dar teigiama, jog sektoriui „šiandien reikėtų apie 14 tūkstančių darbuotojų“⁸⁶, o po dešimtmečio poreikis trigubės.

Valstybės finansuojamų vietų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje, Informatikos mokslų kryptyje 2016-2023 m. yra kintantis – standartinis nuokrypis vietų paskirstyme universitetams siekia 156.47, kolegijų atveju – 1370.47 (1 ir 2 priedai). 3 lentelėje pateikiamas Informatikos krypties studijoms numatytas preliminarus studijų vietų paskirstymas.

⁸⁴ *Ibid*

⁸⁵ *Ibid*

⁸⁶ *Ibid*

3 lentelė. Informatikos krypties pirmosios pakopos studijoms numatytas preliminarus vietų paskirstymas 2016-2023 m.

Metai	Informatikos krypties vietų skaičius universitetams	Proc. nuo ankstesnių metų	Informatikos, fizinių, inžinerijos, technologijų mokslų kryptis (2017 m.+ matematikos, 2016 m. technologijos mokslų) kolegijoms	Proc. nuo ankstesnių metų	Bendras vietų skaičius kryptyse	Bendro vietų skaičiaus pokytis, proc. nuo ankstesnių metų
2016	1050		2838		3888	
2017	1429	136%	2643	93%	4072	105%
2018	1429	100%	4990	189%	6419	158%
2019	1572	110%	2048	41%	3620	56%
2020	1580	101%	1800	88%	3380	93%
2021	1231	78%	1245	69%	2476	73%
2022	1168	95%	1404	113%	2572	104%
2023	1370	117%	1404	100%	2774	108%

Šaltinis: sudaryta autorės

Pirmasis ryškus studijų vietų skaičiaus padidinimas universitetinėms studijoms stebimas 2017-aisiais, lyginant su 2016 m. skirtu vietų skaičiumi – laikotarpį galima sieti su tyrimo rezultatų paskelbimo laiku. Tuo tarpu didžiausias didėjimas kolegijoms atsiveja po metų – 2018 m. vietų padidinama 89 proc. daugiau. Universitetiniame sektoriuje tarp 2017-2020 m. vietų paskirstymas išlieka ganėtinai tolygus, apie 1,5 tūkst. studijų vietų, 2021-aisiais – sumažėja iki kiek daugiau kaip 1,2 tūkst., padidėjimas iki 1370 vietų matomas 2023-aisiais. Kolegijų atveju vietų paskirstymo šokai dar didesni – po ženklus preliminarinių studijų vietų skaičiaus padidinimo 2018-aisiais, po metų skiriamų valstybės finansuojamų vietų skaičius daugiau kaip perpus sumažėja – lieka vos 41 proc. prieš tai buvusių metų vietų skaičiaus. Toliaus metais skiriamų vietų kolegijų sektoriuje skaičius tik dar labiau krinta – iki kol 2022 m. pasiekia 1404 vietų skaičių, toks paskirstymas lieka stabilus ir 2023-aisiais.

Ministrai (-ės) priėmę vietų paskirstymo sprendimą šiuo atveju jį grindžia „Infobalt“ pateiktu rinkos poreikiu, demonstruoja **įsiklausymą**: „ateina poreikis, sako, mum reikia. Ir tikrai tiki, kad reikia. Ir jie turi, atėjo su duomenimis, su tyrimais ir taip toliau“⁸⁷. Vis tik dalis ministrų (-ių) situaciją vertino atsargiai, turėjo lūkestį **detalesnei duomenų analitikai**: „aš ką manau apie tas *Infobalto* visas prognozes – tai nu man jos visą laiką kelia labai daug klausimų. Dėl ko? dėl to, kad man atrodo, kad jie

⁸⁷ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1

tiesiog kalba apskritai bendrai, va taip va čia kažkaip kažko trūksta. Bet jie nekalba apie tai, **kokio lygio specialistų reikia**. Ir lygtai, lygtai yra visada kalbama, kad trūksta universitetinio arba bent jau aukštojo mokslo žmonių, kolegijų arba universitetų. Bet iš tikrųjų tai yra netiesa.“⁸⁸, teigia ministras (-ė) Nr. 2, šiuo atveju antrina ir ministras Nr. 1: „kur buvo labai sunku šitame pokalbyje, konkrečiai kalbant apie IT, bandėm sakyti [...] nu o kodėl jum reikia būtinai universitetinio išsilavinimo? Juk IT galim žmonių... Sakom, **atneškit tyrimą, va kur reikia daugiau**. Tai sakau, tai kokių jum kompetencijų reikia?“. Tiesa, Ministro (-ės) Nr. 3 vertinimas kiek skiriasi – įsiklausymas į išreikštą poreikį veda ne link duomenų detalumo, tačiau apskritai **alternatyvų vietų paskirstymo sprendimui paieškos**: „šakinės ministerijos [...] vėlgi ten skyrė tam tikras lėšas stipendijom, kad pritraukt į inžinerines, technologines specialybes.“. Asociacija, kuri išreiškė rinkos poreikį, vertinama palankiai, ministras (-ė) asmeniškai mini pastangas įtikinti jos narius, jog vietų didinimo sprendimas nėra tikslingas ir nedemonstruoja šia informacija paremto vietų paskirstymo sprendimo: „aš atsimenu su *Infobalt* ir kalbėdavom, kad **skirkim geriau tų vietų mažiau**, bet ten, kur tikrai ir reikia, ir nori piliečiai, kaip aš sakiau, va, padidinti socialiniuose, kituose, kur studijuoja jau už savo lėšas. Tai yra neteisinga. Na va, o tam, kad pritrauktumėte daugiau, inžinerija ir informatika, ir taip toliau, tada eikim tuo keliu, kad sudominkim, skirkim stipendijas, [...] **Tai štai tuo keliu ir pasukom**. Bet tai matot, bet kai kur tas lobizmas taip veikia, kaip jūs ir sakot, kad štai ministras [pastaba – pašalinta pavardė – N.Ž.] va ką padarė... Reiškia va nukirpo nuo inžinerijos ir va...“

Apžvelgiant duomenis, matoma nemaža sprendimo dėl vietų paskirstymo Informatikos krypties kaita, ypatingai atsispindinti koleginių studijų vietų atveju. Nors yra laikotarpių, kai valstybės finansuojamų vietų paskirstymas informatikos krypties yra glaudžiai susijęs su metais ankstesniu sprendimu – pavyzdžiui, universitetinių studijų atveju – 2017 ir 2018 m., 2019 ir 2020 m., koleginių – 2022 ir 2023 m., (sąsajos su prieš tai buvusiais vietų paskirstymo sprendimais yra matomos laikotarpiais, kai sprendimą priėmė tas (-a) pats (-i) sprendimo priėmėjas (-a) – ką galima būtų vertinti kaip dalinį inkaravimąsi prie savo sprendimų), vis tik bendras vietų skaičius stipraus „prisirišimo“ nedemonstruoja. Klausimą, kodėl vietų paskirstymas informatikos krypties nėra nuolat didėjantis – kai rinkoje vis dar tendencingai išreiškiamas srities specialistų poreikis, iš dalies atsako ministrų (-ių) minimi informacijos vertinimai ir sprendimo priėmimo motyvai. Dviem atvejais – siekiama patikimesnių duomenų, „einama artėjimo būdu“⁸⁹, trečiuoju atveju – pateikiami duomenys traktuojami kaip lobizmas ir jais nėra reikšmingai vadovaujama.

⁸⁸ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2

⁸⁹ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1

Informatikos krypties atvejis, kai į naują informaciją ir rinkos signalus yra atkreipiamas dėmesys, sprendimai dėl vietų paskirstymo yra persvarstomi sąlyginai dažnai, esant informacijos trūkumui – siekiama jį užpildyti, **atskleidžia svarbias H1 – sprendimų priėmimo rėmimosi duomenimis – implikacijas ir iš dalies patvirtina pirmąją hipotezę.**

3.6. Mąstymo euristikų raiška sprendimų priėmime

Antroji – alternatyvia sprendimo priėmimo perspektyva grindžiama **H2** hipotezė, jog sprendimai yra nulemti mąstymo šališkumų – iš dalies pasitvirtina jau ankstesniuose poskyriuose, apžvelgiant stebimas inkaro efekto implikacijas, kai valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas remiasi ankstesniųjų metų paskirstymu, reikšmingos naujos informacijos atsiradimas ne visais atvejais vertinamas kaip svarbus sprendimui priimti.

O ar pasireiškia prieinamumo arba reprezentatyvumo euristikos? Tyrime atsiskleidžia atvejai, kai ministrai (-ės) nėra itin aktyviai asmeniškai įsitraukę (-usios) į sprendimo priėmimą, atsakomybę dalijasi su kitais, įsitraukimas tolygus tarp skirtingų veiklos laikotarpių arba reikšmingesnis tik pirmaisiais veiklos metais. Ryškių vertybinių įsitikinimų, kurie turėtų įtaką studijų vietų paskirstymui, stebima mažiau – jei tokie ir atsiskleidžia, didesne dalimi jie susiję su kitomis tuo metu vykdytomis politinėmis reformomis. Informacija sprendimo priėmime vertinama kaip „labai svarbi“⁹⁰, minimi reikalavimai jos kokybei, esant duomenų trūkumams – siekiama detalizuoti ir išplėsti pjūviais, kurie papildytų juos iš įvairių perspektyvų, siekiant tikslingiausio rezultato. Trūkstant patikimumo, siekiama jį patvirtinti kitais šaltiniais ar duomenimis, kurie grįstų pateikiamą valstybės finansuojamų vietų poreikį iš kitų perspektyvų, kurios vertinamos kaip reikšmingos sprendimo priėmime: „tu vis tiek imi iš statistikos [...].Vis tiek tu tikrini tuos duomenis.“⁹¹. Minimais atvejais reprezentatyvumo ir prieinamumo šališkumų empirinių implikacijų nenustatyta.

Vis tik tyrime atsiskleidė ir kitoks atvejis, kai demonstruotas reikšmingai didesnis asmeninis ministro (-ės) įsitraukimas į sprendimą, viceministro (-ės) ar kitų kolegų (-ių) įsitraukimas minimas tik tais atvejais, kai ministras (-ė) pats (-i) asmeniškai negali dalyvauti arba jis vyksta kitais lygmenimis (posėdžiuose, darbo grupėse), kurių sudėtyje ministeriją atstovauja kiti asmenys. Aukšto lygio dėmesys išlieka ganėtinai stabilus tiek pirmaisiais, tiek ir vėlesniais sprendimo priėmimo metais, pats valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skirstymo sprendimas yra glaudžiai tapatinamas su ideologinėmis nuostatomis ir asmeninėmis vertybėmis. Bet kokia informacija yra

⁹⁰ Švietimo, mokslo ir sporto ministras (-ė) Nr. 1

⁹¹ Švietimo, mokslo ir sporto ministras (-ė) Nr. 2

vertinama per asmeninių įsitikinimų perspektyvą, ji nebūtinai turi vaidmenį sprendimo priėmimo, o naujos atsiradimas pirmiausia vertinamas su abejojimu, per vidinį „patikimumo ir realumo filtrą“.

Apibendrinant, **tyrime atsiskleidžia visų trijų: inkaro efekto, prieinamumo ir reprezentatyvumo euristikų empirinės implikacijos, kurios leidžia patvirtinti antrąją hipotezę – H2:** Lietuvos aukštojo mokslo politikos sprendimai dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų pagal studijų kryptis paskirstymo 2016-2023 m. yra priimti remiantis ankstesnių metų vietų paskirstymu, prieinamumo arba reprezentatyvumo euristikomis.

3.7. Sprendimo pasikartojamumo reikšmė

Trečiajame tyrime keliama **hipoteze (H3)** siekiama išsiaiškinti, **ar sprendimo priėmimo būdas skiriasi priklausomai nuo to, ar sprendimas priimamas pirmą kartą, ar yra pasikartojantis.** Ši hipotezė gali būti patvirtinama tik atveju, kai ministrai (-ės) interviu metu tai tiesiogiai patvirtina.

Tyrime dalyvavę ministrai (-ės), sprendimų dėl valstybės finansuojamų studijų vietų skaičiaus paskirstymo pagal kryptis priėmimą, pagal tai, ar jis vyko pirmaisiais kadencijos metais, ar buvo atsikartojantis, apibūdina skirtingai. Taip pat išskiria ir skirtingas aplinkybes, nulėmusias savo įsitraukimą, sprendimo priėmimo būdą ar tam tikrus proceso eigos aspektus.

Vienas (-a) jų teigia, jog skyrėsi asmeninio **įsitraukimo apimtis** – pirmaisiais kadencijos metais ministras (-ė) buvo linkęs (-usi) įsitraukti labiau, tuo tarpu vėlesniais laikotarpiais sprendimas buvo patikėtas viceministro diskrecijai: „pasitardavo su manim, aš tikrai žinodavau visą laiką, ant ko pasirašau, nes mano parašas. Bet tikrai nebuvo tokio poreikio“⁹². Pirmąjį kartą priimamą sprendimą apibūdina kaip **sudėtingesnį dėl aukštojo mokslo sistemos kompleksškumo**: „Nu pirmas sprendimas visada sudėtingesnis yra. Dėl to, kad tu nežinai, tu labai daug, tu nieko nežinai iš esmės. Ir ir va čia jau apie patį politinį sprendimų priėmimą, kad tu ateini ir ir tavo, ir tu, ir komanda nežino, kaip tas sprendimas, nežino niuansų. O niuansų yra labai daug. Ir tu tikrai nežinai, ir tu labai dažnai užlipi ant grėblio [...] kai tu pirmą kartą priimi sprendimą, tu priimi jį praktiškai užrištom akim, nes vis tiek kažkas tai iškyla, nes tu ten, jeigu tą pajudinsi, pasirodo, kad kažkas tai kažkur tai ten dar vėl pajudėjo“ – teigia Ministras (-ė) Nr. 2⁹³, paminėdamas (-a), jog situaciją **apsunkina ir sprendimo priėmimo terminai**: „visi laukia, kaip sakant. Mm, kas bus, kada tu čia pasakysi, kada, ahaa... Ir mes, atsimenu, tada pavėlavom su

⁹² Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 2

⁹³ *Ibid*

kažkoku sprendimu ir labai labai pergyvenom, kad mumis gali paduoti kažkaip tai į teismą netgi dėl to, nu nes vat, pavyzdžiui, jeigu tu vėluoji.“⁹⁴.

Kitu atveju ministras (-ė) taip pat patvirtina, kad **skirtumas tarp sprendimo priėmimo, priklausomai nuo to, ar jis priimamas pirmą kartą, yra:** „Na, be abejonės buvo, tai štai [pastaba – pašalintas laikotarpis] rudenį, kai pradėjau, viskas jau važiavo. Bet mes matėm šitą ydingą praktiką. Tai mes su su [pastaba – pašalintas vardas, pavardė] komiteto pirmininku jau tada, rudenį-žiemą diskutavom, ką daryt.“⁹⁵ Tačiau tai labiau **siejama su galimybėmis priimti esminius sprendimus** vos prasidėjus kadencijai, kadangi vietų paskirstymo proceso modeliavimai ministerijoje jau būna pradėti, aukštosios mokyklos turi lūkesčius einamiesiems metams: „jau beveik viskas irgi buvo užsukta ir matot, negali pakeist žaidimo taisyklių“⁹⁶.

Tyrimė stebimos ir patirtys, kai **esminių skirtumų** tarp pirmą kartą priimamo ir vėlesniu laikotarpiu atsikartojančio sprendimo priėmimo **neįžvelgiama**, reikšmingai remiamasi savo ankstesne darbo aukštojo mokslo sektoriuje patirtimi, ministras (-ė) pamini tik **proceso efektyvumą**: „Na, aš aukštajame moksle dirbau dar iki to 15 metų, tai aš aš įsivaizduoju, kaip tie tie sprendimai. Aišku, iš kitos pusės įsivaizduoji, bet nemanau, kad didelis pokytis. Tiktai, na, visada su su patirtimi atsiranda kažkokia išmintis nu tokių techninių daugiau detalių, sakykim, kaip tuos duomenis efektyviau, kaip sudėlioti.“⁹⁷.

Vis tik nė vienas šių atvejų **neatspindi reikšmingų sprendimo priėmimo būdo skirtumų**, priklausomai nuo to, ar sprendimas priimamas pirmą kartą, ar yra pasikartojantis. Labiau atskleidžia pirmaisiais sprendimo priėmimo metais egzistuojančias mažesnes galimybes priimti radikalius sprendimus, kai kuriais atvejais – didesnį pirmųjų metų asmeninį įsitraukimą, siekiant suprasti proceso eigą. O vėlesnių metų sprendimų atveju – prideda efektyvumo sprendimų priėmime.

⁹⁴ *Ibid*

⁹⁵ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 3

⁹⁶ *Ibid*

⁹⁷ Švietimo, mokslo ir sporto Ministras (-ė) Nr. 1

IŠVADOS

Šiuo tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip Lietuvos aukštajame moksle 2016-2023 m. buvo priimti viešosios politikos sprendimai – kiek jie paremti duomenimis, o kiek – mąstymo šališkumais ir kaip užtikrinti racionaliausią bei geriausią visuomenei politikos rezultatą. Nagrinėjami Švietimo, mokslo ir sporto ministrų (-ių) priimti sprendimai dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo pagal kryptis 2016-2023 m. laikotarpiu. Šis darbas yra iki šiol menkai nagrinėtame tyrimų lauke – priešpastatant duomenimis grįsto sprendimų priėmimo ir mąstymo šališkumų doktrinas politinio elito sprendimuose, aukštojo mokslo posistemyje.

Tyrimo metu nustatyta, kad sprendimų priėmimo aukštojo mokslo politikoje, **valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų paskirstymo procese, siekiama „racionalaus / duomenimis grįsto“ sprendimo priėmimo.** Studijų vietų paskirstymo proceso mechanizmai pasižymi tam tikru inercijos lygiu, kadangi posistemio dalyviai yra glaudžiai susaistyti tarpusavyje, o vietų paskirstymo sprendimas ne tik svarbus kaip galintis nulemti tolesnį šalies vystymąsi, ekonominę, socialinę padėtį, darbo rinkos situaciją ilgalaikiu periodu, bet ir yra prilyginamas „išgyvenimo“ klausimui – aukštųjų mokyklų veiklos masto ir galimos raidos atžvilgiu. Vis tik, nepaisant sistemos kompleksiskumo, **prielaidos priimti sprendimus egzistuoja ir empirinės analizės metu tokie atvejai išryškėja,** o šalia to atsiranda ir erdvės ministrų (-ių) valiai ar mąstymo šališkumams pasireikšti. Paties sprendimo kompleksiskumas, aukšto lygio netikrumo aplinkybės, sprendimo rezultato galutinės išraiškos neaiškumas sukuria tam palankias sąlygas. Taigi, viešosios politikos sprendimai šiuo atveju gali būti priimami tiek remiantis duomenimis, tiek veikiami kognityvinių euristikų.

Tyrimo metu, atsižvelgiant į skirtingus dviejų teorijų sprendimų priėmimo modelių ir racionalumo aiškinimus, buvo iškeltos trys **hipotezės.** Dvi iš jų – pagal skirtingus teorinės prieigos aiškinimus: **H1:** Lietuvos aukštojo mokslo politikos sprendimai dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų pagal studijų kryptis paskirstymo 2016-2023 m. yra grįsti duomenų analize bei alternatyvia perspektyva grindžiama **H2:** Lietuvos aukštojo mokslo politikos sprendimai dėl valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų pagal studijų kryptis paskirstymo 2016-2023 m. yra priimti remiantis ankstesnių metų vietų paskirstymu, prieinamumo arba reprezentatyvumo euristikomis. Tuo tarpu trečiąja hipoteze nagrinėjamas to paties politinio lyderio (-ės) priimamo sprendimo pagrindas, priklausomai nuo sprendimo pasikartojamumo: **H3:** Sprendimų

priėmimo būdas skiriasi priklausomai nuo to, ar sprendimas priimamas pirmą kartą, ar yra pasikartojantis.

Pirmoji – duomenimis grįsto sprendimų priėmimo – hipotezė tyrimo metu buvo patvirtinta iš dalies, nustačius atvejus, kai duomenys, susiję su sprendimo priėmimu buvo pasitelkiami, siekiama kuo tikslesnės analitikos, sprendimus persvarstant sąlyginai dažnai kritiniu atveju. Jai patvirtinti pilnai pritrūko vienareikšmės orientacijos į duomenimis grįstą sprendimų priėmimą visu stebimu laikotarpiu.

Antroji **hipotezė, orientuota į mąstymo šališkumus, pasitvirtino pilna apimtimi**: atskirais atvejais pastebėtos visų trijų: inkaro efekto, prieinamumo ir reprezentatyvumo euristikų empirinės implikacijos. Inkaro efektas ryškiausiai stebimas, kai valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymas ryškiai rėmėsi ankstesniųjų metų paskirstymu, reikšmingos naujos informacijos atsiradimas ne visais atvejais buvo vertinamas kaip svarbus sprendimui priimti. Prieinamumo ir reprezentatyvumo euristikos pastebėtos vienu iš atvejų, kai stebėti itin ryškiai išreikšti ministro (-ės) asmeniniai įsitikinimai, su jais susijęs selektyvus informacijos vertinimas, sprendimas laikomas labiau politizuotu, nei interpretuotų visi kiti tyrime dalyvavę informantai (-ės), demonstruotas reikšmingai didesnis įsitraukimą į sprendimo priėmimą.

Trečioji hipotezė tyrimo metu nepasitvirtino. Nustatyta, jog nė vienu ministrų (-ių) vertinimu apie sprendimų priėmimo skirtumus pirmaisiais ir vėlesniais laikotarpiais, **neatsispindi reikšmingi sprendimo priėmimo būdo skirtumai**. Vietoje to atskleisti kiti besiskiriantys aspektai: mažesnė galimybė pirmaisiais metais priimti radikalius sprendimus; didesnis pirmųjų metų asmeninis įsitraukimas, siekiant suprasti proceso eigą; vėlesnių metų sprendimų atveju – didesnis proceso efektyvumas.

Siekiant užtikrinti racionaliausią sprendimo priėmimą bei viešosios politikos rezultatą, **rekomenduojama**: 1) užtikrinti nuoseklų sistemišką pirminių valstybės institucijose kaupiamų duomenų apdorojimą bei ateities poreikių prognozavimą; 2) pirmosios pakopos ir vientisųjų valstybės finansuojamų studijų vietų planavimą orientuoti į ilgesnį laikotarpį, pagal numatomas ateities prognozes, sudarant sąlygas aiškiems prioritetams ir sistemos stabilumui, esant nekintančioms sąlygoms; 3) užtikrinti sistemišką sprendimų priėmimą, atsiradus informacijai apie naujus poreikius, apimančią detalią tokios informacijos analizę bei jos įtraukimą į vietų paskirstymą; 4) procesu įvirtinti ekspertinę antrinių (ne valstybės registru fiksuojamų) duomenų analizę – siekiant sumažinti asmeninius duomenų „patikimumo“ vertinimus; 5) atsisakyti dabartinio lygmens valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo detalumo, ypač vietų skirstymo pagal paskiras studijų programas ar net specializacijas, mažinant sąlygas priimti šališkumais pagrįstus sprendimus.

Šiuo darbu nebuvo nagrinėjamos kitos valstybės skirstomos studijų vietos, išskirties situacijos atveju reikšmės galėjo turėti valstybės finansuojamų profesinio mokymo vietų kaita; taip pat nebuvo vertinami valstybinių brandos egzaminų rezultatai ir kitos, su stojimu į aukštąsias mokyklas pagal pasirinktas kryptis, susijusios sąlygos; nenagrinėtas su valstybės finansuojamų studijų vietų panaudojamumu susijęs sprendimas dėl minimalaus studentų skaičiaus studijų programose pagal kryptis. Sprendimą dėl studijų vietų paskirstymo taip pat galėjo nulemti informacijos pasiekiamumas, politiniai prioritetai ar interesai, suinteresuotų šalių įsitraukimas ir įtaka, kuri šiame tyrime nenagrinėjama, sprendimo priėmimo taip pat galėjo pasireikšti kiti, šiame darbe netirti mąstymo šališkumai. Visi šie trūkumai galėtų išplėsti ateities tyrimų kryptis, nagrinėjant politinio elito sprendimų priėmimą aukštajame moksle.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Axelrod R. *Structure of Decision: The Cognitive Maps of Political Elites*. Princeton Legacy Library. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1976, Internetinė prieiga: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=947060&site=ehost-live>.
2. Baba, V.V. and HakemZadeh, F. (2012), "Toward a theory of evidence based decision making", *Management Decision*, Vol. 50 No. 5, pp. 832-867, Internetinė prieiga: <https://doi.org/10.1108/00251741211227546>;
3. Bellé, Nicola, Paola Cantarelli, and Paolo Belardinelli. "Prospect Theory Goes Public: Experimental Evidence on Cognitive Biases in Public Policy and Management Decisions." *Public Administration Review* 78, no. 6 (2018): 828-40;
4. Broomfield, Heather, and Lisa Reutter. 2021. "Towards a Data-Driven Public Administration: An Empirical Analysis of Nascent Phase Implementation". *Scandinavian Journal of Public Administration* 25 (2):73-97. Internetinė prieiga: <https://doi.org/10.58235/sjpa.v25i2.7117>.
5. Budriūnaitė, Deimantė. *Įrodymais Grįsti Sprendimai Vidutinio Dydžio Lietuvos Miestų Savivaldybių švietimo Valdyme*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas. Prieiga per ELABa – Nacionalinė Lietuvos Akademinė Elektroninė Biblioteka, 2016.
6. Buškevičiūtė, Jolanta, Raipa, Alvydas. Šiuolaikinių Sprendimų Rengimas Viešajame Sektoriuje. *Viešoji politika ir administravimas*, no. 34 (2010): 21-31.
7. Ch. Ham, M. Hill. *The Policy Process in the Modern Capitalist State*, New York: Harvester Wheatsheaf, 1993
8. Davies, Philip. 1999. "What is Evidence – Based Education?." *British Journal of Educational Studies* 47 (2): 108 – 121
9. Dror, Itiel E. "Cognitive and Human Factors in Expert Decision Making: Six Fallacies and the Eight Sources of Bias." *Analytical Chemistry (Washington)* 92, no. 12 (2020): 7998-8004.
10. Dror, Itiel E., William C. Thompson, Christian A. Meissner, Irv Kornfield, Dan Krane, Michael Saks, and Michael Risinger. "Letter to the Editor- Context Management Toolbox: A Linear Sequential Unmasking (LSU) Approach for Minimizing Cognitive Bias in Forensic Decision Making." *Journal of Forensic Sciences* 60, no. 4 (2015): 1111-112.
11. Drucker, Peter. 1967. "The effective decision." *Harvard Business Review* 45: 92-98

12. Galvanauskė, Aušra. *Vadovų Kognityvinių Stilių Sąsajos Su Reprezentatyvumo Euristikos Panaudojimo Dažniu Priimant Sprendimus*. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas. Prieiga per ELABa – Nacionalinė Lietuvos Akademinė Elektroninė Biblioteka, 2009.
13. George A. Quattrone and Amos Tversky, „Contrasting Rational and Psychological Analyses of Political Choice“. *The American Political Science Review*, 1988, 3 (82), 719-736. Internetinė prieiga: <https://www.jstor.org/stable/1962487>
14. Gigerenzer, Gerd, Christoph Engel, and Dr Christoph Engel. *Heuristics and the Law*. 1st ed. Vol. 1. MIT Press Books. Cambridge: MIT Press, 2006.
15. Gow, J. I. Decision Man: Herbert Simon in Search of Rationality. (*Canadian public administration* 46(1), 2003), 120-126.
16. Gurevich, Gregory, Doron Kliger, and Ori Levy. "Decision-making under Uncertainty – A Field Study of Cumulative Prospect Theory." *Journal of Banking & Finance* 33, no. 7 (2009): 1221-229.
17. Hwang, Sungsoo, Taewoo Nam, and Hyunsang Ha. From Evidence-Based Policy Making to Data-Driven Administration: Proposing the Data vs. Value Framework. *International review of public administration* 26, no. 3 (2021): 291-307.
18. *IRT specialistai Lietuvoje: situacija darbo rinkoje ir darbdavių poreikiai*, Vilnius, 2017 <https://investlithuania.com/wp-content/uploads/IRT-specialistai-Lietuvoje.pdf> (žiūrėta 2024 m. vasario 19 d.)
19. Kahneman, Daniel. *Mąstymas, Greitas Ir Lėtas*. Vilnius: Eugrimas, 2015.
20. Kahneman, Slovic, P., & Tversky, A. *Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases* (1st ed.). (Cambridge University Press, 1982), 161-178.
21. LAMA BPO, „2020 m. bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas apžvalga“, LAMA BPO, žiūrėta 2024 m. kovo 4 d., <https://lamabpo.lt/wp-content/uploads/2023/04/2021-m.-bendrojo-priemimo-rezultatu-apzvalga-2021-09-21-2-1-1.pdf>
22. LAMA BPO, „2021 m. Bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas apžvalga“, LAMA BPO, žiūrėta 2024 m. kovo 4 d., <https://lamabpo.lt/wp-content/uploads/2023/04/2021-m.-bendrojo-priemimo-rezultatu-apzvalga-2021-09-21-2-1-1.pdf>.
23. LAMA BPO, „2022 m. bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas apžvalga“, LAMA BPO, žiūrėta 2024 m. kovo 4 d., <https://lamabpo.lt/wp-content/uploads/2023/09/2022-m.-bendrojo-priemimo-rezultatu-apzvalga.pdf>

24. LAMA BPO, „2023 m. centralizuoto priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas apžvalga”, LAMA BPO, žiūrėta 2024 m. kovo 4 d., <https://lamabpo.lt/wp-content/uploads/2023/09/2023-m.-centralizuoto-priemimo-rezultatu-apzvalga.pdf>
25. Liu, Bingsheng, Zengqiang Qin, and Jinfeng Zhang. "The Effect of Psychological Bias on Public Officials' Attitudes towards the Implementation of Policy Instruments: Evidence from Survey Experiments." *Journal of Public Policy*, 2022, 1-23;
26. Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas, Vilnius, 2009. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.343430/asr> (žiūrėta 2024 m. balandžio 16 d.).
27. Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Seimo statutas, Vilnius, 1994. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5734/asr> (žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d.).
28. Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas, Nr. XI-2220, Vilnius, 2012. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.433088/asr> (žiūrėta 2024 m. balandžio 19 d.).
29. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, „Bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas rezultatai”, 2017, žiūrėta 2024 m. kovo 4 d., <https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/studijos/2017%20bendrojo%20pri%C4%97mimo%20rezultatai.pdf>
30. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministras, *Dėl preliminaraus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2016 metais priimami studentai, skaičiaus*, Vilnius, 2016, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ff1e4d10faa211e5bf4ee4a6d3cdb874?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=0246e00d-fec1-4df6-83be-de517491706f> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
31. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministras, *Dėl Preliminaraus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2017 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo*, Vilnius, 2017, <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/b1e6830235bb11e79f4996496b137f39/> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
32. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministras, *Dėl Preliminaraus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2018 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo*, Vilnius, 2018, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/909051d03eda11e8beb59fa4fa6c44e7> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
33. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministras, *Dėl preliminaraus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2019 metais priimami*

- studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo* Vilnius, 2019, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e521eaf1418211e98893d5af47354b00?jfwid=-13ljusvwo> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
34. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministras, *Dėl preliminaraus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2020 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo* Vilnius, 2020, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01c03f317a9a11eaa38ed97835ec4df6/asr> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
35. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministras, *Dėl Preliminaraus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2021 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo*, Vilnius, 2021, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5beb0cc09de311eb9fecb5ecd3bd711c> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
36. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministras, *Dėl preliminaraus valstybės finansuojamų trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2022 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo*, Vilnius, 2022, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e0f16ed2bc2a11ec9f0095b4d96fd400> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
37. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministras, *Dėl preliminaraus valstybės finansuojamų trumposios pakopos, pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų, į kurias 2023 metais priimami studentai, skaičiaus, studijų stipendijų skaičiaus ir skiriamo valstybės finansavimo*, Vilnius, 2023, <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b2e17600d9bd11ed9978886e85107ab2> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
38. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ministras, *Dėl Studijų kryptių ir kryptių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašo, jo keitimo tvarkos, kvalifikacinių laipsnių sąrangos ir studijų programų pavadinimų sudarymo principų patvirtinimo*, Vilnius, 2016, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/b0f10fd0b8d211e6a3e9de0fc8d85cd8> (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.).
39. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras, *Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. vasario 19 d. įsakymo Nr. V-222 „Dėl studijų kryptis sudarančių šakų sąrašo patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios*, Vilnius, 2020, <https://e->

(žiūrėta 2024 m. balandžio 25 d.)

40. Marcinkevičius, Gediminas. *Vyriausybės sprendimų priėmimo proceso analizė: Lietuvos atvejis*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. Prieiga per eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka, 2018.
41. Mills, David, Pudney, Steven, Pevcin, Primož, and Dvorak, Jaroslav. "Evidence-based Public Policy Decision-making in Smart Cities: Does Extant Theory Support Achievement of City Sustainability Objectives?" *Sustainability 14*, no. 1:3 (2022): 1-23.
42. Mikulskiene, Birute. "Evidence-Based Policy Performance in Lithuanian Public Administration." *Jurisprudencija*, no. 5 (2008).
43. Mikulskiene, B. "Research-based knowledge for policy decision making: maximizing the opportunities of impact" *European Integration Studies (Kaunas University of Technology)*, 2013 (7).
44. Nanni, Riccardo, and Maurizio Napolitano. "Dataspaces, Public Administration and Collective Rationality: Opportunities and Limits for Data-Driven Policy-Making." *Public Money & Management*, (2024), 1–7. doi:10.1080/09540962.2023.2298260.
45. O’Sullivan, Eoin D. "Cognitive Bias Is a Crucial Factor in Nurses’ Decision Making." *Evidence-based Nursing 26*, no. 1 (2022): 37.
46. Parsons, David Wayne. *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. (Vilnius: Eugrimas, 2001), 252-281
47. Paulus, D., G. De Vries, M. Janssen, and B. Van De Walle. "The Influence of Cognitive Bias on Crisis Decision-making: Experimental Evidence on the Comparison of Bias Effects between Crisis Decision-maker Groups." *International Journal of Disaster Risk Reduction 82* (2022): *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 2022, Vol.82.
48. Peterson, Steven A. Neurophysiology, Cognition, and Political Thinking, *Political psychology 6*, no. 3 (1985): 495-518.
49. Pring, Richard, and Gary Thomas. *Evidence-based Practice in Education*. Conducting Educational Research. Maidenhead: Open Univ. Press, 2004.
50. Rousseau, Denise M., and Sharon McCarthy. "Educating Managers from an Evidence-Based Perspective." *Academy of Management Learning & Education 6*, no. 1 (2007): 84-101.
51. Rousseau, Denise M. "Is There Such a Thing as “Evidence-Based Management”?" *The Academy of Management Review 31*, no. 2 (2006): 256-69.

52. Rybelytė, Akvilė. *Suvokto Teismo Sprendimo Veiksniai*. Vilnius: Vilniaus Universitetas. Prieiga per ELABa – Nacionalinė Lietuvos Akademinė Elektroninė Biblioteka, 2018.
53. Shapiro, Michael J., and G. Matthew Bonham. "Cognitive Process and Foreign Policy Decision-Making." (*International Studies Quarterly* 17, no. 2 (1973)), 147–74. <https://doi.org/10.2307/2600226>.
54. Shillabeer, Anna, Terry F. Buss, and Denise M. Rousseau. *Evidence-Based Public Management: Practices, Issues and Prospects*. Armonk: Routledge, 2011.
55. Stapleton, Paul. "Avoiding Cognitive Biases: Promoting Good Decision Making in Research Methods Courses." *Teaching in Higher Education* 24, no. 4 (2019): 578-87.
56. Sullivan JL, Shaw LE, McAvoy GE, et al. (1993) The Dimensions of Cue-Taking in the House of Representatives: Variation by Issue Area. *The Journal of Politics* 55 (4): 975–997.
57. Stone, Deborah A. *Viešosios politikos paradoksai: sprendimų priėmimo menas politikoje*, ALK. Vilnius: Eugrimas, 2004.
58. Tversky, Amos, Kahneman Daniel. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases: Biases in Judgments Reveal Some Heuristics of Thinking under Uncertainty. *Science (American Association for the Advancement of Science)* 185, no. 4157 (1974): 1124-1131.
59. Valstybės kontrolė, *Asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir orientacija į pacientą*, Vilnius, 2018, <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23817/asmens-sveikatos-prieziuros-paslaugu-prieinamumas-ir-orientacija-i-pacienta>, (žiūrėta 2024 m. kovo 21 d.)
60. Vis, B. (2019). Heuristics and Political Elites' Judgment and Decision-Making. *Political Studies Review*, 17(1), 41–52. Internetinė prieiga: <https://doi.org/10.1177/1478929917750311>.
61. Viešosios politikos ir vadybos institutas, *Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimas*, Vilnius, 2012, [https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/Informacines%20visuomenes%20ve rtinimas%20-%20%20tekstas%202012-04-26%20VPVI.pdf](https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/Informacines%20visuomenes%20vertinimas%20-%20%20tekstas%202012-04-26%20VPVI.pdf) (žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.)
62. Watts, Rob. "Truth and Politics: Thinking About Evidence-Based Policy in the Age Of Spin." *Australian Journal of Public Administration* 73, no. 1 (2014): 34-46.
63. 15 min., *Praraja auga: trūksta 14 tūkst. IT darbuotojų, po dešimtmečio – triskart tiek*, 2021, <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/it-darbuotoju-stoka-siandien-truksta-14-tukst-po-desimtmecio-reikes-triskart-tiek-663-1528552> (žiūrėta 2024 m. kovo 3 d.)

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Studijų vietų paskirstymas pagal studijų kryptis universitetuose vykdomoms studijoms

Studijų kryptys, studijų krypčių grupės, studijų programos, studijų programų grupės ir jų kodai	Specializacijos ir (arba) specializacijų grupės	2023 m.	2022 m.	2021 m.	2020 m.	2019 m.	2018 m.	2017 m.	Standartinis nuokrypis (vietų sk.)
		Preliminarus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skaičius							
Matematikos mokslai (A)		500	447	517	580	550	550	511	43.180
Fiziniai mokslai (C)									
Informatikos mokslai (B)		1370	1168	1231	1580	1572	1429	1429	156.465
Gyvybės mokslai (D)		350	379	376	430	262	250	190	86.390
Medicina (G01)		345	330	290	290	266	265	349	150.803
Burnos priežiūra (G03)		15	15	20	20				
Farmacija (G05)		59	50	36	20				
Reabilitacija (G06)		54	50	70	50				
Odontologija (G02)		20	25	25		30	60		
Slauga ir akušerija (G08)		210	230	210	200	100	100		
/Nuo 2023 m. atskirai Visuomenės sveikata (G04)		43						102	21.520
Visuomenės sveikata (G04), Mityba (G07), Medicinos technologijos (G09), Kosmetologija (G10)		-	90	90	80	52	50		
Radiologija (6121GX016)		17							
Optometrija (6121GX020)		28							
Veterinarijos mokslai (H)		108	108	114	120	84	80	76	17.989
Žemės ūkio mokslai (I)		110	138	140	160	170	170	177	23.947
Sportas (R)		85	93	104	120	80	80	86	14.718
Inžinerijos mokslai (E) /2018 m. (išskyrus Mechanikos inžinerijos (E06), Elektros inžinerijos (E08), Elektronikos inžinerijos (E09) ir Aeronautikos inžinerijos (E14) studijų kryptis)		1100	1160		1375	1373	1071	1187	272.697
Technologijų mokslai (F)				1025					
Mechanikos inžinerija (E06)							105		
Elektros inžinerija (E08)							382	332	
Elektronikos inžinerija (E09)							158	158	
Aeronautikos inžinerija (E14)									
Humanitariniai mokslai (N)		650	734	780	1150	994	947	893	178.397
Socialiniai mokslai (J) (išskyrus Socialinio darbo (J04) studijų kryptį) /2020 m. išskyrus ir Visuomenės saugumo (J08) studijų kryptis /Iki 2019 m. - išskyrus ir Politikos mokslų (J02) kryptis)		1519	1519	1490	2000	723	657	689	533.163
Socialinis darbas (J04)		40	64		60	70	70	76	20.032
Visuomenės saugumas (J08)				95	40				

Verslo ir viešojo vadyba (L)		405	400	396	600	224	204	238	141.325
Teisė (K)		260	345	400	430	236	215	215	90.435
Teisė ir policijos veikla (6121KX008)		100	30			-	-		-
Teisė ir valstybės sienos apsauga (6121KX010)		25	25						-
Politikos mokslai (J02) / 2023 m. lėšos skiriamos iš Krašto apsaugos ministerijos valdymo srities asignavimų		56	-			178	170	170	58.455
Vadyba (L02) (lėšos skiriamos iš Krašto apsaugos ministerijos valdymo srities asignavimų)		38	-	-	-				-
Viešasis administravimas (L07) (lėšos skiriamos iš Krašto apsaugos ministerijos valdymo srities asignavimų)		20	22			-	-		-
Gynybos studijos (S01) (lėšos skiriamos iš Krašto apsaugos ministerijos valdymo srities asignavimų)		56	-						-
Mokomojo dalyko pedagogika (6121MX062)	Lietuvių kalba ir literatūra,	60	67	102	120	33	-		42.980
	Biologija,								
	Chemija,								
	Fizika,								
	Informatika,								
	Matematika, Technologijos,								
	Istorija ir geografija								
	Anglų ir kita užsienio kalba,	25							
	Lenkų kalba ir literatūra,								
	Filosofija ir etika,								
	Dailė,								
	Muzika,								
	Šokis ir teatras,								
Fizinis ir sveikatos ugdymas									
Specialioji pedagoginė pagalba (6121MX067)	65	36							
Socialinė pedagogika (6121MX027)	-	-	-	-	-	-	15	-	
Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika (6121MX064), /2017 m. (6121MX013)									
Pradinio ugdymo pedagogika ir ankstyvasis užsienio kalbų mokymas (6121MX063) /2017 m. (6121MX023)	50	50	75	70	33	30	66	17.738	
Pradinio ugdymo pedagogika									
Psichologija (6121MX025)	-	-	-	-	-	-	15	-	
Muzikos pedagogika (6121MX041)	35	35	15	15				19.604	

Vaikystės pedagogika (6121MX065)									
Dalyko pedagogika (6121MX066)	Anglų kalba ir kita užsienio kalba,								
	Lenkų kalba ir užsienio kalba,								
	Filosofija ir etika								
	Lietuvių kalba ir užsienio kalba,				81	100	66		
	Istorija,								
	Gamtamokslinis ugdymas (biologija),	55	56						
	Gamtamokslinis ugdymas (chemija),								
Gamtamokslinis ugdymas (fizika)									
Dalyko pedagogika (6121MX068)	Lietuvių kalba ir anglų kalba				15				
Specialioji pedagogika ir logopedija (6121MX042)		30	36				15	15	
Vaikystės pedagogika (6121MX065),				40					
Pradinio ugdymo pedagogika ir ikimokyklinis ugdymas (6121MX040)		70	50		70	66	15		31.926
Integruotų gamtos mokslų pedagogika (6121MX045)							15		
Socialinė pedagogika ir ankstyvasis ugdymas (6121MX043)		15	-	-			15		
Ikimokyklinio ugdymo pedagogika ir priešmokyklinis ugdymas (6121MX044)		-	-	-	-	-	-	15	-
Vaikystės pedagogika (6121MX054)		30	30	17	15	16	-	15	7.396
Fizinis ugdymas ir sportas (6121MX001)							-	-	
Kūno kultūros ir sporto pedagogika (6121MX039)		10	15	15	15		-	-	2.500
Socialinė pedagogika ir ugdymas karjerai (pavadinimas keistas į Socialinė pedagogika ir teisės pagrindai) (6121MX037)		15	15	15	-	-	-		0.000
Architektūra (P09)		56	56	59					
Kraštovaizdžio architektūra (P10)		8	8	10	65	55	55	55	2.887
Scenos ir kino menų istorija ir kritika (6121PX006)		-	4	4	6		6	6	
Kino menas (6121PX008)		-	32	-	27		13	7	
Šokio subkultūros (6121PX040)		7	7	7	6		-	-	
Teatro menas (6121PX004)		28	26	24	22	437	12	22	32.289
Muzikos studijos (6121PX005)		32	29	36	30		4	4	
Šokis (6121PX009) /2018 m. (P06)		19		19			12	8	
Muzikos atlikimas (6121PX010)		83	77	78	86		88	81	

Keramika (6121PX018)		6	6	6	5		4	6
Grafika (6121PX015)		14	15	16	20		16	12
Įvietintas menas (6121PX021) /iki 2018 m. Monumentalioji dailė		8	6	6	9		9	9
Skulptūra (6121PX023)		10	8	8	10		11	15
Scenografija (6121PX022)		8	8	8	10		10	6
Taikomoji grafika (6121PX025)		14	14	14	12		10	7
Tekstilės menas ir medijos (6121PX027)		4	4	4	4		4	4
Tapyba (6121PX028)		16	17	18	22		19	18
Tekstilės menas ir dizainas (6121PX029)		6	6	6	4		6	6
Metalo menas ir juvelyrika (6121PX020)		9	8	8	7		8	11
Dizainas (6121PX013)		25	25	25	26		25	24
Grafinis dizainas (6121PX016)		33	33	33	30		28	28
Mados dizainas (6121PX019)		20	19	18	16		14	16
Interjero dizainas (6121PX017)		35	36	35	34		28	28
Fotografija ir medijos menas (6121PX014)		12	16	16	16		16	14
Animacija (6121PX011)		9	10	10	9		8	6
Dailės ir interjero restauravimas (6121PX012)		10	9	9	8		5	7
3D meno objektai: stiklas, skulptūra, keramika (vėliau - 4D meno objektai) /iki 2018 - Stiklas (6121PX024)		4	4	4	5		4	4
Atlikimo menas (6121PX031)		26	26	26	26		18	18
Naujųjų medijų menas (6121PX034)		14	14	14	14		8	8
Muzikos produkcija (6121PX033)		9	9	9	9		-	-
Kompozicija (6121PX002)		-	-	-	-		4	7
Atlikimo menas (6121PX039)		-	-	-	-		4	4
Režisūra (6121PX044)		-	-	-	-		4	-
Lėlių ir objektų teatro režisūra (6121PX042)							-	4
Taikomoji keramika (6121PX026)							-	4
Muzikinis folkloras (6121PX007)							-	4
/ 2019 m. Menai (išskyrus Architektūros (P09) ir Kraštovaizdžio architektūros (P10) studijų kryptis) (iki 2019 m.)		-	-	-	-		-	-
Iš viso		8568	8368	8314	10284	7670	7616	7472

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ŠMSM ministrų įsakymus dėl vietų paskirstymo 2016-2023 m.

Priedas Nr. 2

Studijų vietų paskirstymas pagal studijų kryptis kolegijose vykdomoms studijoms

	2023 m.	2022 m.	2021 m.	2020 m.	2019 m.	2018 m.	2017 m.	Standartinis nuokrypis (vietų sk.)
Studijų kryptys, studijų krypčių grupės, studijų programos, studijų programų grupės ir jų kodai	Preliminarus valstybės finansuojamų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietų skaičius							
Matematikos mokslai (A)	-	-	-	-	-	-	-	767
Informatikos mokslai (B)								
Fiziniai mokslai (C)								
Inžinerijos mokslai (E)								
Technologijų mokslai (F) /2017 m. išskyrus Elektros inžinerijos (E08), Elektronikos inžinerijos (E09) ir Aeronautikos inžinerijos (E14) studijų kryptis	1404	1404	1245	1800	2048	4990	1876	1370.465
Elektros inžinerija (E08)	-	-	-	-	-	-	-	
Elektronikos inžinerija (E09)	-	-	-	-	-	-	-	
Aeronautikos inžinerija (E14)	-	-	-	-	-	-	-	
Slauga ir akušerija (G08) / 2023 m išskyrus Akušerijos (6531GX041) studijų programą	200	350	266	450	400	662		205.799
Akušerija (6531GX041)	12							
Farmacija (G05)	15							
Mityba (G07)	29							
Medicinos technologijos (G09) (išskyrus Radiologijos (6531GX018) ir Radiologijos (6531GX044) studijų programas)	50							
Radiologija (6531GX018)								
Radiologija (6531GX044)	31							
Ergoterapija (6531GX015)								
Ergoterapija (6531GX038)	16							
Kineziterapija (6531GX006)		280	283	460	323	323		
Kineziterapija (6531GX017)								
Kineziterapija (6531GX021)								
Kineziterapija (6531GX027)	94							
Kineziterapija (6531GX032)								
Kineziterapija (6531GX037)								
Kineziterapija (6531GX047)								
Sveikatos mokslai (G) (išskyrus Burnos priežiūros (G03), Slaugos ir akušerijos (G08) ir Kosmetologijos (G10) studijų kryptis)	-							
Burnos priežiūra (G3)	-							
Burnos higiena (6531GX003)								
Burnos higiena (6531GX020)								
Burnos higiena (6531GX025)	15							
Burnos higiena (6531GX034)								
Dantų technologija (6531GX026)								
Dantų technologija (6531GX043)	10	60	60	60	80	80		
Odontologinė priežiūra (6531GX004)								
Odontologinė priežiūra (6531GX029)	50							

Odontologinė priežiūra (6531GX035)								
Odontologinė priežiūra (6531GX050)								
Odontologinė priežiūra (6531GX051)								
Kosmetologija (G10)	100	106	124	130	130	130		
Veterinarijos mokslai (H)			100	170	132	378	277	108.922
Žemės ūkio mokslai (I)	97	97						
Socialiniai mokslai (J)	295	295	334	450	450	450	333	74.245
Verslo ir viešojo vadyba (L)	1050	1160	1274	2000	1592	1447	1216	323.618
Humanitariniai mokslai (N)	46	48	49	85	89	89	68	20.064
Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas (6531MX007)						20		
Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas (6531MX013)						20		
Pradinio ugdymo pedagogika (6531MX002)						40		
Vaikystės pedagogika (6531MX006)	265	230	206	150	134		91	71.849
Vaikystės pedagogika (6531MX010)						-		
Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika (6531MX001)						-		
Pradinio ugdymo pedagogika (6531MX017) /2017 m. (6531MX008)						-		
Socialinė pedagogika (6531MX014)	-	-	-	-	-	-	15	-
Socialinė pedagogika (6531MX003)	-	-	-	-	-	-	15	-
Šokio pedagogika (6531MX005)	15	15	15	15	-	-	-	-
Dailė (P01), Meno objektų restauravimas (P08)	10	10	16	16		36	130	
Medijų menas (P07)	40	41	41	50				
Dizainas (P02)	157	159	190	190	176	94		
Muzika (P03)	15	14	19	22		31	31	
Teatras (P04)	14	14	15	22				
/iki 2019 m. Menai (P)	-	-	-	-		-	-	
Iš viso	4 030	4 283	4 237	6 070	5554	8790	6482	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ŠMSM ministrų įsakymus dėl vietų paskirstymo 2016-2023 m.

Priedas Nr. 3. Interviu nr 1.

Informantas (-ė), Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų skyriaus atstovas (-ė)

Vieta: Vilnius

Data: 2024 m. balandžio 17 d.

Kaip apskritai atrodo valstybės finansuojamų studijų vietų – aš nagrinėju bakalauro ir vientisųjų – paskirstymo procedūra. Kaip atrodo visas procesas, eiga, kur kas įsitraukia?

II: Praktiškai naujų metų valstybės finansuojamų studijų vietų pirmos pakopos ir vientisųjų planavimas prasideda jau einamųjų metų priėmimo eigoje. Tai reiškia, jeigu mes planuojame, pavyzdžiui, 2024-ųjų metų priėmimą, jau 2023-čiais metais, baigiantis visam paskutiniam paskirstymo etapui, tuomet, kai užfiksuojamas faktinis einamųjų vietų skaičius, jau prasideda procesai į ateitį 2024-iesiems metams. Reiškia, yra žiūrima: kiek buvo išnaudotos einamųjų metų paskirstymo preliminarios vietos ir lėšos. Nes, kaip žinia, irgi per pagrindinį ir per papildomus etapus, kadangi na dažnai lieka likučių ir žiūrima, kur dar potencialiai galėjo ateiti stojantieji, tokių buvo. Tai va ta analizė jau jina prasideda nuo pirminės LAMA BPO duomenų analizės, tada rudenį, žiūrint nubyreėjimus – kiek tos vietos na pasiskirsčiusios, su kokiais balais asmenys atėjo, konkurencingumas. Įsijungiantys nauji ar nenuo minimalūs reikalavimai, konkursinis balas – nu ta prasme jau kalibruojamas procesas ruošiantis 2024-ųjų metų – nu, tiksliau, ateinančių metų, čia kaip pavyzdį sakau 2024-ųjų – priėmimo planavimui.

Tai nors mes, sakau, formaliai turime ten tas datas, kad balandžio 2 d. Vyriausybė priima sprendimą dėl lėšų jau visų pakopų, balandžio 15 d. ministras dėl valstybės finansuojamų vietų, bet vat procedūrine prasme tai reiškia, kad minimum mėnuo yra jau Vyriausybės lygmenyje derinamas sprendimas. Iki to laiko dar irgi modeliuojam procesus, analizė tada, anksčiau tarkim labiau mes remdavomės STRATA duomenimis, vertinant visus tų einamųjų metų tyrimus dėl ten poreikio specialistų, kitų ministerijų užsakymus. Tai vat grįžtant prie to rugsėjo mėnesio, paprastai, kadangi na 100 procentų į visų suinteresuotų šalių pasiūlymus atsižvelgti būna neįmanoma, mes užsikalam tam tikrus kuoliukus ir žiūrimė, ko negalėjome atsižvelgti ir įvertinti einamųjų metų procese, mes kaip ir užsidedam ateičiai, kas yra realu, nerealu, pamodeliuoti – į tas pastabas, kas buvo neatsižvelgta: ar kitų ministerijų, ar aukštųjų mokyklų, ar studentų organizacijų, darbdavių irgi ten konfederacijos, ten pramonininkų, nu, įvairių socialinių partnerių. Tai tas procesas rudenį jis vyksta toks daugiau einamųjų metų analitikos, kaip sakiau kad jeigu reikia, ir įsijungia nauji kažkokie teisiniai reikalavimai, tada irgi yra na daromi modeliavimai su einamųjų metų priėmimo duomenimis. Ir tada praktiškai mes jau metų pabaigoje, kadangi biudžetas einamųjų metų mums ateina tik sausio pradžioje, tai mes tuos modeliavimus darome

dar su senu biudžetu. Tada kai gauname jau sausio mėnesį einamųjų metų biudžetą, tik tada pagal MSI mes galime pasitvirtinti norminę studijų kainą (nes paprastai ji metai iš metų kažkiek keičiasi, vis didėja. Kai kur ten eigoje irgi buvo, kad finansavimo grupės šiek tiek koreguodavosi, ten irgi dėstytojų atlyginimų ta dedamoji vis didėja, ten buvo tai indeksavimai, tai kas). Tai reiškia, kad jau nuo šitų metų jau kai ateina tie einamieji tikrieji metai, kuriems jau priėmimą planuojam realiai, tada turėdami pasitvirtinę norminę studijų kainą ir turėdami jau einamųjų metų biudžetą, tai reiškia, kad tas lėšas, kuriomis mes galėsime disponuoti, jau tada prasideda planavimas tuo smulkiuoju ministro įsakymo lygiu, einant nors į Vyriausybės nutarimą, tą jau stambų padalinimą. Nes mes į jį sueiname iš apačios, susidėlioję paskirstymo principus, turim bendrus pinigus, turime skirtingas normines kainas, turime ankstesnių metų paskirstymą pagal kryptis, kai kur smulkiai pagal programas, kai kur net pagal specializacijas. Turime kiekvienais metais, pasitikriname, ar yra tie patys prioritetai, kurie nu tikrai ne mažą eilę metų yra: inžinerinės studijos, IT studijos, pedagogikos studijos, turim ten ir tam tikrus prioritetus, ką mes jau labai smulkiai derinam su sveikatos apsaugos ministerija, ten yra toks valstybės užsakymo komitetas, kuriame dalyvauja SAM, mūsų ministerija, universitetų atstovai, ligoninių atstovai irgi. Tai tas procesas kai kur yra toks net ir sakau griežtai reglamentuotas – kaip sveikatos specialistų užsakymas. Prasideda derybos irgi su atskirom ministerijom sektorinėm, kurios yra už sektorių atsakingos. Tai pavyzdžiui, kultūros ministerija – už menų sritį, menininkų poreikį ir rengimą, kokia ŽŪM – už žemės ūkio sektorių; EIMIN – už bendras ūkio raidos sritis, atskirų irgi specialistų rengimą.

-O ministerijų duomenys ir informacija, ir tie Jūsų minėti užsakymai įsijungia tada, kai jau Vyriausybėje yra derinamas projektas, ar dar iki tol?

I1: Formaliai taip, bet pavyzdžiui kokius nors sveikatos specialistus tai mes jau tam VUK jų poreikis yra nagrinėjamas dar anksčiau. Praktiškai jau nuo tada, kada turime pinigus.

-Jūs dar minėjote, kad šalia vietų paskirstymo yra nustatoma ir norminė studijų kaina. Ar kainos pokytis, didėjimas, yra labiau matematinis išskaičiavimas, bandant į biudžeto apribojimą sutilpti, čia atsiranda sąveika ir vietų skaičiaus didinimui/mažinimui?

I1: Tai paprastai ta kainos dedamoji, kuri yra indeksuojama dėl dėstytojų atlyginimų, būtent jos padidėjimo. Dėl to yra prašoma ir dažnai yra skiriamos lėšos valstybės biudžete. Tam, kad mes galėtume tuos įsipareigojimus įvykdyti nemažinant valstybės finansuojamų vietų. Iš ko kartais gimsta papildomas poreikis, tai, pavyzdžiui, iš kokio nors sveikatos specialistų papildomo poreikio,

pavyzdžiui, rezidentūros. Arba kaip šiais metais buvo – dėl vientisųjų studijų – prašymai padidinti vientisųjų studijų valstybės finansuojamų vietų skaičių, nes, kaip žinia, aukštosios mokyklos gali mokamų vietų skaičių pasitvirtinti, tai su tom vientisosiomis medicinos studijomis yra labai jautru, ten yra didžiulė konkurencija, su aukščiausiais balais vaikai. Tai vat sakau, dėl tokių papildomų jau studijų krepšelių mes tada prašom papildomų lėšų. Bet dėl kainos indeksavimo paprastai šitas poreikis būna užfiksuojamas ir jis yra tenkinamas biudžete, mes gauname papildomų lėšų, kad nebūtų vietų sąskaita, kad mažinamas vietų skaičius.

-Supratau. O dar norisi paklausti apie patį išskirstymą – pagal ką iš esmės dažniausiai, kuriais duomenimis labiausiai pasitikite ir remiatės, kai gaunate? Suprantu, kad iš suinteresuotų šalių ateina daug skirtingų siūlymų ir reikia kažkaip priimti sprendimą: kuriuos tuos siūlymus priimti, kurių teks atsisakyti; kas realu, kas nerealu. Kaip yra šis sprendimas priimamas? Pagal ką? Kas yra to sprendimo priėmėjai: ar Jūsų skyrius, ar kokie kiti etapai, kur yra tas sprendimas priimamas.

II: Tarkim, jeigu žiūrint iš teisės aktų rengimo pusės, tai formaliai – mūsų skyrius yra rengėjas tų visų valstybės finansuojamų vietų preliminarų planavimo. Bet mes glaudžiai bendradarbiaujame su mūsų ekonomikos departamentu, nes jie yra atsakingi už lėšas. Ir, na, bet kokiu atveju yra tas preliminarus planavimas rengiamas kartus, tik tiek, kad formaliai mes esam tie teisės akto teikėjai. Bet, aišku, šalia, pavyzdžiui, teikiant Vyriausybės nutarimą būna rašoma, kad rengė ir studijų skyrius, ir ekonomikos departamentas. Tarkim, koks teisės skyrius tai yra visada, kaip konsultacinis skyrius, kad TA būtų tvarkingai parengtas. Bet tie modeliavimai, skaičiavimai yra daugiausia mūsų skyriaus ir jie yra patikrinami iš mūsų ekonomikos departamento kolegų pusės, kad pinigai sutaptų su vietomis, kad nebūtų padaroma klaidų. Tai čia tie jau vat vidiniai derinimai ir rengimai yra iš mūsų pusės.

Beje, tarkim, čia sakėt, nedomina, bet pačiam kontekstui, žinojimui, kadangi doktorantūra liečia ir mokslo skyrių, tai dar ir su jais yra derinamasi tas procesas, nes ten turi įtakos, kokie universitetai turi doktorantūros teisę, kad ne visiems tas vietų skirstymas.

O dar, jeigu grįžtant, čia dabar minėjot apie vidinį tą rengimą, bet aš dar norėčiau pabaigti: tuomet, kai mes pasirengiam preliminarų įsakymo projektą ir jau vyriausybės nutarimo projektą, tai ten irgi įsijungia visos ministerijos, visos ministerijos. Nuo teisingumo, kurie žiūri tikrai tenai teisinės raidės atžvilgiu, iki, sakau, visų sektorių ministerijų, kur sueina paprastai per kokias 20 dienų krūvos pasiūlymų ten, informacijos apie, pavyzdžiui, kokias nors papildomai siūlomas stipendijas, kad į tam tikrą sektorių pritrauktų daugiau stojančiųjų, tai ta analitika... Anksčiau daugiau bendradarbiauome su

STRATA, kai ji buvo labiau orientuota į švietimo sritį, bet nu jinau jau pakankamai seniai orientuota į platesnius tyrimus, tai tiesiog kiek mes info iš jos turime, tiek ir turime. Jie yra ten kažkuriuo metu ten vykde tą tyrimą ar analizę, kur su rekomendacijom, kaip mums sutvarkyti apskritai priėmimo planavimo procesą. Iš principo tai yra tie patys panašūs principai, kad ankstesniųjų metų priėmimo duomenų analizė, tada einamieji metai, biudžetas, norminė studijų kaina ir koregavimas pagal krypčių grupes. Ir dar tai, ką klausiate, vat paskirstymas tarp krypčių grupių – tai čia gal berods nuo... tikrai kad šitos Vyriausybės metu tikrai buvo daroma labai intensyviai, stengiamasi atsižvelgti į absolventų įsidarbinamumo rezultatus. Mes, stengdamiesi įgyvendinti MSI nuostatą, kad valstybės finansuojamų vietų planavimas turi atliepti ir ūkio visuomenės ir kultūrinius poreikius, tai vat įžeminame šitos nuostatos įgyvendinimą, stebėdami absolventų įsidarbinimo rezultatus. Ir ten, kur matome, žiūrime tris dedamąsias: bendrą absolventų įsidarbinamumą, nebūtinai ten, kur yra aukštojo mokslo kvalifikacijos reikalaujančios darbo vietos; tada antra dedamoji – žiūrime, kokia dalis absolventų įsidarbina būtent aukštos kvalifikacijos pozicijose ir trečioji dalis yra uždirbamos lėšos. Ir vat šitos dedamosios pagal tai, kaip atrodo krypčių grupės absolventų įsidarbinamumas, priklausomai nuo to, arba mažinamas, arba didinamas valstybės finansuojamų vietų skaičius, arba paliekamas stabilus. Tai yra vienas iš veiksmų.

-O kas yra labiausiai svarbus orientyras, į ką remiasi tinkamas studijų vietų paskirstymas? Kiek tai yra darbo rinkos paklausa, kiek stojančiųjų preferencijos, ar tai kažkoks aukštųjų mokyklų pajėgumas, ar gal dar kažkas? O jei kelių veiksmų kombinacija, tai kas didžiausią procentą turi?

II: Tarkim taip pasakyti, kas yra galutinis prioritetas – kad jau taip sakytume, kad, pavyzdžiui, 100-u procentų lemia visur vietų paskirstymą įsidarbinamumas – taip negalim sakyti, nes vis tiek turim žiūrėti kompleksiskai. Pavyzdžiui, na, buvo toks laikotarpis, kai mes stengėmės maksimaliai tenkinti tų prioritetinių ūkio sektorių kaip IT ir inžinerijos valstybės finansuojamų vietų skaičių. Bet pavyzdžiui buvo toks laikotarpis, kai vis tiek mes dar turime žiūrėti tarp dviejų sektorių binarinės sistemos: universitetų ir kolegijų, tai nepaisant to, kad gal iš darbdavių tarkim galėtų būti signalas, kad gal kai kur mums pakanka ir koleginio sektoriaus absolventų, bet stojantieji renkasi universitetinį sektorių ir dar šalia aukštosios mokyklos gali pasiūlyti ir valstybės nefinansuojamas vietas, tai jeigu, yra buvę tokių laikotarpių, kad va šitai sistemai, šitai krypčių grupei yra toks numatytas vietų skaičius, ir šitai grupei toks. Ir mažiau atsižvelgdavom į stojančiųjų pageidavimus. Bet iš principo tai sakau, tas galutinis sprendimas yra padaromas išnagrinėjus, kiek potencialiai pagal praeitų metų duomenis buvo besirenkančių stojančiųjų, galinčiųjų patekti į valstybės finansuojamas vietas, kiek jų buvo universitetuose, kiek jų buvo kolegijose. Tada vat nu irgi įsidarbinamumo rezultatai. Tai

įsidarbinamumo rezultatai, jie tiesiogiai vat jau keletą metų iš eilės nulemia mažinimą arba didinimą tų valstybės finansuojamų vietų. Bet, sakau, yra šalia nu tarkim įsidarbinamumo rezultatai mums rodo, kad reiktų gal ir mažinti, jeigu SAM mums sako, kad vis tiek poreikis yra toksai, ir jie yra sektorinė ministerija ir yra šalia kiti įstatymai, kuriais vadovaujantis veikia SAM, formuodama sveikatos specialistų poreikį, tai vėlgi kiekvienais metais tai derinama Vyriausybėje. Bet tarkim sveikatos priežiūros specialistų atveju tai nulemia jau tada nu galutinis suderinimas su sektorine ministerija. Nepaisant to, kad kai kur tarkim įsidarbinamumo rezultatai nerodo, kad reiktų didinti vietų skaičių, bet jau tada, kadangi tai yra griežtai reglamentuojamas sektorius, tai šitoj vietoj nulemia jau vis tiek SAM. Kitais atvejais, tarkim, ten, kur nėra reglamentuojamos profesijos, tarkim kokiu nors vat žemės ūkio sektoriaus atveju ir vis tiek mes žinom, kad SAM tiek ir su STRATA jie ten yra tokį specialistų poreikio metodiką turi pasidarę. Tarkim, kitos ministerijos, nu kaip kokia ŽŪM, kuri lyg ir kiekvienais metais turi tų pretenzijų, kad šitam sektoriui skirkite daugiau vietų. Nors mes matom, kad ten ateina su silpnais balais, ir neatitinka kriterijų, sakom, kad ne čia problema, didinkite profesijos prestižą, pritraukite geresnius stojančiuosius, siūlykite stipendijas. Taip, iš dalies atsižvelgia, pavyzdžiui, jau siūlo stipendijas. Tai va tų derybų metu, per siūlymą, kiek tų valstybės finansuojamų vietų, mes nu darome įtaką tom ministerijom, kad jos ir sektorių populiarintų ir darytų pritraukimą tų specialistų, taip kaip mes, pavyzdžiui, darome su mokytojais, nu tas stipendijas skirdami. Tai taip nu, sakau, 100-u procentų pasakyti, kad yra griežta tokia formulė, kad tiek lemia įsidarbinamumas, tiek ministerijos, tiek stojančiųjų pageidavimai, nėra tokios jau galutinės formulės, nes kadangi turime pagrindinį ir papildomą etapą, tai gali būti taip, kad po pagrindinio etapo tenka koreguoti šiek tiek pasirinkimus, ypač tose prioritetinės kryptyse, kai mes matome, kiek potencialiai stojančiųjų dar gali ateiti į sektorių. Ir jeigu, pavyzdžiui, jau renkasi stojantieji universitetą, ne kolegiją, tai yra buvę metų, kai nu yra daromas sprendimas tiesiog kad pritraukti ir palikti stojantįjį sektoriuje, tame, kuris yra valstybės prioritetas, ir kuriam reikia, kad jis ateitų. Nes kitu atveju, jeigu tu sakysi, kad ne, mes ribojame vietas universitete, siūlome jums vietą kolegijoje, stojantysis vis tiek neateis, reiškia jis nu potencialiai gal pateks kokiu antru ar trečiu pageidavimu, gal tada po metų jisai iškris vien dėl to, kad tais metais pasirinko ne savo svajonių, norimą studijų programą. Nu toks vyksta kalibravimas, kur, tarkim, taip, kaip yra kokioje nors magistrantūroje, kur yra tokia aiškesnė formulė – kiek lemia mokslo rezultatai, kiek yra absolventų, ateinančių skaičius, ten yra paprasčiau. O čia, kadangi yra vis tiek labai didžiulis skaičius stojančiųjų, nu mes šnekame kiekvienais metais apie keliolika tūkstančių valstybės finansuojamų vietų. Dar dvigubai daugiau stojančiųjų, tada jų besikeičiančius pasirinkimus, šiek tiek besikeičiančią teisinę aplinką, ten konkursinius balus, tai tiesiog kol kas, tokio poreikio, turėti griežtą

formulę, kad tik griežtai taip, o ne kitaip, mes procese matome, kad tiesiog mes turime kalibruotis procesus dar priėmimo eigoje.

-Ar aš teisingai suprantu, man toks bendras įspūdis, kad yra žiauriai daug informacijos, kurią reikia apdoroti ir įtraukti... I1: Taip... tai kažkur reikia sakyti, kad, na, čia jau yra riba, kiek mes tos informacijos galim įtraukt. Bet kad pradžioje, dėliojant, skirstant tas vietas, vis tik daugiausia dėmesio yra kreipiama tarsi darbo rinkai ir valstybės užsakymui – na, tai ministerijų preferencijom, ir tada... I1: Aš sakyčiau – pakankamai daug dėmesio. Pakankamai daug, supratau. O tada, kai yra jau, vyksta pats procesas, dar būna daugiau atsižvelgiama ir į stojančiųjų... I1: Į stojančiųjų taip, taip, taip, taip, taip.

- Ir dar čia paminėjom kaip tik tarp kolegijų ir universitetų sektorių paskirstymą tų studijų vietų – tai čia irgi klausimas, tai pagal ką? Nes kartais kryptys atitinka, ir tarsi reikia priimti sprendimą, tai čia kolegijai duot ruoš, ar universitetui. Tai čia suprantu, kad daugiausia pagal darbdavių pasakymą, kur mum užtenka kompetencijos? Ar kas nulemia, kad ten, pavyzdžiui, informatikoj bus *ties* vietų universitetam, o *ties* bus kolegijom?

I1: Aaa, jo, šiaip tai irgi paprastai mes žiūrim, kadangi vis tiek mes kiekvienais metais, metai iš metų turime vat lėšas tiek, kiek buvo paskirstę kolegijoms, tiek, kiek yra universitetams, tai tokių drastiškų pokyčių, kad jau taip na... tiesa pasakius ir darbdaviai, kad taip, ar kokia ministerija tiesiogiai pasakytų, kad ne, mažinkite universitetinių valstybės finansuojamų vietų skaičių ir didinkite kolegijose – nesame taip gavę. Nes paprastai sektorius irgi, žinot, kai kur tos takoskyros yra pakankamai mažai ir jau koks absolventas beateitų, sektorius, ypač, jeigu imlus, pavyzdžiui, IT, jisai ima visus, įtraukia visus absolventus ir kai darbdaviai taip tiesiogiai nepasisako, tai mes žiūrime paprastai, nu vat sakau, praėjusių metų priėmimo rezultatus, stojančiųjų pasirinkimus. Nes, pavyzdžiui, kai kur, tarkim IT sektoriuje kolegijos konkuruoja gan konkurecingai. Ir tada žiūrime, kiek aukštųjų mokyklų vykdo tokias studijų programas, kiek kiek kryptių kokios aukštosios mokyklos vykdo, kiek jos dengia regioną – vis tiek kolegijos labiau dengia regioną – kur irgi, beje, irgi dar irgi kiekvienais metais dar LAMA BPO pateikia tą analizę, kaip įvairių regionų absolventai renkasi, kokias aukštąsias mokyklas. Nu kad ne visada būna taip, kad regionų vaikai renkasi regionines aukštąsias mokyklas, ar, pavyzdžiui, kolegijas. Tai šita informacija irgi yra nagrinėjama. Reiškia, atsispiriami nuo praeitų metų rezultatų, tada, kokia yra pasiūla koleginiame sektoriuje ar universitetiniame sektoriuje, aišku, kadangi kaina koleginių studijų yra mažesnė, tai automatiškai galime pasiūlyti daugiau valstybės finansuojamų vietų.

Bet vėlgi, mes jeigu žiūrime pagal sektorius, na, kol kas yra taip, kad visgi nu tokios jau dabar negalėčiau pasakyti, kad čia jau taip griežtai, bet bet sakau, pagal valstybės finansuojamų vietų skaičių, tai vis tiek universitetai gauna didesnę dalį. Ir tai yra aišku, dar ir mentaliteto dalykas, nes stojantieji, na, pakankamai nemaža dalis vis tiek renkasi universitetus. Ir ir net... bet čia jau aišku, matyt, yra tokie, sakau, ir tradiciniai, ir sektoriaus patrauklumo dalykai, ir atskirų sričių... Nors, pavyzdžiui, sakau, kai kurie renkasi stojantieji vien dėl to, kad balas yra žemesnis, ir galimybės didesnės patekti į valstybės finansuojamą vietą, pavyzdžiui, kokioje slaugoje, kadangi siūlo abi sistemas, tiek universitetinė, tiek kolegine. Tai gali būti, kad stojantysis daro savo pasirinkimą. Vienas labiau žiūrėdamas į savo konkurencines galimybes, kitas galbūt renkasi universitetą, nu tų tų tų pasirinkimų yra labai įvairių. Plius, dar sistema stojimo yra sudaranti tokį platų pasirinkimą, kad klausimas, ar nekiša, ar nedaro meškos paslaugos stojančiajam – iš devynių pageidavimų visgi užpildant juos visus, ir patenkant į studijas, tarkim, koku septintu pageidavimu, tai nu klausimas, ar iš tikrųjų jisai buvo motyvuotas patekti į tą vietą. Ir paskui mes matom vat dalį stojančiųjų, kurie tiesiog iškrenta ir sukasi sistemoje kitais metais, bando. Gal čia ir nuo kartos priklauso, kad tiesiog žmonės linkę yra daug išbandyti sričių. Nes sistema tą leidžia, sistema tą leidžia ir kol kas vat nu priėmimo sistema irgi, mes turime MSI tokią nuostatą, apribojančią patekimą į valstybės finansuojamą vietą ne tik pagal tavo pasirengimo kriterijus, bet pagal tai, kiek tu išnaudojai kreditų studijuodamas VF vietoj. Tai sakyčiau, kol kas tas apribojimas yra gan liberalus, nes, jeigu tu išnaudojai daugiau kaip pusę tos programos kreditų, tada jau negali pretenduoti iš naujo. Bet teoriškai, jeigu tu kas metus nutrauki studijas ir stoji iš naujo, kol kas šitoj vietoj sistema veikia stojančiojo naudai, bet gal ne visai valstybės. Tai mes nu šitoj vietoj irgi galvojam, kaip tobulinti ir kaip nu tas technines galimybes daryti mūsų studentų registre tokias, kad visgi apribojimas būtų daugiau disciplinuojantis. Ne tik, kad tarkim vat iškritai dėl skolų, tada jau kaip žinom, turi grąžinti studentas dalį studijų kainos, kurią jam dengė valstybė, bet nu šiek tiek daugiau disciplinuotai. Juo labiau, kad nu žmogus tai turi laisvę baigęs studijas Lietuvoje, dirbti kur jisai nori, važiuoti į užsienį, įsidarbinti tose pareigose, kur jam, nežinau, kur jis randa vietą ir kur jam atrodo patrauklu, nu tai sakau, tai mes tiek, kiek galim koreguoti, tai koreguot valstybės finansuojamas vietas. Bet vėlgi, kadangi yra galimybė, ypač, pavyzdžiui, ten, kur yra nu didesni apribojimai – vat socialiniuose moksluose, kur paklausa dar vis tiek stojančiųjų yra gan didelė, ir ir kaina sąlyginai yra nedidelė. Bet vėlgi, mes nu, matydami, kad plėsdami tas galimybes, neatsižvelgus į jų įsidarbinamumo rezultatus, nu vėlgi tada darytumėm meškos paslaugą valstybei, kad savotiškai keltumėm lūkesčius ir žmonių, kad jie ras ras darbą pagal savo kvalifikaciją.

-Mes jau keletą kartų paminėjom ir porą sričių, tai viena iš jų yra informatikos mokslai, čia nuo kažkur 2014 m. buvo Infobalt tyrimas ir tarsi darbdavių tokia pozicija, kad mum labai trūksta sektoriuje tūkstančiais vietų specialistų Kiek jums svarbi ši informacija, ar iš to atsirado tas prioritetas? Kiek jis nuosekliai buvo išlaikomas ir yra išlaikomas nuo 2016 m. iki dabar? Ar yra kažkokie metai, kur buvo labai svarbu, tada gal jau mažiau svarbu, nes to trūkumo jau tokio didelio nebėra? Kaip su šia informacija ir šita sritimi?

II: Dėmesys tai sričiai nuo to laikotarpio jis ir prasidėjo, nes nu nereaguoti į tokį aiškų rinkos signalą negalėjome. Ir kaip ir supratome, kad jo, iš mūsų pusės tada iš pradžių maksimaliai didinant tų siūlomų valstybės finansuojamų vietų skaičių, paskui dar ir atitinkamai koreguojant tą paskirstymą vietų prisitaikant prie studijų vat proceso tų etapų, kada mes matome, kad po pagrindinio priėmimo, jeigu dar yra už brūkšnio stojančiųjų, nu tiesiog yra didinamas likučių nepanaudotų vietų sąskaita valstybės finansuojamų vietų skaičius šitoje krypties grupėje. Tai, sakyčiau, kad skirtingais būdais, bet kryptingai šita kryptis buvo laikoma vat nuo pat pradžių. Iš pradžių bandant numatyti kuo didesnę vf vietų skaičių, paskui iš viso buvo toks laikotarpis, kai buvo deklaracija, kad mes 100-u procentų tenkinam kiekvieno stojančiojo į šitą sritį pageidavimus, jeigu tik jisai tenkina na tą kokybinį pasirengimo slenkstį. Tai ką tai reiškia procedūriškai ar techniškai, tai kad, sakau, iš pradžių kiek įmanoma maksimaliai pagal praeitų metų analizę, kiek apskritai yra vaikų, laikusių matematikos ar kitus egzaminus, kurie yra reikalingi šitoms studijoms, kiek potencialiai vat jų pateikė pageidavimus stoti į šitas studijų kryptis. Tai vat pagal tai jau ir planavimo procese maksimaliai didinant šitų valstybės finansuojamų vietų skaičių, o paskui dar matant, kad dar yra nu, buvo kažkada tokie metai, kai lyg ir suplanavom maksimaliai didelį vietų skaičių – čia irgi priklauso nuo matematikos egzamino išlaikymo sėkmės – tai, nežinau, galėsiu patikslinti, pasižiūrėti, neatsimenu dabar tiksliai, kurie tai buvo metai, bet kad reagavome žaibiškai ir pamatėme, kad dar yra stojančiųjų už brūkšnio ir dar didinam valstybės finansuojamų vietų skaičių, jau priėmimo eigoje. Tam, kad šimtu procentų tenkintumėm ir kad nu visi stojantieji, kurie rinkosi šitas studijas, eitų į šitą sektorių. Vėlgi, jau matom įsisotinimą šitoj srityje, nes vis tiek na, visi mokiniai nebus IT specialistais, ir vis tiek tam tikra dalis, kaip bebūtų skatinama šita sritis, nu neprojektuoja savo ateities šitame sektoriuje. Ir tai sakau, tai iš mūsų pusės užduotis yra tirti pasiūlą, kiek vat yra vaikų besirenkančių ir sėkmingai laikančių matematiką, nu, kitur dar, aišku, kitus tiksluosius dalykus, jeigu apie inžineriją kalbant. Kad šitie studentai nu ne tik patektų, bet ir išsilaikytų studijose. Tai, sakau, vat jau taip yra, kad mes, sakau, tas praktiškai nebėra, kur didinti valstybės finansuojamų vietų, nes mes matom jau įsisotinimą, tiesiog abiturientų skaičius yra toks, ir paprastai nu

tam tikra dalis renkasi tokias studijas. O vis tiek mes turim dalį tokių, kurie visą laiką rinksis menus arba mediciną, arba, nežinau, kitas sritis, teisę ar kokius kitus socialinius mokslus.

-O kai sakot apie įsisotinimą, kaip ilgai jūs jau tai stebit, ar čia yra pastarųjų metų pastebėjimas, ar ... kokį laikotarpį jau?

I1: Žinokit, jau ne vieneri metai tas įsisotinimas jau yra stebimas jau tikrai keletą pastarųjų metų. Tai sakau, jeigu reikia tiksliai, nu, kadangi esam darę tas analizes, jeigu ką, galėsiu pasitikslinti ir pasakyti. Bet tikrai jau čia ne vienerių metų. Tas visgi deklaravimas, kad tai yra prioritetas, ir kad čia yra labai daug valstybės finansuojamų vietų, jau nu pasiekė maksimaliai stojančiuosius ir jau mes matome, kad nu tiesiog nebedidėja skaičius.

-Dar viena tokia sritis buvo sveikatos priežiūros specialistai ir ypač slaugos studijos. Kiek šita informacija turėjo kažkokios įtakos ir covid krizė/ atvejis ir šitos įžvalgos. I1: Čia apie slaugą klausiat? Apie sveikatos priežiūros sektorių bendrai ir slaugą konkrečiai.

Mhm... Jo, tai kadangi šiaip nu aišku tai yra medicina, slauga, to paties sektoriaus – sveikatos priežiūros specialistų rengimo sektoriaus, bet gan skirtingas, nes į medicinos studijas pretenduoja patys geriausiai pasiruošę stojantieji ir ten yra didžiulė konkurencija, ir ten yra sava specifika, nes mes turime žmonių, kurie metai iš metų, na, stoja ir bando patekti į valstybės finansuojamą vietą, arba nutraukia mokamas studijas, vėl pretenduoja iš naujo, nes tiesiog tai yra labai motyvuoti stojantieji, kurie vis bando patekti į tą sektorių ir gauti valstybės finansavimą. Ir ir ir, aišku, mes, kadangi vientisosios medicinos studijos yra tiesiogiai susijusios su absolventų tolimesnėmis studijomis rezidentūroje, tai vat šitas skaičius paprastai visą laiką yra derinamas: kiek vientisųjų studijų, kiek rezidentūros studijų; ir kadangi mes, kadangi sektorius labai paklausus, tai abu universitetai vis tiek kiekvienais metais siūlo ir mokamas vietas, ir yra stojančiųjų, kurie moka už šitas studijas. Paskui, aišku, jie sueina į naują konkurenciją dėl rezidentūros studijų. Tai mes turėjom ilgai iš universitetų tą spaudimą didinti vientisiosiose studijose valstybės finansuojamų vietų skaičių, bet šitas irgi, šita šita dedamoji yra visada nu derinama su SAM, nes vientisiosiose studijose medicinoje tai yra tiktai studijų kainos klausimas, o jau rezidentūroje, jau čia įsijungiam ne tik mes, bet ir SAM, kuri rezidentui moka atlyginimą. Tai jau rezidentų skaičius yra susijęs tiesiogiai su būsima jo darbo vieta, kur jisai kaip rezidentas ne tik studijuos, bet ir dirbs. Tai vat nu tas, sakau, vientisųjų medicinos skaičiaus derinimas, jisai jo, visada griežtai derinamas su SAM.

Su slaugos specialistais, jo, yra taip, kad irgi tiesiogiai labai tai priklauso nuo sektoriaus, nes jie irgi ir nuo reformų, daromų sveikatos apsaugos sistemoje, nes vėlgi ten ta jų komplektacija, kaip jie keičia, pavyzdžiui, tą santykį, kiek slaugos specialistai gali nuimti darbo nuo gydytojų, ten jau didinant jų kompetencijas, tada kiek gydytojas turi turėti šalia slaugytojų, kad, na, ta komanda būtų adekvati. Tai vat jo, didinant tą vietų skaičių dėl slaugos, taip, mes turime jau irgi tokią tendenciją, kad tas poreikis, deklaravimas didinti specialistų skaičių yra didžiulis. Aišku, vėlgi, jeigu mes turime medicinos studijas, kurios yra patrauklios ir kur raginti stojančiųjų rinktis tokias studijas nereikia, tai slaugoj mes turim kitą problemą – kad sektoriaus poreikis yra didžiulis, bet visgi tiek, kiek norėtų SAM, stojančiųjų mes neturime, nes nu matyt, kad yra kito patrauklumo sektorius, ne toks kaip medicina. Ten yra irgi nu savos specifikos, ten irgi įsidarbinamumas dalimi etato, keliose įstaigose, tai, nepaisant to, kad va slaugos poreikis yra didžiulis, bet tiek stojančiųjų ir tenkinančių priėmimo tą minimalią kartelę ne visada turime. Tai vat yra nu šiek tiek skirtingos problemos, bet bet taip, tą tą poreikį, dabar galvoju, kiek jau metų irgi... Nes anksčiau vat nu, tame valstybės užsakymo komitete, su SAM būdavo diskutuojamas tikrai medicinos vietų skaičius ir odontologijos, dabar jau ir slaugos specialistų. Nes tai yra irgi didelės svarbos klausimas, ir ir kadangi dalyvauja čia jau du sektoriai: ir kolegijos, ir universitetai, tai stengiamasi irgi maksimaliai skirti tų vietų skaičių ir kad abu sektoriai maksimaliai išsemtų ir siūlytų vat tą finansavimą šitiem specialistam.

Tai sakau, jeigu dar kažkokių, sakau, patikslinimų, kad nebūčiau ko suklydus, tai galėsiu patikslinti.

-Iš tokių išskirčių noriu paklausti apie dar vieną momentą, kai buvo pasikeitę reikalavimai, norint stoti į valstybės finansuojamas studijų vietas vietas, matematika atsirado privaloma, po to ir valstybės finansuojamų, ir nefinansuojamų vietų kriterijų suvienodinimas. Ar tai kažkaip paveikė vietų skirstymą? Gal nepaveikė? Jeigu paveikė, tai tada kaip?

II: Jo, tai atsiradusi matematika stojant į valstybės finansuojamą vietą taip, šiek tiek paveikė. Nu kaip ir sakiau, kad mes bet koku atveju, vis tiek, kai vykdome tą priėmimo analizę, tai jau tada, kai kai turėjo atsirasti matematika stojant į vf vietas, tai buvo daromi modeliavimai su vat einamųjų metų abiturientais. Tais, kurie išlaikė matematikos egzaminą - kiek potencialiai pagal pasirinktas kryptis ateis, didės ar mažės potencialiai stojančiųjų. Dabar matematikos, tiksliau, trijų VBE atsiradimas tiek į mokamas vietas, tiek į vf, atsiranda šiais metais, 2024ais. Tai vėlgi, buvo daromi modeliavimai su ankstesnių metų stojančiųjų duomenimis, kiek tai paveiks – tai vf vietas na, veikia minimaliai, nes mes turim tą reikalavimą jau vat seniai galiojantį. Mokamom vietom daugiau įtakos daro šitų egzaminų privalomumas kolegijų sektoriuje, nes ten sąlyginai yra, na, aišku čia nuo krypties priklauso, bet na,

stojantieji ateidavo su žemesniu balu ir ir ir, kadangi universitetai jau, na tikrai eilę metų buvo sutarę ir į valstybės nefinansuojamas vietas priimti asmenis su nustatytu konkursiniu balu, nu tai reiškia, kad ta kartelė, jos buvo laikomasi, tiek vf, tiek vnf vietose. O vat kolegijų mes turėjom pakankamai mažą skaičių, kurios laikėsi priimdamos į mokamas vietas stojančiuosius. Reiškia, kad jos buvo nuleidusios kartelę. Tai reiškia, kad dabar, kai suvienodėja stojantiesiems reikalavimai ir į mokamas, ir į valstybės finansuojamas vietas, tai potencialiai vat sakau, į mokamas vietas kolegijose ateis mažiau stojančiųjų. Bet vėlgi, čia yra niuansas – mokamose vietose kolegijose mes turim daugiau vyresnės amžiaus grupės stojančiųjų, o šitų šitie reikalavimai nepalies. Šitie reikalavimai prasideda einamųjų metų abiturientam. Vat tai va turim iš vienos dalies – tai kažkiek koreguoja priėmimą einamųjų metų abiturientam, bet, sakau, vat kadangi sektorius yra, mokamos vietos daugiau užpildomos anksčiau baigusiujų, tai tai šitų nepalies, ir šitie potencialiai dar pretenduos į valstybės nefinansuojamas vietas, nors jau su tuo žemesniu balu.

-Kaip jūs sakytumėt, kiek šitas procesas yra ekspertinis/ administracinis labiau/ politinis, visas tas vietų skirstymas?

II: Aš sakyčiau taip – bet koku atveju nuo taip sakant tam tikrų politinių sprendimų šitas procesas, na, nėra apsaugotas. Tarkim, mes turėjome nemokamo bakalauro aaaa, tokį, nu kaip ir politinį pažadą, kurio tiek teisiškai, tiek techniškai, tiek ekspertiškai šimtu procentų išpildyti negalėjome. Bet neatsižvelgti į tokį, na, politinį sprendimą, negalėjome. Tai, aš sakyčiau taip, kad vis tiek jis yra maksimaliai ekspertinis, nes bet koku atveju, koks bebūtų politinis užsakymas, dabar jisai, mes turime gerą situaciją, kad jisai, nu mes matom nesikeičiančius prioritetus, ir tai yra daugmaž stabilu. Nu kaip ir finansavimas, taip ir tas na vat politinis matymas tų prioritetų, tie prioritetai, mes jau turime juos kelis metus iš eilės. Tai bet koku atveju tas vat ekspertinis pagrindas planavimo, jis yra bet koku atveju, koks bebūtų politinis užsakymas. Administracinis yra neišvengiamai, nes mes turime MSĮ nuostatas, mes turime Vyriausybės darbo reglamentą, pagal kurį, na, privalome derinti su visomis suinteresuotomis šalimis. Tai, sakau, sakau bet koku atveju tas pagrindas administracinis ir ekspertinis yra, o na tas jau politinis užsakymas, jisai iš principo gali kažkiek koreguoti, bet ekspertiškumo dalies jisai panaikinti negali.

-Ir galutiniam taške ministras pasirašo vis tik tą vietų paskirstymą – kiek ir kaip įsitraukia politinis lygmuo? Čia minėjom Vyriausybės derinimo visas procedūras, bet ir pačioj ministerijoje – aš suprantu, kad visą tą formavimą, modeliavimą atlieka iš esmės jūsų pajėgumai, ir gal čia

įsitraukia duomenys iš LAMA BPO, STRATA ir kitų šalių, bet iš esmės ministras neskirto tos kiekvienos vietos turbūt. Kiek yra, kas turi vizuoti šitą procesą, kiek viceministro čia yra diskrecija, kiek yra ministro – šito lygmens?

I1: Jo, tai mes bet koku atveju kiekvienais metais, pradėdami procesą, tuos, na, politinius prioritetus žinome. Tame administraciniame lygmenyje, kai vat vyksta tas ekspertinis darbas, modeliavimas, šiaip viceministro lygiu, nu tuo, kuris jau atsakingas konkrečiai už aukštąjį mokslą, aaa, tas derinimasis, jisai vyksta, vyksta. Aišku, ministras, jisai gauna jau galutinį siūlymą, kaip sakant, palaimintą viceministro. Bet va, vėlgi, pavyzdžiui, vasarą irgi kai vyksta tas derinimasis, ten derinami yra sprendimai nuo ekspertinio lygmens su viceministru ir ministru, nes nu ministras turi žinoti, ką pasirašo ir kokios yra pristatomos grėsmės, rizikos, siūlymai, finansinės galimybės, teisiniai aspektai vienu ar kitų sprendimų. Tai tas vat, sakau, administracinis, analitinis lygmuo jisai dirba, bet jisai vat, kai tai liečia, kaip čia taip pasakyti, ypač, kai mes jaučiame, kad kai kur gali, tarkim, būti rezonansas, arba derinant buvo tam tikras spaudimas, tai visada, tarkim, vat kai keliauja Vyriausybės nutarimas su ministro įsakymo projektu, tai ministrui būna nu pateikta analitinė informacija, modeliavimas, siūlymai, grėsmės ir tada nu keletas variantų, tarkim, jeigu kartais reikia rinktis, kokį sprendimą renkamės. Vyriausybės lygiu nu vis tiek pristatinėja Vyriausybės nutarimą, nu paprastai jis yra teikiamas viceministro arba ministro lygiu, reiškia, kad nu teikiama yra pažyma ir pristatinėja paprastai nu arba kancleris, arba viceministras. Tai reiškia, kad ministras žino apie tai. Ir tada jau jo, kai yra ministro įsakymas pasirašomas, tai vėlgi nu ministras prieš pasirašydamas, jisai jisai gauna tą informaciją, kad vat nu paskirstymas yra pagal tai padarytas, yra nu, kartais būna vieningas siūlymas, kuris sutampa, kartais kartais kažkiek koreguojami, tad, jeigu taip reiktų sakyti, kiek detalai įsitraukia... Aišku, nu mes čia irgi turėjom tokių visokių situacijų. Turėjom čia, nu galvojant apie personalijas, tarkim, kiek vieni mi-viceministrai labiau gilinasi, kiti mažiau, tai... nu, sakau, sakyčiau, kad šitas procesas vis tiek viceministrą paliečia, ir ir ir ministrui, sakau, jam nešant į Vyriausybę visą projektą, yra gan išsami pažyma ir jis yra informuojamas. Kartais jau viceministras jam nuneša šitą žinią suderinti, kai jau su juo būna aptarta. Bet, bet dalyvauja. Nes turi žinot grėsmes.

-O yra buvę atvejų, kai ministras iš karto pasako, kad būtinai šitai kryptčiai reikia mums skirti daugiau vietų, negu buvo anksčiau skiriama ir turi savo... I1: Ta prasme, savavališkai? Na, gal kažkokių duomenų turi, kuriuos atneša, apie kuriuos jūs galbūt nebuvo anksčiau daug girdėję, įtraukę į analizes?

II: Nu, žinot, gal sakau, gal tokį griežčiausią politinį tokį...mmmm... pavedimą esame turėję su tuo nemokamu bakalauru. Kai turėjome prisiderinti. O taip, kad tiesiog viceministras ar ministras sakytų, kad aš gavau vat čia nu ta prasme, kad bent jau paskutinė, tarkim Vyriausybė, tai buvo aiškiai deklaruotas principas, kurio siūlyme prisidėjo ir viceministras, nu vat tas matymas, kad labiau atsižvelgti į darbo rinkos poreikius per įsidarbinamumą. Tai čia toks kaip ir.

-Čia šios Vyriausybės?

II: Jo, jo, čia šios Vyriausybės. Ir ir šio viceministro. O taip, kad, sakau, ateitų, nu bent jau dabartiniam etape, tuos paskutinius metus, tai sakau, va tas nu, tas nemokamo bakalauro...mmm... nesusipratimas.

-O kaip jums sekėsi projektuoti pagal šitą idėją?

II: Mmmm... jo, tai kadangi vis tiek iš pradžių nu kaip, išsinagrinėjom teisiškai, bandėm bandėm informuoti, kad visiškai nemokamo bakalauro mūsų teisinėje sistemoje būti negali, nes aukštosios mokyklos vis tiek turi galimybę priimti į mokamas vietas stojančiuosius. Tai jau kaip ir nu supratom. Tada buvo priimtas toks politinis sprendimas, kad na, bandome pasiūlyti maksimaliai daug valstybės finansuojamų vietų. Tai šiek tiek koregavo paskirstymą tarp kryptų, nes norint įtilpti į tas pačias lėšas, ką reiškia daugiau valstybės finansuojamų vietų – tai reiškia daugiau pigių valstybės finansuojamų vietų. Kad maksimaliai padidintumėm nu bendrą vietų skaičių ir potencialiai galėtumėm deklaruoti, kad bent taip išpildėme tą nemokamą bakalaurą – tai yra padidintų valstybės finansuojamų vietų skaičiumi. Bet, vėlgi, tada kentėjo prioritetai, tada kentėjo inžinerija. Nu nes pigesnės studijos tai yra socialinių mokslų studijos. Jos yra taip, patrauklios, tai buvo bandoma taip išpildyti šitą politinį pageidavimą, užsakymą. Nu ir sakau, tai vis tiek buvo taip, kad nu mes pasiūlėme maksimaliai daug valstybės finansuojamų vietų, ir...ir negalėjom pasakyti, kad tai yra šimtu procentų nemokamas bakalauras, nes buvo ir mokamų vietų. Taip nu. Sakau, čia gal toks nu kaip ir vat sudėtingiausias buvo procesas, kad turėjom naviguoti tarp politinio užsakymo ir tarp tarp ekspertinio matymo. O dabar tai taip, tai sakau, vat tas metai iš metų vis nagrinėjam, kiek įmanoma, sakau, daugiau tų duomenų, nuo priėmimo iki ten nubyreėjimo, nuo stojančiųjų pasirinkimų, jų atitikimo reikalavimam, tai nu ir sakau, ir tas įsidarbinamumo irgi. Analizė jinai vis plečiasi, jinai vis apima didesnę stojančiųjų skaičių, tai tai.. tiek, kiek mes galim atsižvelgti valstybės finansuojamas vietas planuodami, taip, bet tik tiek, kad...žmonės gali rinktis mokamas vietas, neatsižvelgę į tai. Nu, jeigu žmogaus svajonė yra tapti architektu, pavyzdžiui, bet kokių atveju. Ir jisai nepatenka. Nu kas gali laisvam piliečiui laisvos šalies uždrausti. O gal jis bus geriausias architektas ir jisai gaus tą vietą. Tai nu, tuo labiau, kad yra ir

visuomenės poreikiai, tai išreiškiama per stojančiųjų pageidavimus. Nu tai kažkaip bandoma visą šitą procesą sukalibruot.

Priedas Nr. 4. Interviu nr 2.

Informantas (-ė), 2016-2023 m. ėjęs (-usi) Švietimo, mokslo ir sporto ministro (-ės) pareigas

Priskirtas kodas – Ministras (-ė) Nr. 1

Vieta: Vilnius

Data: 2024 m. balandžio 19 d.

- Kaip jūs apskritai matote ir apibūdintumėte valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo proceso eigą? Kur atsiranda kieno vaidmuo, kur/koks, jūsų vertinimu, yra ministro vaidmuo?

I2: Tai bendrai pati eiga jinai nu aprašyta dokumentuose. Tai aš tikriausiai dokumentų pačių nekomentuosiu. Ir galutinai tai ministras turi nu patvirtinti. Tiesiog patvirtinti valstybės finansuojamų vietų skaičių. Tai yra nu prievolė. Tikriausiai ta tvarka skirstymų kito. Realiai tai didžiausias pokytis buvo nu įvedus bendrai krepšelius. Tai čia ministro Steponavičiaus laikais. Kaip aš vertinu pačią situaciją, kad maždaug apie pusę studentų moka už studijas, apie pusę nemoka už studijas? Tai, jeigu taip žiūrėti nu čia čia ne visai tai, ko klausiat, bet bendrai nu iš valstybės pozicijos aš nemanau, kad tai yra labai gera nu situacija. Nes valstybės renkasi įvairius modelius: arba studentai moka už studijas, ir nemoka tikrai tie, kurie, na, yra pasiekę nu kažkokių tikrai labai ypatingų pasiekimų, gali gauti ten nemokamas vietas, ten grantų stipendijas; arba nemoka už studijas. Aišku, labai buvo bloga praktika, kada buvo taikomi skirtingi reikalavimai. Reiškia, jeigu tu moki – tau vieni reikalavimai, jeigu tu nemoki – yra kiti reikalavimai – tai pati ta tvarka tikrai nėra gera. Ir todėl bandėm daryti pokyčius. Ir jeigu spręsti, kaip yra paskirstomos vietos, tai, aišku, tu negali padaryti revoliucijų. Nes universitetų finansavimą didžiaja dalimi lemia studijų dalis, tai yra studentų skaičius. Tai jeigu tu padarytum drastišką per vienus metus pokytį, tai na, tiesiog tai būtų didžiulis smūgis institucijoms. Todėl bent aš kai dirbau, mes bandėm daryti nuoseklų pokytį. Ir tai, aišku, buvo tikrai vienas iš instrumentų bendrai tinklo konsolidavimo procese, nes ir tinklo konsolidavimas nebuvo tikslas savaime, tai yra tikslas daugiau sustiprinti kokybę aukštojo mokslo, reiškia efektyviau paskirstant resursus, bet kryptis, kurią dėl padalinimo pasirinkome - tai labiau orientuotis - viena - į poreikius, kurie tiek ateina iš darbo rinkos; bet tu irgi negali sakyti, kad studentai yra rengiami tikrai darbo rinkai, ypatingai aukštajame moksle tą tą labai sunku apibrėžti; bet ir bendrai, kokios yra tendencijos, kokių reikia naujų kompetencijų keičiantis technologijoms, keičiantis pasauliui ir taip toliau, tai todėl bandėm remtis, na,

poreikių analize. Ir tas buvo sukurtas instrumentas žmogiškųjų išteklių stebėsenos. Tokiose srityse, kur, pavyzdžiui, valstybės reguliuojama, kaip mokytojai, tai tikrai, nu, tu tikrai gali paskaičiuoti, kiek kada kokių mokytojų reiks. Tai į tai stengėmės. Tai va tas vienas... vienas, o antras dalykas, tai stengėmės motyvuoti kokybiškai. Tai yra, buvo įvesta kartelė. Kuri aš nemanau, kad yra, na, viską sprendžiantis instrumentas, bet tuo metu reikėjo kažkaip išjudinti. Nemanau, kad nu tai visada turėtų likti. Nė vienas instrumentas nėra iškaltas akmeny. Bet tada, kadangi buvo žiaurūs netolygumai... Tai ta kartelė nu leido truputėlį suvienodinti sąlygas tarp universitetų. Ir truputėlį, na, tarp universitetų ir imant kolegijinį ir universitetinį sektorių, kai pradėjo darytis taip, kad kai kurie universitetai priima žemesniais balais negu kolegijos... tai tiesiog čia buvo toks, na, instrumentas, kuris, tikrai sakau, na, netikiu, kad jis turi būti amžinas ir aš tikiu, kad jeigu universitetai stiprūs, jie patys gali tai nuspręsti, bet tada, manau, reikėjo įsikišimo. Ir tai irgi buvo dėmuo, kuris buvo svarbus paskirstant vietas: kad jeigu tu nesilaikai kartelės, tai tu tų vietų ir nu negauni. Nes žiūrint iš valstybės pozicijos, iš ministerijos pozicijos, arba kas yra ministro atsakomybėje, tai tu turi labai mažai instrumentų, tą nuspręsti, tu turi tiktai finansavimą ir tu turi kokybės užtikrinimą. Visa kita yra autonomija ir tu negali reguliuoti.

- O ką jūs laikytumėte sėkmingu vietų paskirstymu, gal kokie yra kriterijai, kuriais galėtumėt apibūdinti, kad va čia buvo sėkmingas paskirstymas, o čia nesėkmingas?

I2: Labai nu... Sakau, pats vietų paskirstymas ne tiek daug labai ir lemia, aš galiu pasakyti, juk kai pasirenki studijas ir ateini universitetą... Aišku, mes visi norim gauti valstybės finansuojamą vietą, nes tai yra ir ekonominė našta šeimai ir taip toliau... Bet juk niekas tau nedraudžia keisti studijų, pereiti kitur; niekas tau nedraudžia perstoti iš vis į kitą aukštąją mokyklą, nusinešti tą tą krepšelį. Tai jeigu tas paskirstymas jau būtų taip, kad jau nu gavai ir niekaip kitaip negali daryti, tai yra vienas, o kitas - net jeigu tu gavai valstybės finansuojamą vietą ir pabaigai tas studijas, bet, pavyzdžiui, nerealizuoja savęs - tai ar čia buvo sėkminga, kad tu tą gavai valstybės krepšelį, ar ne? Tai va, todėl ir žiūrėjom į prognostiką, žiūrėti, kiek, pavyzdžiui, ir vat kiekvienas universitetas, ir ir mūsų universitetas tą daro, nu pirmiausiai, ar tu dirbi darbą, kuriam reikia aukštojo išsilavinimo. Nes aukštasis išsilavinimas valstybei investuoti į žmogų kainuoja daug. Juk tai valstybės finansavimas nepadengia visų kaštų, ta prasme. Ir ar čia sėkminga, ar nesėkminga, kad į mane sudėjo ten N-tūkstančių eurų, o aš nedirbu darbo? Tai ekonominiu požiūriu, valstybė investuoja ir jina nori, kad aš pritaikyčiau savo kompetenciją, kvalifikaciją ir kuo daugiau va to atitikimo yra, tuo tikriausiai labiau sėkminga yra žiūrėti ekonominiu požiūriu. Bet jeigu žiūrėti... Aukštasis mokslas turi dvi dimensijas: yra tai, ko reikia valstybei, ir tai, ko reikia asmeniui. Bet, jeigu tu dirbsi darbą, bet busi labai nelaiminga dėl to, ar čia bus sėkminga?

Nežinau.

Tai vat tose dalyse. Aš vėl grįšiu prie pedagogų kaip pavyzdžio, arba, sakykim, medikai - irgi dirbom su sveikatos ministerija, kur tu tikrai, yra tam tikros profesijos, kurios yra valstybės reglamentuotos, tai va čia tu gali pamatuoti tą sėkmę, jeigu taip galima pasakyti, gerokai objektyviau. Tai su pedagogais, taip, buvo žiaurus tas sprendimas, mes neskyrėm, reiškia, finsavimo, reiškia, tuometiniam pedagoginiam universitetui. Tai tikrai nesugriovė mokytojų viso... Čia tai, kad mokytojai, jaunimas, bendrai žmonės nesirenka būti mokytojais, aš nemanau, kad galima čia išvesti tiesioginę koreliaciją, ar buvo skirta valstybės finansuojamų vietų ar ne. Jeigu, ir ką rodo tyrimai, mes darėme apklausas, nu ne nuo to priklausom, kad va tu gausi valstybės finansuojamą vietą, tikrai įstosi būti mokytoju. Nu ne dėl to tu stosi. Tai tai vat. Tai va šitose vietose tas tikslumas. Tiesiog aš manau, kad tuometiniai sprendimai pateisino tuometinę situaciją, bet aš nedirščiau sakyti, kad tai yra taip, kaip turi būti. Taip, kaip daromas pokytis - tie instrumentai - jie yra pokyčiui daryti. O bendrai, aš manau, kad paskirstymas turėtų tikrai... Tiesiog valstybė kiek gali parengti, kokių specialistų, net, tikriausiai, jeigu taip žiūrėti į ateitį, kai daugėja multidiscipliniškumas, kai daugėja poreikis tarpkryptinių programų ir taip toliau, tai tikriausiai valstybė kuo toliau, tuo mažiau turi į tai kištis, bet jinau turi būti tikra, kad universitetai yra stiprūs ir pajėgūs sąžiningai tą padaryti. Manau, kad reguliavimas šitoj srity turėtų mažėti.

- O čia dar jūs užsiminėt ir apie valstybės poreikį, ir tarsi įsidarbinimą, ar kažkaip kitaip realizavimą savęs po tų studijų, stojančiojo preferencijas... Kas yra, tarkim, jeigu čia būtų tie trys: stojančiųjų preferencijos, darbo rinkos pasiūla ir aukštųjų mokyklų pajėgumai, arba gal dar yra kažkokie kiti elementai, kas yra ta ašis, pagal kurią, jūs stengėtės labiau formuoti; kurią turėjot labiau kaip atramą? Į ką turėtų remtis tinkamas studijų vietų paskirstymas? Jeigu čia kažkoks derinys, tai kiek procentų sudaro vienas, kitas elementas?

I2: Nu procentais tikriausiai nepasakysiu, bet va tai, ką vadint, vat šitos dedamosios visos buvo paisomos. Viena tai, sakykim, darbo rinkos poreikiai - taip. Mes turėjome instrumentų, mes žiūrėjom. Universitetų pajėgumai irgi taip. Dėl ko, reiškia, vyko tą konsolidaciją, pavyzdžiui, kai kai atlikom nu vadinamus tuos universitetų šviesoforus - jeigu universitetas rengia specialistus kažkokioj srity, kur absoliučiai neturi mokslinio potencialo, arba kur, sakykim, pedagoginis potencialas yra labai silpnas, jeigu tu matai, kad net neturi, turi du-tris nuolatinius darbuotojus, o rengia, reiškia, visas fakultetas, visi kiti ateinantys dirba po 0,2, po 0,1 etato, tai kokia tu? Tai čia irgi buvo dedamoji, šitą tikrai žiūrėjom ir čia, irgi, mes irgi pakankamai griežtai. Jeigu nu tu negali pademonstruoti... Ta trečia dedamoji, studentų, stojančiųjų, sakykim vat, norai tikriausiai yra mažiausiai apibrėžtas dalykas, nes,

ką irgi tyrimai rodo, kad labai norus įtakoja šeima, noras pervaziuoti į kitą miestą, šitie norai labai mažai yra susiję su tiesioginiu studijų objektu. Bet žiūrėjome ta prasme - vienintelis objektyvus yra dalykas, kadangi stojimo sistema yra tokia, kad nu tu privalai išlaikyti egzaminus, ir tu turi, privalai, įvedus kartelę mes modeliavom. Turėjom visus matematinius modeliavimus, o kiek žmonių galės stoti. Nes, jeigu tu iškelsi kartelę taip, ir tu paskui matai, kad nieks... Tai čia nevadinčiau norais, bet vadinčiau daugiau potencialu. Koks yra potencialas, tikriausiai, įstoti. Ir, aišku, ketvirta dedamoji tai tiesiog kiek galime skirti resursų. Tiesiog finansinė dalis, kiek valstybė gali skirti, nes mes indeksavom studijų kainą. Ta prasme tai jeigu tavo biudžetas neauga, o tu indeksuoji kainą, tai tu automatiškai mažini vietų skaičių. Jeigu tu gali didinti biudžetą valstybės, tai va čia valstybės pažinimo centre labai vizualiai tau parodo, iš kurios srities tu atimsi. Tai... Tai čia vat visų šitų dedamųjų, iš to, iš to ir išeina realiai ir metodika remiasi šitais dalykais.

-Bet aš suprantu, kad šitame procese yra visai nemažai skirtingos informacijos, kuri ateina ir iš labai tokių skirtingų šaltinių. Yra bendros prognostikos, yra tarptautiniai tyrimai, yra aukštųjų mokyklų prašymai, pasiūlymai, pageidavimai (I2: Taip...) ir kiti dalykai. Kaip vis tik atsirinkdavot, į ką kreipti dėmesį labiau, į ką mažiau. Čia juk tiesiog reikia priimti sprendimą...

I2: Į visus šituos dalykus tikrai žiūrėjom. Yra dar vienas dalykas, kurį tikriausiai labai svarbu paminėti, jis gali būti ir teigiamai vertinamas ir teigiamai, ir neigiamai. Tai yra, na, o kaip buvo anksčiau. Ir, ta prasme, sistemos inercija. Nu dabar įsivaizduokit vat, rengiam, nežinau, psichologus, skiriam kasmet ten 200 vietų, o va kitais metais - 50. Tu turi turėti argumentus, nes visada reiškia čia kaip buvo kaltinimai, nesikalbėjimais, nu tu negali nesikalbėti, net jeigu labai norėtum nesikalbėti. Nu tu negali nesikalbėti. Visada, ta prasme, tu žiūri va tą, kaip ir minėjot, aukštųjų mokyklų norus ir poreikius. Juk aukštosios mokyklos yra laisvos atsidaryti naujas studijų programas, kažką. Bet tu tada turi žiūrėti, tada čia yra labai labai svarbi, aš grįžtu prie kokybės užtikrinimo sistemos. O SKVC atidarė, leido vykdyti šitą programą. O potencialas tikrai yra? Ar mūsų kokybės užtikrinimo sistema tikrai pajėgi tai įvertinti? Ir ne paslaptis, kad aukštosios mokyklos, na, konkuruoja tarpusavy. Yra nu tam tikri, tam tikra inercija, tam tikra tradicija, pavyzdžiui, yra srityse, kur yra nu, kažkokia nusistovėjęs, nu nebylus susitarimas. Pavyzdžiui, tarp medių vat Vilnius-Kaunas. Tai čia nesikiša ministerija, kaip jie ten pasidalina tas tas vietas. Aišku, tu atsižvelgi į tą istorinę patirtį. Tu negali drastiškai pakeisti. Tu gali nu per kelis metus eiti link pokyčio, bet tu negalėjo va taip padaryti pokšt ir ir viskas. Nes tai yra aukštoji mokykla, reiškia, tai yra studijų programa, tai yra darbo vietos, tai yra žmonės, tai yra... Nu, tai va ta vat inercija, pavyzdžiui, gal tu ir

norėtum padaryti kitaip, gal tu ir matai, kad galėtų, nu turėtų būti kitaip, bet iš karto to pokyčio tikrai negali padaryti dėl dėl dėl tokių vat inercijos, dėl sistemos. Taip yra.

- Tai čia jau tokie penki elementai, kuriuos Jūs įvardijot, iš esmės, kurie tarsi sąveikauja. Kuris yra kertinis ar kurie pora yra kertinių? Vis tik į kuriuos galiausiai atsiremia?

I2: Ne nu tai čia visi jie, aš manau, svarbūs, čia iš kokio kampo žiūrėsi. Vienas būdas yra žiūrėti iš ekonominio požiūrio, jeigu jeigu vadovaujasi ekonominiu požiūriu, tai sakai va tiek va turiu pinigų ir va tiek man reikia darbo rinkoje. Tai ekonominis požiūris išskiria šituos du pagrindinius. Jeigu tu žiūri, sakykim, aukštųjų mokyklų, na, kaip pasakyt, institucinio stabilumo požiūriu, jeigu tu žiūri studentų... Na, pavyzdžiui, iš kur va dabar studentai žino, kad reikia stoti į ekonomiką ir bus gerai? Nu toks yra tikėjimas. Nes taip tėvai tiki. Nes taip visi mano. Ir tai, jeigu tu žiūri to tokiu minkštuoju, pavadinkim, pasitenkinimo požiūriu. Tai dar, jeigu tu žiūri kokybiniu požiūriu, tai aišku, tau bus kartelė, kiek yra pasirengusių, kiek reikia tokių specialistų. Vat bet vėlgi prognozės bus labai svarbu. Kokybiniu požiūriu tikrai, jeigu tu atsiriši nuo pinigų ir gali sakyti, kad vat. Tai čia sakau, čia reik, kokį kampa nori.

- O pas jus dominuojantis buvo, jūsų sprendimo priėmimo būdas?

I2: Mes tikrai ėjom link kokybės. Vienareikšmiškai. Vienareikšmiškai siekėm. Bet tu negali tos kokybės, sakau, paimti ir nu taip sulaužyti sistemos. Bet kryptis buvo kokybė. Tiesiog kryptis buvo tokia - sutelkti resursus tam, kad įmanomai vienam studentui, vienam dėstytojui, aukštajai mokyklai, tu turėtum galimybę skirti daugiau. Tikint, kad pati aukštoji mokykla gali turėdama didesnę resursą veikti geriau. Kontroliuoti aukštosios mokyklos kokybės mes tokių įrankių neturim.

- Man dar smalsu sužinoti apie tuos duomenis, kurie egzistavo ir kuriuos atnešdavo vienos ar kitos institucijos. Tas pats žmogiškų išteklių planavimo aparatas ir prognozės; Kurios buvo, kas buvo tie šaltiniai...

I2: Kuo remiantis? Tai tai vat ką šitą miniu duomenų panaudojimas, reiškia, skirstant dar šitas studijų finansuojamas vietas buvo tikrai labai didelis žingsnis. Iki tol daugiau buvo remiamasi taip, kaip buvo pernai, ir tiek, kiek yra pinigų. Tai va tas atnešimas, kad naudotumėmės duomenimis, tai buvo visiškai nauja. Ir nu mes rėmėmės tuo, ką turi valstybė. Valstybė turi duomenis, tai mes norime ir jais remtis ir naudotis. Tai aišku, buvo žmogiškųjų išteklių stebėsenos sistema, remiasi valstybės registrų duomenimis. Reiškia, na finansavimo duomenys, tai aišku, ateina iš Finansų ministerijos. Poreikį atneša pačios aukštosios mokyklos. Nu, ko ko jie nori, kiek nori. Na ir ir reiškia...

Bendrai buvo atskiri tokie, nu, sakykim, nu teminiai. Nu kur sakykim, vat kaip minėjau, pedagogai, ar sakykim, ar medikai, ar socialiniai darbuotojai, kurie va čia per Socialinės apsaugos darbo ministeriją ten irgi. Tai tu jau tada remiesi sektorių, atskirų sektorių. Ir kalbėjomės su visais sektoriais, ir, pavyzdžiui, turėjom didžiulį lobizmą žemės ūkio sektoriaus, kaip žiauriai reikia ta prasme. Mes paimam darbo rinkos duomenis ir sakom "nu, kur? kur? jūs parodykit, kur nueina tie žmonės?" Ir mes rodom, kad nenueina. Sėdi universitetas, kuris sako, duok; sėdi Žemės ūkio ministerija, kuri, na, universitetui antrina. Ir tai tas dialogas labai sunkus, labai sunkus dialogas vyko... nu tiktai duomenų. Nes galima nesikalbėti. Vat tada pasakyt: tam tam tam. Ir tada laukti kol kas pasiskųs, nes vis tiek kažkas pasiskųs.

-O šitos informacijos, kaip jūs sakytumėt, buvo pakankamai? jos trūko? buvo per daug?

I2: Ne tai informacijos tikrai nebūna per daug. Kai kur net ir norėtūsi daugiau tos informacijos. Bet ko labiausiai siekėme, kad būtų naudojimas duomenimis, priimant tokius sprendimus, kad jis būtų formalizuotas. Kad jis būtų įtvirtintas. Kad nebūtų na „palubinsko“, reiškia, metodika - pažiūrėjau, ai vat, myliu šitą universitetą, duosiu šitam universitetui vietų. Tai norėjosi visgi, kad mechanizmas būtų įtvirtintas, to ir siekėm, tą ir padarėm ta prasme. Paskui kaip jau įvyko, taip. Kaip kas norėjo, taip tas ir pasikeitė, bet aš džiaugiuosi, kad esminiai elementai yra likę. Ir dabar, pavyzdžiui, priimant, skiriant pedagogams vietas yra iki šiol vadovaujamosi šita metodika. Lygiai taip pat, na... Nes visur kitur yra lobizmas. Ateina kuris, bet kuris sektorius ir sako: „mum reikia labiausiai“. Pavyzdžiui, vat su IT buvo atvirkštinė situacija. Sektorius ateina ir sako: „Duokit! Didinkit 70 procentų.“ Bet kaip kalbėjom, vienas iš elementų yra universitetų pajėgumas. Susodinom visus universitetus, kurie rengia, sako „mes negalim“. „Nu mes negalim tiek parengt, čia yra nerealu“. tada žiūrim tas kitas dėmuo - o kiek nori stoti, kiek matematikos neišlaiko, nu ta prasme. Tai tu gali norėt ko nori, bet tada nu per metus, po truputėlį... Tai vat vis taip ir sukasi šitas.

- Aš čia kaip tik ir turiu klausimų, į keletą tokių sričių ir konkrečių atvejų nueinant. Pavyzdžiui, IT – Infobalt buvo tikrai daug prognozių, dar nuo 2014-tų metų, kadi ki 2020-ųjų 42 % didės specialistų poreikis, kad papildomai reikės virš 13 tūkstančių; Man labai įdomu išgirsti, kaip galutiniam taške nusprendėt, kad būtent 1 400 maždaug vietų bus paskirta? Tai čia buvo visiškai universitetų pasakymas, kad tiek tik ir galim paimti, ir tada jūs taip jau stengėtės maksimaliai kažkaip į tai atsižvelgti? Ar kažkaip kitaip žiūrėjot į tą poreikį išsakytą?

I2: Ne. Tai čia sakau, čia visada toks na, kaip pasakyti... Artėjimo būdu, kompromiso. Ateina poreikis,

sako, mum reikia. Ir tikrai tiki, kad reikia. Ir jie turi, atėjo su duomenimis, su tyrimais ir taip toliau. Tada universiteto va - kiek jūs galite? Tada universitetui irgi, kiek jie sąžiningai ar nesąžiningai pasako kiek gali, bet vis tiek tai akivaizdu, kad tai yra daug mažiau negu reikia. Kur buvo labai sunku šitame pokalbyje, konkrečiai kalbant apie IT, bandėm sakyti ir ką dabar aš matau, rodo gyvenimas, realybėje nebereikia niekam nieko sakyti, sakom nu o kodėl jums reikia būtinai universitetinio išsilavinimo? Juk IT galim žmonių... Sakom, atneškit tyrimą, va kur reikia daugiau. Tai sakau, tai kokių jums kompetencijų reikia? Nes yra kompetencijų, kur pakanka profesinio išsilavinimo. Kai kur pakanka 6 mėnesių kursų, kaip Tuning academy ir visi kiti. Ir mes didinom didinom šitą poreikį, bet mes didinom ne vien per universitetus. Mes bandėm jiems pasakyti, kad nu. Nes jie sako, mum reikia čia ir dabar. Nu, palaukit, sakau, tai dabar po 6 metų geriausiai kažką gausit. Bet yra profesinės mokyklos, kur čia mes turim nu tokį, stigma tokia, kad čia kažkas yra negerai. Nors taip tikrai nėra ir tą gyvenimas, ir pasaulis rodo. Vat, o aš, pavyzdžiui, negaliu būt? Aš, pavyzdžiui, netenku darbo. Aš aš turiu aukštąjį aukštąjį išsilavinimą, aš negaliu pasimokyti 4 mėnesius ir ir tapti programuotoja? Manau, galiu. Tai vat, bet, pažiūrėkit, kiek reikia metų, kol tai pradeda tapti... Nes tu negali mušti vien į universiteto vartus. Vien dėl to, kad taip įprasta - reikia specialistų, einam pas universitetus. Tai va tą perlaužti, kad kai kuriose srityse, IT tikrai viena iš tų sričių, yra kolegijos. Taip, jums tikriausiai reikia ten grupių vadovai, tarkim, gal tikrai reikia universitetinio išsilavinimo, pačios nu, kur labai kūrybiškiausia, sakykim, kažkokia dalis; kitur, galbūt kolegijų; kitur profesinių; kitur, galbūt... Plius mes kai kalbame apie specialistų rengimą, tai juk negalima orientuotis vien tik į jaunų žmonių išsilavinimą. Ką rodo demografija, ką rodo realybė, va tokie kaip aš ir vyresni yra tas neišnaudotas potencialas. Nes gyvenimas keičiasi, gal mes neturim tokių kompetencijų, kokių reikia dabar, dėl to jaunimas gali lengviau mus išstumti, bet nėra tiek jaunimo. Ir ir ir va dabar vat ir smagu matyti ir universitete va tas mokymosi visą gyvenimą veiklos po truputėlį... Bet apie tai reikia kalbėti 10 metų, tada kažkas pradeda keistis. Tai vat su IT tikrai buvo toks, kaktomuša iš pradžių ir su universitetais, paskui nu nu nerealų, ir patys universitetai pasakė, nu... mes pakvietėm dekanus, atsimenu, visų fakultetų, visų universitetų, kurie. Nu ne, nerealų. Kolegijos, kolegijos pradėjo atidarinti studijų programas, profesinėse mokyklose, tai nu ir kažkaip... Po to nu yra ir neformalus švietimas, kas šitoj vietoj irgi va, žmonės eina į kursus, persikvalifikuoja ir.. Tai nes nerealų, kad atliepti visą valstybės poreikį. Aišku, chirurgas nebus paruoštas nuotoliniu būdu, bet IT tai tikrai taip. Ir, manau, kad tas sektorius pats irgi labai gerai tą suprato. Ir ir pats investuoja tikrai irgi daug, ir čia čia turi būti tikrai bendradarbiavimas, tikrai bendri sprendimai. Plius labai sustiprinom IT dalį bendrajame ugdyme. Kad šitos kompetencijos būtų vykdomos nuo nuo

pradinės klasės, ko nebuvo anksčiau. Nesvarbu, kad jie nu atėjo prašyti universitetų, bet, sakau, nu, kaip ir atrodo prie ko čia tie maži vaikai, bet nu, kad vat užsikurtų ta grandinė. Tai va.

- Ir kaip priimdavot sprendimą, kiek paskirti universitetams ir kiek paskirti kolegijoms, per binarinę sistemą iš esmės? Kai tai būdavo kažkokia kryptis, kur ir vieni, ir kiti ruošia. Čia, pavyzdžiui, ta pati informatika yra tokia sritis, yra ir daugiau tokių sričių. Kaip būdavo priimamas tas sprendimas, kad va tiek konkrečiai bus universitetams, o va tiek konkrečiai vietų kolegijoms?

I2: Tai lygiai tas pats, tai tu imi, keli ankstesnių kelių metų duomenis, žiūri, žiūri, kaip buvo skirstoma. Ir vėlgi, remiesi tais pačiais darbo rinkos. Jeigu tu matai, kad, sakykim, slaugos studijos, sakykim, kaip pavyzdys, kurios yra ir ir universitete, ir yra, ir kolegijiniame lygmeny. Ir pasižiūri, slaugoje, realiai kiek žmonių dirba su universitetiniu išsilavinimu? Mes turėjom tyrimą su Sveikatos apsaugos ministerija ir jų klausėm. Jų klausėme ir darėme tyrimą specialų, kad pasakyti. Tai tu tiesiog bandai tada, jeigu ir žinutė buvo ta, kad didesnė dalis yra reikalinga su, už, pakanka koleginio išsilavinimo ir šiaip tai yra sritis, kur specialistų labai trūksta, nes darbo sąlygos sunkios, atlyginimai nepatrauklūs. Tu savotiškai nuvili žmogų su aukštesniu išsilavinimu. Atrodo, čia mokiausi, mokiausi 4 ar 6 metus ir ateinu dirbti beveik už minimumą. Nu toks asmeninio lūkesčio... Tai tada nu natūraliai tu po truputėlį pradėti keisti tą proporciją. Aišku, yra didelis spaudimas iš universitetų. Ir argumentai, aš atsimenu šitą situaciją konkrečiai, kada buvo kalba, kad yra slaugių, kur yra būtinas universitetinis išsilavinimas, ir, pavyzdžiui, tai yra slaugės, kurios dirba šalia chirurgo operacinėje. Bet sakau, tai kiek tokių slaugių, lyginant su tom slaugėm, kurios dirba ne reanimacijoje, bet tiesiog. Nu ir čia jau nu medicinos sektorius. Tai vat tas bendradarbiavimas su sektoriais yra labai reikalingas. Aišku, yra daug tokio nu negražaus lobizmo, kur kur tiesiog nu tiesiog ginu mundurą ir ir visa kita. Bet čia duomenys labai labai padeda sakyti taip, mes jus girdim, bet situacija yra kitokia.

-2016 metais, kai jūs tik pradėjote, kaip tik buvo pakeista ankstesnė studijų kryptių sąranga. Kiek / ar tai turėjo kažkokios įtakos vietų paskirstymui, galimybei remtis ankstesnių metų duomenimis?

I2: Jo. Nu, ta prasme, mes ir peržiūrėjom. Visų pirma, tai buvo, ir net dabar aš, na, manau, kad tai yra per smulku. Nu per smulku. Ir yra, sakykim, universitetų, kur čia tada prasideda tokie žaidimai, žinai. Kad studijų programą praktiškai tokiu pačiu pavadinimu arba labai panašiu turiniu tu gali priskirti vienai arba kitai kryptiai, nes tu matai, kad šitai kryptiai greičiausiai daugiau gausi vietų negu tai

krypčiai. Bet jeigu tu sustambini, tai tu nu, kaip ir panaikinti galimybę šitai tuščiai konkurencijai. Ir tai vedė, jeigu pastebėjot kitus duomenis, tai vedė prie studijų programų stambinimo. Tai vedė prie dubliažo mažinimo. Aš dabar nepasakysiu skaičių, bet buvo, arti 200 studijų programų užsidarė. Todėl, kad nu ta konkurencija tokiam smulkiam lygmeny, tai yra, na, universiteto interesas pritraukti. Bet žmogui, studentui... Nu kiek vienuoliktokų arba dvyliktokų supranta studijų krypčių klasifikatorių skirtumus? Čia jau yra universiteto interesas konkuruoti, ir fakultetai, ir pas mus konkuruoja tarpusavyje, konkuruoja aukštosios. Bet žmogaus... aš... man tai visą laiką atrodė, pirmiausia reikia žiūrėti į žmogaus perspektyvą. Institucijos, sistema turi prisitaikyti. Tai todėl stambinom. Skambinom kryptis ir aš manau, iki šiol galbūt... Va dabar, kada vyksta studijų programų vertinimas, pavyzdžiui, aš manyčiau, kad tą ateityje nu tikrai reikia palikti universitetų ir kolegijų kompetencijai ir įvertinti kryptis ir nebevertinti jokių programų. Nes nu aš veikiu šitoje kryptyje, aš turiu ir akademinę teisę, ir laisvę suformuoti tam tikrą programų portfelį, bet ir turiu nešti akademinę atsakomybę. Nemanau, kad valstybė tiek turi kištis į tą dalyką.

-Ir dar viena irgi didesnė išskirtis buvo nemokamo bakalauro idėja, kuri irgi tarsi turėtų turėti įtakos vietų paskirstymui. Kaip jūs vertinat, kaip sekėsi čia skirstyti vietas? Būtent, na, remiantis tokiu čia jau politiniu sprendimu...

I2: Jo, tai čia daugiau buvo tokia politinė idėja, kuri ir nu bandė... Ta prasme politinė idėja, po kuria ir slypi tai, ką aš kalbėjau nuo pat pradžių, kad tas skirstymas, kad yra mokantys ir nemokantys, ir dar vieniems vieni reikalavimai, aš manau, jis yra tiesiog žmogiškai neteisingas. Ir, jeigu mes tikrai turėtumėm valios konsoliduoti sistemą ir padidinti finansavimą vienam studentui, vienai studijų programai, vienam dėstytojui, mes... Čia ne ne tuščias pasakymas, mes turim turėjom modeliavimą, kad yra realu. Jeigu ateina visi pasiruošę, reiškia, perlipa kartelę, jeigu konsultuojam sistemą, nemokamas mokslas gali būti visiems. Taip yra Skandinavijoje. Ta prasme tikrai nu čia reikia politinės valios, reiškia, tą atlaikyti. Nes tikrai nu pasipriešinimas natūraliai yra labai labai didelis. Ir tikrai būtų įmanoma užtikrinti. Čia čia ne šiaip buvo lozungas, kad va taip sugalvojom pasakyti, mes turėjom skaičius. Bet iki tų skaičių turėjo, nu, įvykti tam tikri pokyčiai, turėjo būti priimti sprendimai ir jie labai sunkūs. Jeigu pamenat, net kartelė, kuri, mano galva, minimaliai minimali, jeigu šiaip. Jeigu kalbant, jeigu mes gerbiam universitetą ir aukštąjį išsilavinimą... Tai aš savo laikais būčiau nu... Ta prasme nu kaip, mano laikais būtų neįstoję, aš dar nesijaučiu tokia sena. Ta prasme tai vat, tai vat jeigu visus šituos sudėjus, tai tikrai tai būtų nemokamas bakalauras.

- Bet, na, šita mintis buvo ir bandyta įgyvendinti. Tai tą vat žiūrint į tą realų paskirstymą, kiek jūs sakytumėt, kad priartėjot, ar jau ten buvo išpildyta? Kiek sėkmingu laikot tą paskirstymą, kuris įvyko tuo metu?

I2: Na, rezultato tai tikrai nu net objektyviai tu kadencijos... Aš ir buvau tiktai pusę kadencijos... Bet net jeigu išbūtum visą kadenciją, yra nerealu, nes, nes va dabar, pavyzdžiui, matom labai konkrečiai. Pažiūrėkit vat, kiek reikia laiko nu vat dabar Vilniaus universiteto ir Šiaulių akademijos reiškia jungimas, va dabar pažiūrėkit į pedagogų skaičius. Kiek praėjo metų? Ir, manau, kad čia dar dar ne rezultatas, dar ne rezultatas, bet tam, kad nu pasiekti tą idėją, tai reiškia, tu turi įgyvendinti tą planą, nu bent 10, aš įsivaizduoju, taip metų. Todėl pasakyti, pamatuoti rezultata... Nes dar reikėjo, kad įvyktų daug daug daug dalykų, pavyzdžiui, jungimas universitetų ne toks turėjo būti, kaip įvyko. Tai nu reiškia, tai atitolina nuo rezultato. Tada tu imi kitas priemones, bet nu... Tu tą turi daryti nuosekliai. Kai kur akivaizdžiai akivaizdžiai matosi, kad išaugo finansavimas vienam studentui, tą rodo faktai. Kad, reiškia, mažiau dubliavimo studijų programų, tą rodo faktai. Kad, kad reiškia kai kuriose srityse įsijungė va, kaip minėjau, kiti sektoriai, kaip kolegijinis ir profesinis - irgi tą rodo faktai. Tai jeigu kas nors vat imtųsi dabar daryti tyrimą, bet jeigu dirbčiau MOSTOJ, tai norėčiau padaryti tyrimą vat poveikio analizę, manau, net ir teoriškai poveikio analizę negali daryti anksčiau negu praėjus bent 7 metams nuo sprendimo. Tai, tai tokių požymių yra, teigiamų. Ar yra neigiamų požymių? Jų irgi yra. Nes nu tai yra nu gyvas gyvas organizmas, nu ir reikėjo priimti kažkokių kitur, pavyzdžiui, pagriežtinom reikalavimus, atėjo ministras [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.] ir atsitraukė viską atgal. Nu tai čia kas? Čia yra demoralizavimas sistemos ir sprendimų. Tai reiškia, visa ta visa ta diskusija su aukštosiomis mokyklomis, nu jinai nieko verta, mes visi sugaišom laiką. Kai kur. Tai vat, kai kas liko, kai ką... Kaip palyginamasis vertinimas mokslinės veiklos, nu jau niekas nebekvestionuoja, kad jisai bus ne tarptautinis. Nors, sakau, buvo du Konstituciniai teismai. Kur kur, sakykim, dėl kartelės jau nieks nekalba, kad jos nėra. Čia klausimas, kokia jinai, ane? Vat vat čia man iš vidaus vat dabar žiūrėti Šiaulių ir Vilniaus. Ar jau čia tobulai tas veikia pedagogų rengimas? Nuo akivaizdu, kad ne. Bet kad kai kurios sritys atsigavo, nu, tokių, net ne atsigavo, dar per anksti sakyti, bet demonstruoja požymių teigiamų. Bet tas procesas turi būti valdomas. Ar jis dabar valdomas? Mano galva, ne. Tai tai čia labai sunku pasakyti, tai vat nu ir tu grįžti prie tų vietų, tai čia gerai ar blogai. Pavyzdžiui, ar gerai, kad nepadidinom VU IT priėmimo? Manau, kad gerai. Todėl, kad jeigu būtų priėmę daugiau, nu galima išprievartauti tą fakultetą priimti daugiau, bet tikriausiai apie kokybę tada pamirškim. Nu... Tikriausiai *dropout'as* dar labiau augtų. Todėl, kad tai yra tos studijos, kur iš pirmo, iš trečio, iš antro kurso išeina dirbti, uždirba daug ir supranta, kad šitoj

srity diplomas gal ir nėra būtina reikalingas. Tai čia vat sunku vienareikšmiškai atsakyti labai.

- Man dar įdomu žinoti, kiek šitie sprendimai dėl vietų paskirstymo buvo jūsų labiau asmeniniai? Kiek tai buvo viceministro, kuruojančio sritį ar tai kažkokių kitų asmenų, kurie dirba? Kai procesas ir mechanizmas tai yra ganėtinai didelis...

I2: Aš manau, kad nu... Kažkaip neįsivaizduoju, kaip galėtum vienas tokį sprendimą. Aš apskritai, jeigu asmeniškai, aš esu komandinis žmogus, aš. Plius, tai yra daug žmonių, kurie vat rengia tuos argumentus, tuos faktus, diskutuojam, nu ta prasme tai tikrai daug žmonių dalyvavo šitam procese. Buvo daug žmonių, kurie padėjo, buvo daug žmonių, kurie trukdė. Ar tiesiog... Tai čia negalėtum priimti. Ministras yra daugiau tas, kuris prisiima atsakomybę ir prisiima lyderystę. Aš, nu, labai tikriausiai būtų sunku tokius sunkius sprendimus, nepopuliarius priimti, jeigu tu visiškai pats tuo netiki. Tai bet be kitų tai yra nu neįmanoma ta prasme tikrai. Juo labiau vat, kaip ir kalbėjom, kiek yra žingsnių. kažkas kiekvieną žingsnį turi padaryti. Taigi pats asmeniškai tų prognozių nedarai, pats asmeniškai ten. Tai čia ir departamentas, ir viceministrai, ir turėjom mes labai aktyviai tikrai bendradarbiavom ir su LURKu. Tikrai mano tai sąžinė rami, mes veikėm labai atvirai. Ta prasme, kad kad ne visiems patiko, tai, nu čia negali...

- O dar ar buvo skirtumas tarp to, kai pirmą kartą reikėjo priimti šitą sprendimą atėjus ir po to jau, kai jau nebe pirmą kartą priiminėjamas?

I2: Na, aš aukštajame moksle dirbau dar iki to 15 metų, tai aš aš įsivaizduoju, kaip tie tie sprendimai. Aišku, iš kitos pusės įsivaizduoji, bet nemanau, kad didelis pokytis. Tikrai, na, visada su su patirtimi atsiranda kažkokia išmintis nu tokių techninių daugiau detalių, sakykim, kaip tuos duomenis efektyviau, kaip sudėlioti. Nu netgi aš atsimenu, jeigu balandžio mėnesiui turi būti priimtas sprendimas, tai, sakykim. Bet vienus metus, pirmus metus darai, paskui galvoji nu gal kai kuriuos dalykus galima pasidaryti anksčiau, kad nu... nu tiesiog, bet čia tokie organizaciniai. Tiesiog, kaip veikti yra geriau, su aukštosiomis mokyklomis kada pradėti kalbėtis, nu va tokie techniniai dalykai. Bet nu jo, sunkiausia tai buvo tas toks nu tiesiog pasipriešinimas, kuris buvo be argumentų, kuris buvo grynai nu toks politinis spaudimas, lobizmas ir viskas. Kada nu jeigu tu pasakai ne, tada nueina kažkur kitur ir bando, kad tave paspaustų per kitą vietą, žinai. Tai vat taip yra visada ir, manau, niekada kitaip nebus.

- O čia buvo kažkoks išskirtinis spaudimas būtent šitam sprendimui, vietų skirstymo?

I2: Nu tai jis yra susijęs, nu, tai buvo spaudimas dėl kartelės tai tikrai; buvo spaudimas dėl atskirų studijų kryptų ar sričių, tai tikrai. Tai čia vietų paskirstymas. Nes visa tai vyko, sakau, ir konsolidacijos nu kontekste, ir mokytojų rengimo pertvarkos kontekste, ir ir ir ir finansavimo modelio keitimo kontekste ir kryptų vertinimo... Nu čia tiesiog yra labai sunku. Tuo tuo ir yra švietimas toks dalykas, kad yra labai daug dedamųjų, jos visos viena nuo kitos priklauso, ir tu negali padaryti vieno teisingo sprendimo. Tu darai vieną ėjimą tu, jeigu tu nematai, kad tu išjudinsi dar 5 kitus dalykus, tai nu čia toks labai.

Bet čia yra vat iššūkis didelis. Kaip ir minėjau, nu tas.... Aš labai tikiu, kad kiekvienas ateina su su gerais norais ir savo matymu, bet nu tu turi tą daryti ilgai ir nuosekliai, nes kitaip yra nu tiesiog neįmanoma. Net ir pakeisti, jeigu, pavyzdžiui, kažkokie dalykai yra negerai, yra labai sunku. Nes kaip čia atrodo, vat atėjai, vat ko čia ne? Vat tu pabandyk, tu vat vieną vietą pakeli ir subyra visas kortų namelis. Kaip sakau, vat tą, nors darėm daug žingsnių, kad nebūtų to neteisingumo ir va džiaugiuosi, kad vat paskutinis kolega, mes ir dirbom kartu link to, kad nu kiek reikėjo metų ir padaryti žingsnių iki to, kad priimti sprendimą suvienodinti sąlygas. Jeigu va šitie darbai būtų nepadaryti tada prieš kiek metų, dabar šito sprendimo būtų negalėję būti. Nes tu nu negali iš karto. Tai tai aš ką džiaugiuosi, kad nu daug dalykų nu buvo tęsta.

Nes čia procesas, ir ilgas. Tik tai koks matymas, sakau va, čia čia yra. Pavyzdžiui, aš tikrai esu šalininkė, to matymo, ar tos ideologijos, kad mes galim turėti nemokamą mokslą ir galim turėti nemokamą mokslą visiems, bet tai nereiškia, kad bet kam. Tai va. Jeigu eiti, sakau, keliu vat kokių amerikietišku, kur vaikui gimus pradeda taupyti... Tai tada jau tas vietų skirstymasis tiesiog nereikalingas. Jis neturi prasmės, jis turi prasmės tiktai... Nes realybėje, ką reiškia vietų skirstymas, jeigu pusę valstybę skirsto, o visa kita pusė kaip nori? Nors yra tas, kad, na, negali priimti daugiau negu ten ir taip toliau, bet... nu tas, kaip sako, daug triukšmo dėl nieko, žinai. Tu, vat, sakykim, duodi nedaug vietų, o trigubai daugiau priima mokančių. Tu gali uždrausti, bet uždrausti post-factum, jau aukštoji mokykla bus priėmusi. Ką dabar, tuos žmones paleisti? Ar ką daryti? Tai va čia dėl to vat ir aš manau, kad vat buvo visi reikalingi tie žingsniai, kad eiti prie. Va tada tas reguliavimas, jeigu... Čia gali jau filosofinį tokį klausimą net ir kelti, reikia reguliuoti, ar nereikia reguliuoti? Sakykim, jeigu tai yra labai stiprios institucijos, gali mažiau reguliuoti. Valstybių, kurios visai nereguliuoja - aš tokių nežinau. Jeigu jeigu valstybė finansuoja. Netgi yra iš tos pusės prievolė. Čia yra mūsų visų pinigai, čia ne ministerijos ir ne finansų ministerijos pinigai. Čia yra mūsų visų pinigai ir kaip jie yra panaudojami, turi būti argumentuota. Ne šiaip vat, imkit aukštosios mokyklos, neškitės, kur

norit, rezultatas nesvarbu. Tai taip ne, taip neišeina.

- Jeigu dabar reikėtų grįžti į tą vietų paskirstymo procesą, kaip vertintumėte naujos informacijos atsiradimą? Naujos informacijos kažkokios svarbą? Atsirastų, pavyzdžiui, tyrimas, kuriuo anksčiau nebuvo, tai kiek procentinė išraiška, nuo vieno iki 100 proc. jums būtų svarbi ta informacija ir kiek tai turėtų įtakos tam vietų paskirstymui tuo laiku?

I2: Na, sunku įsivaizduoti, kokia čia galėtų būti informacija, bet vertinant tai, kas vyksta čia ir dabar, ir sakykim, čia yra dar viena dalis be galo svarbi, tai yra mokyklos baigimas, ir, na, visa brandos egzaminų ir vertinimų sistema ir stojimas į aukštąją mokyklą. Čia turim mes tokį modelį, kad iš principo tavo egzaminai yra tavo stojimas. Pas mus tai yra nulemta. Tai aš sakyčiau, ką labai reikėtų pažiūrėti toliau kalbant apie valstybės vietų skirstymą, tai reikėtų žiūrėti į bendrąjį ugdymą ir žiūrėti į bendrojo ugdymo vertinimo sistemą. Aš žinau, kad labai nepopuliariai pasakysiu, bet aš nematau, kad vienuoliktųjų tarpiniai įvertinimai yra blogas dalykas. Kad jie ne, kad yra padaryta klaidų, kaip jie padaryti, tai sutinku, ir vat ministro kur buvo išrašyta viskas, kas ten yra taisytina ar blogai. Tai tikrai sutinku, kad tai nepadaryt. Bet jeigu, pavyzdžiui, sumažinti, nes aš irgi tuo tikėjau, kad reikia sumažinti brandos egzaminų smūgį. Reiškia, tu 12 metų mokaisi, tavęs praktiškai nevertina, apart tavo pažymių. Ir tada vienas vertinimas, kuris nulemia tavo gyvenimą. Mano galva, tai yra labai labai žiauru. Bet, jeigu, yra tų būdų įvairių, bet, pavyzdžiui, jeigu tu kiekvienais metais pabaigai tų metų kursą ir vat visų dalykų parašei ne egzaminą, bet tiesiog visų dalykų testą. Ir tu kaupi, kaupi, kaupi, ir nu ten kažkokį galutinį parašai. Ir tada, sakykim, aš turiu, ir tada, kai aš stoju, pavyzdžiui, jeigu aš būčiau universitetas ir tu stoji į matematiką, sakyčiau, parodyk penkių metų galutinius. Man nereikia jokio tavo valstybinio. Tiesiog. Nes taip, gal tau paskutiniaisiais metais nepasisėkė, pavyzdžiui, bet tau vienuoliktoji, ten dešimtoji, devintoji klasė aš matau, kad tu sistemingai gerai mokeisi matematiką. Vienas metais, nu egzaminai visada gali nepasisėkti, niekada nebus tobulų užduočių. Tai aš sakyčiau tada, jeigu turėtumėm, vat visai kitoki, tai čia va tas, kasmetinis, sakykim, vertinimas vat ir labai gerai. Aš daryčiau ir devintoji, ir dešimtoji, ir vienuoliktoji, ir taip toliau. Viena, tai tu psichologiškai pripranti, kita, nu, tu supranti, kad tu gali, tu turi galimybę pasitaisyti. Ir ir nebijai tada tų netobulų užduočių ir ten. O niekada nebus tobulų, aš netikiu, tai tiesiog yra nu neįmanoma. Tada, kai tu planuoji vietas, tu turi informaciją ne dvyliktos klasės, bet tu matai, kokie žmonės potencialiai ateina. Kiek, pavyzdžiui, yra tų, kurie stiprūs ten humanitariniuose moksluose, kiek yra... Ir tada tu daug geriau suvoki, ką gali pasiūlyti aukštasis mokslas, profesinis mokymas, ten kolegijos, universitetai, nes tu matai kokia karta. Dabar mes va taip vat va, [pastaba - informantė

rankomis užsidengia akis] taip vat vat, egzaminai ir štai prašau [pastaba - informantė atidengia akis]. Ir tai vat šitą vat. Aš žiūrėčiau į bendrąjį ugdymą tiesiog. Ir tada, jeigu tu matai jau, pavyzdžiui, tu matai nuo 8 klasės, pavyzdžiui, kad nu slysta su matematika, didžioji dauguma slysta, negali taip būti, nu kažkas negerai. Ar yra negerai su ugdymo programa tada, ar negerai yra su mokytojais, ar kažkas tai? Tu turi galimybę taisyti. Dabar? Tu nieko negali. O visi labai bijo tų vertinimų. Ar ten PUPP'as ar ten yra kažkas, bet jeigu jie būtų nuolat. Aš visiems sakydavau pavyzdį, aš esu baigus muzikos mokyklą, mus vertindavo du kartus per metus. Kasmet. Todėl aš neturėjau jokios egzaminų baimės, nes aš buvau pripratus, kas yra egzaminai, bet tie, kurie niekada nelaikė jokių egzaminų, tai labai sunku. Tai čia, aišku, supermamyčių ir visokių kitokių švietimo ekspertų tokio lygio... Bet tikriausiai turim turim žinoti, kas ateina, turi žinoti, kaip žmogui sekasi, turim turėti galimybę sudaryti sąlygas pasitaisyti, sustiprinti, suteikti pagalbą. Juk yra įvairių įvairių būdų. Netgi, galbūt, jeigu aš svajoju būti ta medike, nu svajoju, bet man nu trūksta, aš matau. Aš nieko nematau blogo ir daug pasaulio universitetų rengia parengiamuosius kursus. Gal aš galiu lankyti vietoj ten kažkokią gap year tuos kursus, arba 12 klasėje pavažinėti, pasimokyti ar vienuoliktoje. Tai čia sumažintų tada ir tada vat tas vat skaičiavimas, kiek kur kam ko duoti, jis būtų nu kokybiškesnis, manau, šitas. Nes kaip sekasi žmonėms čia šitą galima paskaičiuoti, pinigais, paskaičiuot galim, bet va šitą dalį manau, jinai yra pakankamai akla dar.

- Ar buvo kažkurie metai, kur kažkokia konkreči informacija vaidino didesnę arba mažesnę vaidmenį? Na ir kažkoks konkretus laikotarpis tame vietų skirstyme – čia užtrunka kelis mėnesius vis tiek tas procesas jau – po tų modeliavimų ir paskaičiavimų kur kažkokia informacija buvo svarbesnė arba mažiau svarbi, lyginant su įprastine eiga?

I2: Tai, sakau, va tas žmogiškųjų išteklių stebėsenos sistemos, tai čia buvo visiškai nauja. Ir ir ypatingai mes gi darėm mokytojų poreikių atskirą prognozę, medikų poreikio atskirą prognozę. Tai va šitie duomenys tikrai pakeitė ir leido objektyviai kalbėtis. Be tų, žinai, antraštinių tokių pasakymų "trūksta mokytojų". Tai trūksta ar netrūksta? Tai ir dabar vat žiūriu lygiai tas pats. Tai Vilniuj tai tikrai labai trūksta, bet ar labai trūksta rajonuose? Tai po tuo žodžiu "trūksta" dažnai slepiasi, trūksta vienas arba dviejų mokytojų. Tai ar čia jau reikia rėkt ant visos Lietuvos, kad trūksta vieno ar dviejų mokytojų? Tai bet kurioj srity, ir finansininkų tikriausiai taip pat trūksta ir ten. Bet jau Vilniuj, pavyzdžiui, tikrai tai yra labai didelė problema ir ir čia net nereikia ginčytis. Ir nu gal dar Kaune kažkuriose, kažkurių sričių mokytojų, bet ne ne tą suniveliuoti. Tai va duomenys, kai jie yra, tu gali va šitą "trūksta mokytojų" kalbėti: o tai ko trūksta? kur trūksta? kokių trūksta? Tu gali jau kalbėti konkrečiu, nes kitaip tai yra labai labai daug subjektyvumo tame.

-Tai, jeigu jums būnant tame procese kas nors būtų pasakę, kad per artimiausius 5 metus trūks, pavyzdžiui, 10 000 bibliotekininkų. Na, ar bet kokia kita informacija, kuri ateina, bet jinai būtų pagrįsta. Ne "tiesiog reiks", bet su kažkokiais duomenimis. Kiek tuo metu jums būtų tai buvę svarbus skirstant?

Tai visada svarbu. Visada svarbu. Nu labai paprastai galiu pasakyti va, pavyzdžiui, Lietuva sugalvotų pastatyti vat Pabradėje puslaidininkų gamyklą ir staiga paaiškėtų, kad reikia 200 fizikų. Tai būtų labai svarbu.

Beje, galiu pasakyti, tokių atvejų ir buvo. Vat kaip tik aš tuo metu, kai dirbau Ryanair'as atidarinėjo savo bazę prie Kauno. Ir mes buvom susitikę su vadovais. Pirmas dalykas, ko jie klausė, ne kiek žemė kainuos, ne kokiom sąlygom ten jie gaus, bet kiek turim tokių tokių inžinierių, tokių mechanikų, tokių... Vežėm per profesines mokyklas, nes jiems kai kur užtenka ir.. Pirmas klausimas. Tai gali sakyti, kad čia ne švietimas, kad Ryanair'as ateina, čia čia Ekonomikos ministerija džiaugiasi ir laiko savo pasiekimu. Bet jeigu ne švietimas, jie išvis nebūtų atėję. Nes, jeigu jie neturi darbuotojų, jie gali pastatyti gamyklą ir nebus kam dirbti. Tai aišku, kad tai yra labai svarbu ir tada žiūri, ir ką gali pasiūlyti, ir kokios galimybės, mes net žiūrėjome Kauno regione ne tik tai, kiek kas, ką rengia, bet kiek Kauno regione yra žmonių, kurie turi šitą išsilavinimą ir vat ta sistema leidžia tą pamatyti. Tai aišku, kad svarbu. Jeigu pastatysim čia Gugenheim'o centrą ir reikės mums tokių meno ekspertų, tai aš manau, bet kas žiūrės pirmiausia. Nes nu, jeigu kažkas ir vyksta pasaulyje, tai dėl to, kad žmonės kažką moka.

Priedas Nr. 5. Interviu nr 3.

Informantas (-ė), 2016-2023 m. ėjęs (-usi) Švietimo, mokslo ir sporto ministro (-ės) pareigas

Priskirtas kodas – Ministras (-ė) Nr. 2

Vieta: Vilnius

Data: 2024 m. balandžio 18 d.

-Kaip jūs apskritai apibūdintumėte ir matote studijų vietų – nagrinėju tik bakalauro ir vientisųjų studijų vietas – paskirstymą. Kaip jūs apibūdintumėt visą šitą procesą, jo eigą, kiek šitame procese yra ministro sprendimo apskritai, kur atsiranda ministro vaidmuo? Visoj proceso eigoj, kai studijų vietos yra skirstomos.

I3: Apskritai vietų paskirstymas yra labai kaip čia pasakyti, remiasi istorine atmintimi labai stipriai. Tai na tiktai tam tikrose srityse, kryptyse. Yra nu na visada tas vietų paskirstymas eina daugmaž metai iš metų labai panašus ar ne? Bet ministro, ir sakyčiau, gal net čia kartu ir vyriausybės yra, nes vyriausybė nutarimu tvirtina vietas. Tai na jo vaidmuo yra svarbus, kuomet sprendžiama dėl prioritetų. Tai, tarkim, kaip mes organizavom tą vietų paskirstymą, tai čia kaip tam tikrą svarbų vaidmenį atlieka ir žmogiškųjų išteklių stebėsenos Komisija, kuri, kaip sakant, turi teikti tokias, kaip ir rekomendacijas. O kur čia mum labiausiai tų vietų trūksta, kur tų ta prasme darbuotojų trūksta ir kur mums reikia daugiau na studentų turėti daugiau absolventų. Tai, kaip sakyčiau, šita grandis neveikia kol kas taip, kaip jiniai turėtų veikti. Jinai yra ta žmogiškųjų išteklių stebėsenos Komisija tokia - mes jau ją radom atėję ir bandėm stiprinti, bet, sakyčiau, dar prie jos reikia stipriai dirbti. Tai tai vat žmogiškųjų išteklių stebėsenos Komisija jiniai na ir turi suformuoti vat, jeigu mums reikia tvarkyti, sakysime informatikų arba ten tikslųjų mokslų, kažkokių atstovų, inžinierių ir taip toliau, tai jiniai turėtų suformuoti vat būtent tą paklausą ir tada tai galėtų atsispindėti jau kaip sakant vietų paskirstyme. Tai, na, mes priėmėm ne vieną sprendimą dėl vietų paskirstymo, Tai, pirmiausia, pedagogikos srityje. Tai čia jau jau Vyriausybė leidosi iki programų lygmens, nes, kaip žinote, buvo iš pradžių tos va - čia va vienas iš pavyzdžių - kad buvo pirmiausia stipendijos duodamos visiems. Nepaisant to, kad, na, mum ten fizinio mokytojų netrūksta ne tai mes net nusileidom iki vat čia ir yra ministro jau, ar ne, atėjus ministro ir Vyriausybės. Tai, na, ta tokia kryptis ir prioritetai, ir mes nusileidom iki programų lygmens ir pasakėm, kad stipendiją skirsim - čia ne vietas, bet stipendija - bet tai susiję yra iš tikrųjų. Vat kiek galint, kiek tu gali nusileist. Taip pat tu gali perskirstydamas vietas. Tarkim, na, ten tose srityse, kur tu matai, kad yra, netrūksta tikrai rinkoj, kaip sakant, darbuotojų, tu tikrai gali tam tik tam tikru dydžiu

perskirstyti. Bet tai negali būti tokie drąstiški perskirstymai. Nes nu taip negali būt, kad, pavyzdžiui, tu turėjai ten vadyboje, ta prasme nežinau, tarkim ten 3000 vietų ir staiga palikai ten 1000. Nes visi turim suprast, kad ta sistema yra labai inertiška ir jinai bet kokiu atveju ir ir dėstytojų atlyginimai, akademinų darbuotojų, ir visas programas, jos yra. Nu kaip - jos negali, tai negali būti drąstiški pokyčiai, nes kitaip labai aukštajai mokyklai bus sunku suvaldyti visą tą situaciją. Apskritai sakyčiau, kad reikėtų užtikrinti stabilumą. Pavyzdžiui, jeigu kaip kai kuriose šalyse kokio ten Olandija ar ne, tai nežinau, gal ir nagrinėjai pati tą jų sistemą: bent jau anksčiau būdavo, kad jie, pavyzdžiui, trim metam labai aiškiai nustato vietas ir ten ta fluktuacija gali būti tikrai labai labai nedidelė. Ir po to jie vėl peržiūri, bet iš tikrųjų tie pokyčiai nėra labai dideli. Tai va, nu tai čia gali, Ministras turi galimybę perskirstyti tikrai, bet, bet nu tu visą laiką turi žiūrėti, kas, kokios bus pasekmės. Nes yra suformuotas personalo, nu tu negali drąstiškai to padaryti, va taip va, dabar. Kitais metais tu gali sakyti, kaip ir mes sakom, kad mūsų žinia buvo visą laiką, kad mums trūksta tikslųjų, na, gamtos mokslų, specialistų, inžinierių, pedagogų, slaugos - slaugytojų. Tai vat mes aiškiai išskyrėm tas prioritėtines grupes ir mes tikrai tiek, kiek galėjom, tiek perskirstėm į šitas grupes didinti vietų skaičių. Nes, suprantat, dar yra: tu gali didinti vietų skaičių, bet tu gali neturėti studentų. Tai čia yra daug faktorių, kuriuos tu turi įvertinti, nes tai kas iš to, kad tu, pavyzdžiui, inžinerijoje padėsi vietų labai daug, duosi vietų, jeigu niekas... Mes gi priimam visus, kurie atitinka minimalų balą į ten. Tai mes vietų turim. Čia yra praktiškai inžinerija ir tos vat prioritėtinės sritys - jose mes neribojame vietų skaičiaus.

- O tos sritys, jūs dabar iš karto pradėjot kaip tik jas ir minėti, pagal ką jūs nusprendėte, kad būtent tos sritys yra prioritėtinės? Kokiais šaltiniais jūs rėmėtės? Kas buvo patikimiausias duomenų šaltinis tam trūkumui ir vertinti?

I3: Darbo rinkos statistikoje visi duomenys, STRATA, pamenu, kad buvo keletas tyrimų. Tai vat nu daugiausia daugiausia šiais ir rėmėmės.

- O šalia to?

I3: Ir būtent žmogiškųjų išteklių stebėsenos. Tikrai čia, nežinau, su [pastaba – pašalintas už sritį atsakingo viceministro vardas – N.Ž.] turėsit interviu?

- Neturėsiu, esant poreikiui galėsime susitikslinti detales, aš galėsiu papildyti.

I3: Bet aš turiu galvoje, kad vat ir dėl ko, dėl to, kad tai buvo vat visa ta diskusija, ir paskui aš jos jau nesekiau, kaip žmogiškųjų išteklių tos stebėsenos, kaip idealiai turėtų būti. Ir aš nežinau, ar pavyko

paskiau jau paskutiniais metais tą padaryt, kad ta prasme, kad iš ten ateina užsakymas, labai aiškus ir rekomendacijos. Tai tai čia turbūt čia tikrai nėra, nėra vienos Švietimo ministerijos reikalas. Ar ne? čia turėtų kaip tik ateiti ir iš šakinių ministerijų, socialinių reikalų ir darbo ministerija. Tai turėtų bendras sprendimas būti, kaip ir, pavyzdžiui, medicinos. Nu kaip ten, tu nenagrinėji šitos srities ir čia yra ta Komisija. Bet vat irgi ten yra labai svarbu, ar ne, kokių specialistų trūksta sveikatos srityje, tai tu ten valstybei, kokių reikia tų ten vietų, tu ir duodi. Nes tau nereikia ten grožio specialistų - jų yra labai daug arba odontologų. Tai kodėl valstybė turėtų ten mesti savo pinigus.

- Ir jūs kaip tik va čia paminėjote ir darbo rinkos tendencijas aukštųjų mokyklų pajėgumus ir kitus dalykus. Tai, kas yra ta pagrindinė ašis, į kurią turėtų remtis ir rėmėsi jūsų skirstymas? Ar tai yra darbo rinkos tendencijos, ar tai yra stojančiųjų preferencijos galbūt, gal tai yra aukštųjų mokyklų pajėgumai, gal yra dar kažkoks kitas elementas, vat tas valstybės poreikis kurį jūs minite? Kaip jis yra identifikuojamas? Kas yra tas atspirties taškas, pagal kurį jūs manot, kad yra tikslingiausia skirstyti vietas?

I3: Na, tai pirmas dalykas yra valstybės poreikiai. Čia yra numeris vienas. Ta prasme, kad mes turim, nu kaip, mes turim tokią atsakomybę padaryti viską, kad valstybės poreikiai būtų patenkinti.

- O ką jūs turite minty šitame? Ar tai yra kai kurios profesijos, kurios yra valstybės iš esmės reguliuojamos? Tai čia šita dalį aš suprantu. O šalia, ar yra kažkaip kitaip, kaip dar numatyti, koks yra tas valstybės poreikis? Iš ko jis kyla, tenai, kur nėra reguliuojama?

I3: Tai jisai ir kyla turbūt va iš to, na, vis tiek valstybė yra suinteresuota, kad, tarkim, plėtotūsi darbo rinka. Ar ne? Kad steigūsi verslai, kad ateitų investicijos, kad būtų darbo vietų pakankamai, kur yra. Kad, kaip sakant, augtų mūsų BVP. Tai čia į valstybę. Ir jinai aiškiai labai mato, kuriose srityse trūksta darbo, darbuotojų, specialistų įvairiausių lygmenų čių jų gali būti, kokių jų trūksta, ar ne. Tai na va, čia yra. Ir arba, tarkim, mokytojų, ar ne? Nu mes irgi aiškiai identifikuojame, kad trūksta. Trūksta slaugytojų, tai valstybė savo finansinius resursus ir paskatas apskritai kitas turi kreipti ten, kad paskatinti. Ir čia ne tik valstybė, čia yra ir kitų dedamųjų, ar ne, pats verslas, pavyzdžiui. Tai labai daug priklauso nuo verslo: kaip verslas save pozicionuoja tam, kad pas jį ateitų darbuotojai. Nes valstybė čia jinai gali nukreipti resursus, bet tai kas iš to, jeigu jeigu, tarkim, kokioj vat, pavyzdžiui, medienos pramonėje, ar ne - tai nu, dabar aš nežinau, gal keičiasi, sakau, čia tikrai paskutinių metų giliai nežinau tų dalykų, bet, tarkim - medienos pramonės specialistų labai Lietuvoj trūksta, inžinierių. Bet programos sunyko praktiškai visose aukštosiose, kur buvo, tai jų neliko. Tai ką tai reiškia? Tai reiškia, kad

nepatraukli yra pati šaka ir, vadinasi, jiniai kažką daro ne taip, kaip vat ta IT yra išpopuliarinta - aukšti darbo... ar ne ten tu gali darbo atostogos, čia tu ten dirbi... vienu žodžiu, tau yra taip patrauklu, nors tai irgi daug yra mitų, turbūt, žinai, dar tame. Bet bet, pavyzdžiui, medienos pramonėje, čia kaip pavyzdys, čia aš dar kitų galėčiau pateikti irgi. Yra yra žiauriai prastai. Bent buvo prieš kelis metus. Ir nunyko netgi programos, nes ten tiesiog žmonės nebesirenka. Tai jiems nepatrauklus darbo užmokestis, jiems nepatraukli apskritai kaip pramonės šaka, atrodo, gal dar kažką ten, kad su obliu darysi. Nu nemokam, nemoka šakos pristatyti tos. Tai va. Bet valstybei tai yra labai svarbu, jiniai turi vis dėlto reguliuoti pagal tai, kur kur pirmenybė vis dėlto. Ir bet - čia dar noriu BET pasakyti, tačiau. Mes labai dažnai galvojam, ir aš taip kalbu, kad vat atseit verslas čia, ar ne, inžinieriai ir t.t.t. yra tai. Yra pedagogika. Bet yra sritys, kurios irgi valstybei yra būtinos, bet kur ta būtinybė nėra išreikšta kažkokiais tai pamatuojamais rinkos skaičiais, ar ne? Na, tarkim, ten filosofai. Arba, arba... nežinau ten, ką aš žinau, literatūros tyrinėtojai... Tos specialybės, kurios iš esmės kur yra mūsų intelektualai, ir ir, na, mes turim, privalom, valstybė taip pat turi saugoti, kad neatsitiktų taip, kad tam tikrose srityse, kurios irgi yra be galo svarbios valstybei, jose tiesiog irgi neliktų, na va ji tiesiog patraukia savo finansavimą, nes lyg niekas nestoja ar ne? Ir, pavyzdžiui, juk mes ir padarėm ir taip, tą sprendimą priėmėm, kad jeigu, tarkim, matom, kad nyksta filosofijos studijos, tai Kaune, pavyzdžiui, visiškai. Ir VDU, ir KTU buvo (na, KTU gal natūralu, nes nėra, na nebūdinga ar ne), bet, pavyzdžiui, VDU nesurenka, ar ne. Aišku jos ten galėjo susijungt, bet čia kita kalba. Bet tai mums yra aišku, kad reikia kažką daryti, ir mes tada leidom formuoti mažesnes grupes. Nepaisant to, kad, pavyzdžiui, ten negali paleist grupės bakalauro, jeigu ten nėra, tarkim, 12, ar ten 25 kitom, ten vadybos visiem. Tai čia čia sumažinom dėl to, kad nu matom, kad yra labai svarbu valstybei. Tai čia irgi vat valstybė. Jiniai taip horizontaliai turi žiūrėti, ne tik tai, kad susifokusuot "čia dabar man reikia verslo", ar ne. Bet tai turi matyti visą tą spektrą ir tikrai pasižiūrėti, kad nesunykėtų tie dalykai, kurie yra būtini. Bet vis tiek ateina tas vat, sakau, man valstybės užsakymas yra, yra tas, kas turėtų vis dėlto reguliuot.

- Suprantu. O man dar klausimas yra, kiek jums svarbu, kad būtų atitiktis tarp to, kiek yra paskirstyta vietų ir stojančiųjų preferencijų. Ar tik eigoje ten, jeigu stojančiųjų preferencijos kažkaip tarsi kreipiasi į vieną pusę, tai ir tas vietas reikėtų nukreipti, kad jos ten kažkaip būtų išnaudotos, ar atvirkščiai? Kaip tai turi sąveikauti sėkmingoje sistemoje iš esmės? Kaip jūs matote tai?

I3: Jo tai tai sėkmingoj sistemoj, tai sakyčiau, kad sistema turi būt kitokia iš viso. Bet bet tokia sistema, kokia yra pas mus, tai nu taip, mes matom, kai kuriose srityse labai didelį populiarumą. Bet žiūrim ir

tada čia turim tas, kurios mums yra, kur mum yra trūkumas. Tai pirmiausia mes žiūrim, kaip užpildyti šitas ir paimti maksimumą, tai, ką galim paimti čia [pastaba – kryptyse, kuriose trūksta]. Ir tada, aišku, reikia atiduoti tiem, kur yra populiariu, kur nori jaunimas rinktis. Tai nu toksai, mano toksai visą laiką buvo požiūris. Kad pirmiausia, mes vis tiek galim balansuoti, mes na turim tą lankstumą. Bet bet vat ir tada jau ten atiduoti tas vietas, kur kur yra populiariu, kur ta prasme nori vaikai studijuot. Nėra taip, kad mes, ar ne, paskirsim tas vietas ir jau viskas, čia įkalta. Tai mes gi ir po pirmo priėmimo galim balansuoti. Tai vat šitas lankstumas, aš sakyčiau, šitam mūsų modely yra labai geras. Nes tu tada žiūri, kad tu visgi priimtum ten, kur yra skylė ir tas skylės bandytum uždengti, bet kartu tu nukreiptum ten, kur nori stoti, nes tai yra labai svarbu. Nes aš tik žiūriu dabar iš valstybės pusės, bet šiaip aš manau, kad vaikai turi stoti ten, kur jie nori ir kur jų nu kaip, žinai, širdis yra. Ne tai, kad ten va dabar reikia inžinierių ir aš tikrai būsiu inžinierius, žinai, dėl to, kad tiesiog reikia jų. Bet bet vat ir tada jau ten atiduoti tas vietas, kur kur yra populiariu, kur ta prasme nori vaikai studijuot.

- Ir, na, mes čia dar kai pradėjom kalbėt, jūs minėjot, kad sistema ganėtinai inertiškai veikia, ir kad nu nėra galima padaryti didžiulio šuolio nuo to, kas buvo prieš tai. Kiek įprastai remdavotės ankstesnių metų paskirstymu vietų? Ar tiesiog žiūrėdavot, na, nežinau, pasiimat duomenis tų praeitų metų paskirstymo ir tada čia reikia truputėlį gal padidint, nes čia šiemet mums prioritetas; čia gal pamažint; ar iš esmės peržiūrėdavot? Kiek tokio peržiūrėjimo būdavo, kiek pasiėmimo, rėmimosi tų praeitų skirstymų?

I3: Vis tiek rėmimasis yra praėjusiais metais. Ta prasme vis tiek tu imi tai, kas buvo. Ir... bet čia tu turi nu visai nemažą laisvę ant viršaus kartu. Bet tu vis tiek imi, tu žiūri į tai, kas buvo. Nebuvo taip, kad būtų, pavyzdžiui, radikaliai peržiūrėti. Tada ir radikaliai peržiūrėjimas turėtų eiti su apskritai modelio pokyčiu. Nes turint tokį modelį, kokį mes turim, tai kažkoksai tai vat, tarkim, ten nežinau nu, jeigu mes, pavyzdžiui, norėtume pereiti prie kvotų sistemos universitetam... tai tada galėtume kažkaip tai. Bet vis tiek rezultatas būtų panašus, nes tendencija yra panaši. Čia jau nu kaip: tu matai iš vienos pusės tu matai tendenciją, kur stoja ir ta tendencija nėra, kad jinai kaitaliojusi jau taip ten drąstiškai, tai tikrai ne. Bet tu kažkiek tai prognozuoji, nes, pavyzdžiui, tu darei daug, pavyzdžiui, nu dabar apie pedagogiką. Dabar kyla pedagogika. Tai tu gali prognozuoti, kad tu daug kalbėjai, kad čia reikia stot, atlyginimai kyla, kad ta ta ta, kad vis dėl to kils. Bet ir nu tu ten procentą maždaug užsidedi, kiek ten galėtų kilti tas dalykas. Bet taip kad drąstiškai būtų tai taip nėra.

- O kaip veikia padalinimas tų studijų vietų, ypatingai tose kryptyse, kur yra ir koleginės, ir

universitetinės studijos, būtent tarp tos binarinės sistemos? Na, tarkim, reikia informatikos specialistų – pagal ką nusprendžiate, kad universitete reikia *tiek ir tiek – tikslų skaičių; o kolegijose reikia *kitą tikslų skaičių. Kaip tie skaičiai atsiranda tarp kolegijų ir universitetų, kai yra ta pati kryptis?**

I3: Mmm... Nu čia irgi remiamasi daugeliu atvejų istoriniais duomenim. Ir čia yra labai toksai aštrus klausimas... Nes, tarkim inžinerinėse, ar tokiuose tikslųjų mokslų.. Inžinerinėse specialybėse, ne tikslių, čia netaip pasakiau. Tai, kaip sakant, augimas kai kuriais atvejais yra kolegijų pusėje. Daugeliu atvejų. Dėl to, kad tiesiog inžinierių aukštos kvalifikacijos reikia mažiau nei tokių meistro lygio. Ar ten vat, jeigu apie IT kalbant: ten kokio koduotojo, ten tokių, kur nu paprasto visiškai ten kažkokio programuotojo, kur daro tam tikras operacijas - tai vat jų reikia žymiai daugiau rinkoj. O tu jau tokių, kurie yra kūrėjai ar vadovai, ar tokie, kur išradėjai ir jau tokie aukšto lygio inžinieriai – jų reikia mažiau. Tai vat. Bet pas mus tradiciškai tas krepšelis yra perskirstytas ir jisai labai daug nesikeičia. Nėra taip, kad mes kažkaip tai ten labai perkėlinėtumėm. Nors buvo, jaučiu, dabar aš galvoju, kad mes.. Yra tų perkėlimų iš kolegijų į universitetus finansavimo... Bet tikrai negalėčiau čia tiksliai pasakyti, kiek mes, kokio mąsto jisai buvo.

- Ir dar apie informaciją, kurią jūs pasitelkiate tokio sprendimo priėmimui – ar jūs sakytumėt, kad tos informacijos yra pakankamai, tiek, kiek reikia / jos yra per daug / jos yra per mažai tam, kad būtų galima suprognozuoti ir tas vietas paskirstyti tinkamai. Ir kuri iš tos informacijos jums yra svarbiausia, kurią laikot patikimiausia, priimant šitą vietų paskirstymo sprendimą?

I3: Tai vat čia jau ateina iš žmogiškųjų išteklių stebėsenos Komisijos. Bet nėra taip, kad kažkas imtų iš kažkokių asociacijų - čia jau antriniai šaltiniai yra. Ta prasme, tu vis tiek imi iš statistikos duomenis, darbo rinkos tendencijas ir taip toliau. Tai nu tu neturėtum remtis ten vat kažkaip tai labai kažkas tai kur ten kažkas... Vis tiek tu tikrini tuos duomenis. Tai čia aišku, jų nepakanka. Norėtūsi geresnės analitikos. Tos informacijos pirminės tai yra, manau, normaliai. Bet bet norėtūsi detalesnės analitikos ir tendencijų vertinimo tam tikro ir į ateitį. Ko vat labiausiai trūksta, man atrodo, tai ateities vertinimo. Nes vat, kaip ir sakau, tu negali čia judėt labai drastiško, vat staiga kažkaip kažkokio judesio, kur ten nukirstum pusę vietų. Nu tai čia būtų... būtų labai negerai. Bet jeigu būtų tie gebėjimai labiau prognozuoti į priekį, ko reikės - tai vat čia yra didelė skylė. Ir ko reikės ir ko reikės ten, tarkim, 5 metų perspektyvoj; ten nu bent jau 3 metų perspektyvoje kur reikės kreipti. Nes tu galėtum tada žinutę formuoti labai aiškiai ir tada. Tada ir aukštosios kreipiasi, ar ne. Nu va dabar, kad ir ten vat gynybos pramonė. Tai irgi nu aš tai čia savo ruožtu kalbu apie tai, kad žinai, kad reikia nu tikrai mechanikos studijos, susijusios su ginklų

gamyba ir taip toliau, ten elektronika - nu tikrai bus visada - aš čia jau kaip su studentais, su moksleiviais kalbu - šiaip jau tai nu jau čia tu žinai, kad čia bus sritis, kur ateinančius porą dešimtmečių, manau, tikrai nieks nepasigailės pasirinkę. Tai va.

Tai bet norėtusi va to tokio to *forecast*, pas mus labai yra silpni, man atrodo, gebėjimai, šitoje srity. Tai tada būtų galima, ir būtų žymiai lengviau ministrui ir Vyriausybei sakyti žiūrėkit, mes vat nu, kaip, gerai dabar viskas taip, bet, pavyzdžiui, po poros metų mes tikrai padarysime slinktį. Ten. Ir tada galėtų ir aukštosios taip kitaip kažkaip tai biškį pasiplanuoti, jei jos būtų įspėtos, nebūtų jų ten lūkesčių pažeista kažkokių tai.

- Suprantu. Dar turiu tokių porą atvejų, kur tarsi buvo tam tikra informacija labai garsiai išsakyta ir mano klausimas čia – kaip jūs į tai žiūrit? Pavyzdžiui, čia buvo Infobalt asociacija, kuri dar nuo 2014 metų buvo pradėję tyrimus savo daryti, kurie rodė, kad dešimtimis tūkstančių trūksta/trūks IKT sektoriaus darbuotojų; dar 2021 metais buvo pasikartojimų, kad jau šiandien reikėtų 14 tūkst. darbuotojų, formuodami žinutę ir duodami savo informaciją, kad tame sektoriuje rinkos paklausa didelė. Aš savo ruožtu nagrinėjau, kaip buvo tos vietos skirstomos nuo 2016-ųjų metų reaguojant. Tai iš esmės iki 2020-ųjų vietų skaičius ganėtinai tolygus, apie 1,5 tūkst. vietų, 2021 metais buvo sumažinta trim šimtais vietų, iki kiek daugiau kaip 1200. Tai noriu paklausti, kodėl taip nutiko? Ar čia buvo kažkokie konkretūs duomenys, ar kiek buvo žvelgta būtent į tą Infobalt tyrimą, ar čia kažkokia dar kita informacija gal tuo metu atėjo? Kaip jūs tas prognozes vertinot ir kaip su tuo Informatikos mokslų sektorium dëliojot?

I3: Na, labai šitoj, visose šitose kryptyse, kaip IT, tikslieji mokslai, visa šita inžinerija yra labai lengva paskaičiuoti, ką mes turėsime. Ta prasme, čia nėra jokio, tu nieko... Ta prasme tu turi tiek, kiek turi. Nes tu matai, kas laiko VBE. Ir va, čia va jau, čia dar giliau reikia kalbėti apie tinklą. Ir ką aš kalbu apie gimnazijas, ir taip toliau, kodėl taip yra iš tikrųjų. Bet tu labai aiškiai matai, nes tu žinai, kiek laiko žmonių. Tai tu labai gerai gali prognozuoti, kas ateis maždaug. Tai, bet aš ką manau apie tas Infobalto visas prognozes - tai nu man jos visą laiką kelia labai daug klausimų. Dėl ko? dėl to, kad man atrodo, kad jie tiesiog kalba apskritai bendrai, va taip va čia kažkaip kažko trūksta. Bet jie nekalba apie tai, kokio lygio specialistų reikia. Ir lygtai, lygtai yra visada kalbama, kad trūksta universitetinio arba bent jau aukštojo mokslo žmonių, kolegijų arba universitetų. Bet iš tikrųjų tai yra netiesa. Ir ir aš aš esu nagrinėjusi šitą klausimą. Bet dabar jau prieš kurį laiką. Tai tarkim, kad apskritai profesiniame lygmenyje reikia plėsti specialybes ir ten tokio lygmens žmonių. Ir reikia daug. Ir koleginių lygmens. Bet, kaip sakiau, pavyzdžiui, universitetinio poreikis yra tikrai.. Nu tiesiog nėra atlyginimai net

neatitinka to, ką, kas galėtų ateiti. Tai man atrodo, čia toksai būdavo, toksai kaip reklaminis. Vat jie labai gerai nu kaip sakant, sukeldavo tą nu, kad va čia trūksta, ar ne. Nu trūksta, taip. Bet ta prasme, tada reik pažiūrėti, kur trūksta. Ir skatinti ateiti ne tik į aukštąjį mokslą, ar ne tik ten jau universitetus, bet į profesines ir į kolegijas. Aš sakau, aš šita... Ir dar vat, jeigu pažiūrėtumėt skaičius, tai mes, dabar tiktai galvoju, ar su inžinieriais, ar su tikslųjų mokslų.. Mūsų procentas, tiek kiek pas mus įstoja, yra, palyginus su gyventojų skaičiumi, yra labai panašus. Tai, kiek aš pamenu, tai į inžineriją... Galėčiau net pažiūrėt, nes tą žinau tikrai kur turiu tą skaičių; o tikslųjų mokslų, tarkim, pas mus yra stipriai mažiau. Tai tai vat nu renkasi daugiau inžinerinius, jeigu gerai pamenu, o ne tiksliuosius - kur mes jau nuo EBPO vidurkio atsiliekam labai stipriai. Bet sakau, tai va, man atrodo, kad čia tas toksai, nu o kokių specialistų reikia? Ir čia apskritai ta tendencija Lietuvoje yra labai ryški. Ir ir nu, kad vat vis įmonės „mums reikia čia inžinerių“, bet jie neduoda inžinerinio darbo daryt. Jiems reikia žymiai žemesnio lygmens specialistų. Nereikia jiems inžinerių universitetinių. Tikrai ne. Ir ir tada, nes pasižiūri, ir atlyginimo apskritai mediana kokia yra, ir darbo pobūdis. Tai tikrai pakanka bent jau kolegijinio lygmens tai tikrai. O kai kuriais atvejais pakanka dar ir profesinio. Tai pas mus tokia iškreipta per aukšta kvalifikacija. Va, čia ir tas, tas ir demonstruoja, kad pas mus yra labai daug su diplomais baigusių aukštąjį mokslą, bet iš esmės jie visi dirba darbą - didelė dalis jų, kiek, septyniasdešimt procentų - dirba darbą, kur reikalinga žemesnė stipriai kvalifikacija. Tai ir tada, ir kas tada gaunasi, jeigu logiškai mąstai? Tai taip ir gaunasi, kad tu labai daug pinigų įdedi į aukštąjį mokslą. Ypatingai universitetinį. Labai brangiai kainuoja. Vadinas, tu turi mažiau pinigų parengti profesiniam lygmenyje ir ir kolegijiam lygmenyje. Tai ta prasme o tų specialistų nereikia, tu išleidi čia pinigus ir iš esmės tu neturi... realiai ta neatitiktis čia yra ta vat rinkos ir ir ir specialistų kvalifikacijos. Tai man atrodo, jinai Lietuvoj yra žiauriai ryški, labai ryški. Ir mes taip kažkaip, vat sakau, mums... Aš tai suprantu iš dalies, kodėl ir.. nes nu tai atspindi irgi tam tikrą tendenciją... Kaip čia va Žinių ekonomikos forumas irgi galėtų panagrinėti... *(juokiasi) [pastaba – I2 referuoja į žinomą tyrėjos darbo aplinkos kontekstą]*. Kad man atrodo, tai atspindi tą virsmą dabar, kad, kaip kad mes matom, kad kaip žmogus, kuris ateina, kuris mokosi profesinėj, jisai gali būt labai... nu, kaip.. jisai vis tiek dirba rankom daugiausia, ar ne... bet jam trūksta išsilavinimo; nes kai žmogus ateina, pavyzdžiui, jisai baigęs būna universitetą, nu, aukštąjį mokslą - jo yra matymas žymiai platesnis. Ir toks įmonei žmogus yra žymiai patrauklesnis, nes jisai geriau integruojasi į komandą, jisai turi socialinių įgūdžių daugiau, jisai turi darbo komandoje įgūdžių. Jis yra kitoks žmogus. Iš esmės jiems reikia rankom dirbt, ar ne. Bet. Jie nori galvos, dėl to, kad jiems yra lengviau. Ir tada tas gaunasi, kad tas žmogus iš tikrųjų jisai yra, nu demotyvuotas, žinai, nes jisai gauna labai mažą atlyginimą ir jo tas darbas yra toksai gana... vat kaip,

irgi, dažnai verslas man sakydavo, dar kaip universiteto rektori: „a, tai čia, tai čia jie ateina, nori čia vadovaut, tai pirma prie staklių tegu pastovi“ ir tas yra tiesa. Bet jeigu tu turi visą laiką stovėt prie staklių, kai tu baigei ten magistrantūrą, ir nu tai ta prasme... nu nēr visai taip. Nu ir va tada tas gaunasi dalykas, kad ta didžiulė neatitiktis. Ir ir, bet, aišku, sakau, pasaulis eina link to, nes aš ką žiūriu.. Ką nu, pavyzdžiui, suomiai sako, tai jie sako jie... vienas dalykas, kad dabar padarė privalomą vidurinį ugdymą, nes pas juos didžiulė dalis - nepasakysiu dabar procentų, bet aš tai buvau šoke - kiek pas juos žmonių, baigusią profesinį, neturi vidurinio turi tik tai tą privalomą pagrindinį. Ir jie ką sako - mum nebeužtenka tų žmonių gebėjimų, supratimo. Mes kaip minimum jiems reikia vidurinio, nes ta prasme jau su tuo, kuo dirba dabar profesijoje irgi visur technologijos. Viskas. Nebeužtenka. Ir jie padarė, va jų reforma pagrindinė buvo - privalomas vidurinis. Mes tos problemos neturim, nes nuo sovietų ateina ta, kad tu turi baigt mokyklą, o mokykla yra 12 klasių, ar ne. Ir jeigu tu ten nebaigei 12, tai nu jau žiauriai blogai, ar ne. Net visur, kur tu besimokytum. Tai taip pas mus kaip pasaky... Bet tada jie vat žengė šitą žingsnį. Tai kitą žingsnį.. Nu tai vat ką tai reiškia? Tai reiškia, kad reikia šitoj aplinkoj sudėtingoj, sparčiai besikeičiančioj... tai nu žmogus turi turėti labai daug tų plačiau, plataus matymo, socialinių įgūdžių, kad jisai galėtų, būtų geras darbuotojas.

- **Aš dar vieną....** I3: Čia ne į temą, bet čia... **Viskas gerai, šitą team galėsim pratęsti ir po to, kai įrašą sustabdysim... (I2 juokiasi...)** Dar viena yra tokia vieta, kur jūs irgi ne kartą paminėjot, yra sveikatos sistemos pajėgumai. Čia daugiausiai slauga – ką jūs ir kalbėjot, tai ir valstybės kontrolės, ir STRATOS ataskaitos, ir per covid pandemiją buvo labiau tarsi banga pastebėjimo, kad iš tiesų trūksta specialistų. Tai, kaip jūs vat vertinate šituos skaičiavimus? **Bakalauro ir vientisųjų studijų vietų paskirstyme 2020-2021 m. randu numatyta apie 290 vietų; 2022-2023 – apie 330-340 vietų. Padidėjimas apie 15 proc. Ar tai įvyko dėl šių prognozių? Ir ar tokį padidėjimą vertinate kaip pakankamą poreikiui atliepti? Ar matot, kad ateity čia yra vat vieta, kur reikia dar daugiau atkreipti dėmesį į kažkokią šitą informaciją, o gal nereikia?** I3: Čia dėl slaugytojų?

- **Dėl slaugytojų iš esmės, bet ir apskritai sveikatos priežiūros specialistų, jei norite ką svarbaus pridėti**

I3: Na, tai slaugytojai tai faktas, kad... Tai taip, tai čia, dėl ko mes ir didinom, nes buvo aiškūs signalai iš iš iš rinkos. Ir tie duomenys, kad nu trūksta slaugytojų sveikatos įstaigose. Tai nu ir dabar tas tas trūkumas nėra užpildytas. Tiesiog irgi ten yra problema, kad nenori rinktis tos specialybės, ne taip noriai renkasi arba dalis išvažiuoja dirbti į Norvegiją ar kažkur kitur. Tai čia vat, bet aš manau, kad mes

davėm maksimumą, man atrodo, kiek stojo į tą specialybę ir slaugytojus, bent jau. O dėl medikų tai, dėl medikų nu kaip trūksta, bet trūksta tam tikrose srityse. Šiaip aš medikų netrūksta, tikrai. Apskritai, kaip ir mokytojų vat, čia grynai yra analogiška situacija, bet tam tikroj, tam tikrose srityse kaip vat ten, tarkim, chirurgija ten, gerontologija, ten kas čia dar... širdies gal, neatsimenu, žinokit, kas ten dar, bet vienu žodžiu, tos yra sritys, kur tiesiog trūksta, trūksta medikų, o kitur yra perpildyta. Ir tam daug vaikų dar patys ir moka už savo studijas, nes nori tiesiog įgyti tą specialybę. Tai va čia ir yra tas, sakau, tas pats su pedagogika, tas pats su medicina grynai, kad reikia tada jau programų lygmenyje skirstyti kaip yra vat ir medicinos rezidentūroj, yra tas, ateina tas butelio kakliukas, kada yra paskirstoma ir valstybė finansuoja kažką tai, bet nebūtinai ateina ateina didesnis, pavyzdžiui, į tą, į ten tarkim, odontologiją ateina iš bakalauro, kokie ten, tarkim, 200 studentų, o rezidentūroje finansuoja tik 50 valstybė finansuoja, nes jai nereikia. Vadinasi, visi kiti turi, jie konkuruoja dėl tų 50 vietų ir dar visi kiti turi prisimokėti, nes valstybei nereikia toj srityj žmonių. Tai tai vat ir tas pats ir tas pats regionais, kaip mes sakom. Tik tai čia žinot, kad yra tas skirtingas mechanizmas, ten yra ta Komisija prie sveikatos ministerijos, tai jinai čia, ne ŠMSM jau.

- Bet iš esmės, kai jinai atneša duomenis, tai na, didžiaja dalimi jūs ten ir pasitikite ir tiesiog duodate tiek, kiek numatė?

I3: Nu ne, mes neturim, ta prasme mes neturime... mes turim tam tikrą biudžetą, tai mes negalim. Pavyzdžiui, jie labai norėtų, kad mes duotumėm daugiau apskritai, bet mes jiems neduodam. Bet jie jau jie tame krepšelyje, kurį mes jiems duodam, kurį mes jam sakom, kad žiūrėkit vat yra tas krepšelis, jie gali aišku tų pinigų, ten kažkaip dar papildyti, bet jie tame krepšelyje laviruoja tarp programų. Čia grynai kaip pedagogai, sakau, čia yra tarp [programų]. Jie sako dabar ten vat geriantologija vyresnių žmonių, ar ne, sveikatos priežiūra. Tai nu specialistų žiauriai trūksta, tai vat į tą į tą jie gali sakyti, kad ten bus rezidentūroje ten, tarkim, bus tiek tiek ir tiek vietų ir ten bakalauro studijose. Tai jau jie šitą sureguliuoja. Mes nereguliuojam. Nors mūsų žmogus yra komisijoje nuo ŠMSM.

- Žiūrint bendrą dinamiką, yra buvę laikotarpių, kai bendrai skiriamas valstybės finansuojamų vietų skaičius yra didesnis. 2021-ais metais bendras krepšelių skaičius sumažėja, apie 1000 vietų buvo apskritai mažiau vietų skirta. Ar čia tais metais pagerėjo planavimo mechanizmas? Kažkaip ar kažkokia kita nauja informacija atėjo? Kodėl tai buvo pamažinta, ar čia tiesiog biudžeto klausimas?

I3: Jeigu aš gerai pamenu, tai tai atsitiko todėl, kad mes pakėlėme kainas studijų. Mes suvienodinom krepšėlius ir sumažinom tų grupių, visų tų finansavimo grupių skirtumus. Ir tada mum trūko lėšų. Nes mes pakėlėm tiesiog pačią kainą. Aš nesu šimtu procentu, šito, negaliu pasakyti, čia jau reik, čia [pašalintas vardas – viceministras, atsakingas už sritį – N.Ž.] geriau...

- Bet jeigu būtų buvę daugiau lėšų, tada būtų daugiau vietų numatę kažkokiose srityse?

I3: Taip, tai būtų tada skyrę daugiau ten, kur buvo prioritetai. Tai būtų... bet tada dar buvo, mes kaip atėjom, mes aptikom kelis dalykus: vienas, kad buvo vadyba labai padidinta. Ten drastiškai vat jeigu pasižiūrėsi, tai ten buvo ten šuolis toksai, ir ir tada mes jau nu kaip, mes ją sumažinom, bet ne tiek, kiek reikėję būtų sumažinti, nes irgi dėl to pačio, kad negali tu - vienais metais kažkas padidino taip žiauriai - ir mes neradom argumentų tiesiog, kodėl mums reikėtų didinti vadybos kryptį; ir socialiniam mokslam apskritai buvo labai skirta daug vietų. Tai ta prasme, mes mažinom juos ir didinom ten, kur kur kur buvo tos prioritetinės sritys. Tai vat šita va tai sakau, čia vat irgi įdomu labai pažiūrėt. Man tai apskritai, Neda, jeigu turėsi jau kai turėsi tendencijas padarius, tai būk gera, pasidalink, tiesiog įdomu pažiūrėt. Ir va, tai šitą atsimenu ir sakau, ir tai buvo daugiausia tai, kad mes pakeitėm kainas, padidinom, indeksavom kainas. Vadinasi, indeksavom finansavimą universitetam, padidinom. Ir ne tik universitetam, ir kolegijom. Tai va dėl šito, ko gero, kad buvo mūsų tas sumažėjimas.

- Paminėjot, ką radot prieš ateinant – aš dar turiu klausimą, kiek skiriasi sprendimo priėmimas, kai jį reikėjo priimti pirmą kartą ir kai jau vėliau, na iš tarsi savo prieš tai jau priimtų sprendimų: ar daugiau/mažiau rėmėtės duomenim, kur ten ankstesnių vietų paskirstymo, ar kažkaip labiau peržiūrėjot kažkokius dalykus, ar ganėtinai panašiai žiūrėjote į šitą sprendimą tada, kai reikėjo priimti pirmą kartą, ir kai reikėjo priimti ten jau 2-3?

I3: Nu pirmas sprendimas visada sudėtingesnis yra. Dėl to, kad tu nežinai, tu labai daug, tu nieko nežinai iš esmės. Ir ir va čia jau apie patį politinį sprendimų priėmimą, kad tu ateini ir ir tavo, ir tu, ir komanda nežino, kaip tas sprendimas, nežino niuansų. O niuansų yra labai daug. Ir tu tikrai nežinai, ir tu labai dažnai užlipi ant grėbliu vien dėl to, kad tau iš esmės niekas - ir aš nesakau, kad čia iš blogos kažkosios valios ten, kad ten, tarkim, kad nu valstybės tarnyba nepapasakojo. Jie tiesiog galvoja, kad čia gal čia jau ir turi žinoti; gal nedrįsta, nes pas mus yra tokio nu to tokio vat valstybės tarnyboj, kad tau daugiau pritaria, negu su tavim diskutuoja arba bent, nu žinai... Yra baimė, nes, matyt, yra įvairių patirčių buvę. Ir tau įrodyti, kad tu tikrai ten neišmesi dėl to, kad tau prieštarauja tavo nuomonei, kad tu

kaip tik tai galbūt paskatinsi dar - tau yra sunku tą įrodyti. Ir tada, kai tu pirmą kartą priimi sprendimą, tu priimi jį praktiškai užrištom akim, nes vis tiek kažkas tai iškyla, nes tu ten, jeigu tą pajudinsi, pasirodo, kad kažkas tai kažkur tai ten dar vėl pajudėjo. Nu ta prasme čia...

- O buvo kažkokių tokių momentų, kur... I3: Buvo, jo, taip, buvo... O galit paminėti, kokie?

I3: Nu va vietų perskirstymas kad ir. Aš dabar neatsimenu, bet atsimenu tik tai vat kad sakau, kai manęs paklausei šito klausimo, tai mano kas įvaizdy iškilo: aš važiuoju traukiniu atgal į [pastaba – pašalintas miesto pavadinimas – N.Ž.]... (*juokiasi*) Ir ta, žinai, negaliu kalbėt ir reikia vienžo valandų bėgyje perskirstyti vietas. Ir, o visi pyksta juk, tu turi tartis ir su rektoriais, kaip tu, pavyzdžiui, nu tu matai, kad į 2 etapą nėra populiarumo ten, tarkim, kažkokioj programoj, ar ne. Ir dabar kryptiniai. Ir jeigu tu duosi tas, perskirstysi vietas, tai tu, o pavyzdžiui, tu matai, kad ten, tarkim, kažkur tai renkasi ten, kur reikia, ane. Ir tu nori perskirstyt, bet tada tu iš to universiteto turi kelti į šitą. Nu ta prasme, gausis taip, kad tu nu jam, žinai. Ir jisai nenori tau duot, jisai galvoja, kad dar gal ateis, bet tu žinai, kad tikrai neateis. Nu ta prasme... Ir ir vat yra tos minutės, tada buvo. Bet vat pirmą kartą taip buvo, o po to - [pašalintas vardas – viceministras, atsakingas už sritį – N.Ž.] labai iš tikrųjų suvaldė gerai visą. Aš manau, kad mes jau supratom ir nebuvo tokių. Nes vat buvo valanda ir aš sakau, aš važiuojant negaliu net kalbėt išeinu į tą tambūrą, kad niekas negirdėtų ir ten skambinu kažkokiam rektoriui ten, kad pasikalbam, gal tikrai čia nereikia... Nu kaip, perskirstom. Nu nebus, nebus perskirstom. Tu gali, aišku, ir jėga perskirstyti, tai ir mes nu taip padarę esam, supranti. Bet visą laiką norisi, kad žinotų, nu ta prasme, kad nebūtų tokio kaip vat, nu kaip, jeigu vis dėlto LURK'as yra gi. Kad mes tas vietas kažkaip tai... Tai vat atsimenu tą, kai pirmą tokį. Ir daugiau ne, daugiau viskas. Daugiau nieko nebuvo panašaus, nes aš manau, kad mes tikrai supratom, kaip, ir iš anksto ruošėmės. Ir tada buvo dar, atsimenu, kad viskas vėlavo, labai. Ai, mes kainas indeksavom, dėl to vėlavo, ten tos datos... Nu, vienu žodžiu, pirmą kartą tu labai daug ko nežinai. Ir va čia yra yra tas dalykas, kad. Ir visi laukia, kaip sakant. Mm, kas bus, kada tu čia pasakysi, kada, ahaa... Ir mes, atsimenu, tada pavėlavom su kažkokiu sprendimu ir labai labai pergyvenom, kad mumis gali paduoti kažkaip tai į teismą netgi dėl to, nu nes vat, pavyzdžiui, jeigu tu vėluoji. Bet tuo pačiu pasižiūrėjom, kaip anksčiau, tada nusiraminom. Kaip anksčiau tie sprendimai buvo priimti ir pamatėm, kad dar buvo daugiau vėluota. Ir man atrodo visada... Aš tai, man atrodo, kad net žadėjo duoti kažkaip į teismą, jau labai rimtai. O gal net ir davę... valstiečiai, man atrodo... Ot, neatsimenu, bet kažkoks buvo ten per pirmais metais toks, kad... Bet po to mes, sakau, mes pažiūrėjom, kad jie patys vėlavo ten... Mes ten vėlavom, nežinau ten, kelias dienas, o jie vėlavo ten pora savaičių, ir gal net ir daugiau. Tai nu gavosi, kad nu kaip čia taip galėjo būt, ta prasme, kodėl taip

buvo... Tai vat, bet daugiau nebuvo. Iš tikrųjų viskas susitvarkė, susidėliojo ir tada jau buvo aišku. Ir, manau, [pašalintas vardas – viceministras, atsakingas už sritį – N.Ž.] labai gera mechanizmą to, tų diskusijų su rektorais kažkaip tai... vat ir apskritai apie ir ir su ta žmogiškų išteklių stebėsenos Komisija. Dėl to ir jam jau buvo žymiai aiškiau. Nu tai nes vis tiek tie pirmi metai, ir tą reikia padaryti gi, tenai mumis, kada patvirtino ten, gruodžio 17-ą prisiekėm, o man atrodo, iki sausio pabaigos turėjo būti sprendimas kažkokis tik priimtas, ir tu žinai nu... Tai iš karto...

- O čia minit ir tam tikrą pasidalinimą tarp viceministro, kuriojančio sritį, ir jūsų. Kas labiausiai gal buvo atsakingas už šitą sprendimą? Kiek procentų jūsų sprendimo buvo tame? Kiek procentų [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.] sprendimas buvo, nežinau, galutinis ar kažkoks?

I3: Perskirstant vietas? Nu aš sakau, pirmais metais mes labai daug derinomės šitą dalyką, nes tikrai abu buvom nauji ir ir su, ir su LURKu, ir visaip nu, kaip sakant, tikrai buvo labai ir ir tai, sakyčiau, toksai nu bendras labai sprendimas buvo. Nes kitaip ir negalėjo būt. O, tarkim, aš net neatsimenu po to kitų dviejų metų. Tai aš tikrai jau, nu tas atsakomybių tada labai išsigrynino pasiskirstymas. Mes kaip mokėmės tam tikrą vis tiek laiką, o ir ir, kadangi, sakau, įvedėm tą kainų indeksaciją, tai tai gal tas dar sukomplicavo kažkiek. Bet po to tai būdavo, nu tai [pašalintas vardas – viceministras, atsakingas už sritį – N.Ž.] pasitardavo su manim, aš tikrai žinodavau visą laiką, ant ko pasirašau, nes mano parašas. Bet tikrai nebuvo tokio poreikio, kad ten nu... Nes labai aišku buvo mūsų šitoj srity su viceministru buvo labai aiškūs ir vienodi prioritetai. Ir mes jau kaip atėjom, nes aš jį pasirinkau viceministru labai stipriai dėl to dalyko, kad mes labai panašiai matėm, ką reikia stiprinti, kur yra prioritetai, kaip norėtumėm pasukti vat tą vietą, kaip matom tą apskritai tą aukštojo mokslo sistemą, tai nebuvo nebuvo mums čia kažkokių tai problemų vat, kad ten požiūriai nesutaptų ar labai reiktų tikrinti. O [pašalintas vardas – viceministras, atsakingas už sritį – N.Ž.] labai apskritai toksai skrupulingas, tai.

- Tai jūs daugiausiai tada ten jau galutiniame etape kažkur, kur jau viskas nu tarsi apdėliota.

I3: Bet mes mes nu kaip, pirmiausia tai dėl pačių prioritetų, ane, tai mes labai aiškiai nuo pat pirmų dienų tą kryptį ten, kur yra valstybės poreikis, kur trūksta, mes teikiame prioritetą ir žiūrim, kaip galim tą padengti.

[pastaba – I2 suskamba telefonas, vyksta pokalbis telefonu]

Bet apie ką aš čia sakiau... Ai, kad mes žinai, nu, buvo mūsų žinai čia ir nebuvo jokių... Tai tas buvo labai paprasta tada. Ir aš žinojau, kad jis darys viską, kad tuos prioritetus įgyvendinti, tai mums nebuvo poreikio. Pirmais metais dėl nežinojimo procedūrų buvo daug ir jisai neramiai jautėsi, ir aš neramiai,

nes nu kaip čia, kažkaip tai... O po to, tai aš sakau, aš jau tada nu kaip, jis man visą laik referuodavo kad koks, vat, kaip jisai siūlo jau galutinį tą tokį, kaip siūlo, kaip ką siūlo žmogiškų išteklių Komisija, kaip mes susidėliosim. Ir tikrai va nu tuos va dar du metus, kada aš tvirtinau, tai nebuvo jokių jokių tokių kažkokių tai, kad mes ten nesutartumėm dėl kažko tai.

- Jeigu, dabar grįžtant į tą procesą, kai reikia skirstyti vietas – kaip vertintumėte kažkokios naujos informacijos svarbą? Pavyzdžiui, procentinė išraiška, priimant sprendimą dėl vietų paskirstymo. Na, ateina kažkokia absoliučiai nauja informacija, kurios nebuvo prieš tai - kiek jiniai turėtų įtakos sprendimui?

I3: Nedaug. Tais metais. Dėl to, kad dėl to, kad vienas dalykas, kad ir perskirstytum vietas, tai nereiškia, kad ten ateitų žmonės. Tai tu tą turi įsivertinti tada, nes tu turi atlikti darbą tam, kad užaugintum paklausą tenais. Nu, jeigu, tarkim, ten ateina vat nu, staiga, nežinau ten, kokių bibliotekininkų, kažkokių ane, nu kaip pavyzdys, reikia labai ten, ar ten kažkokių tai... Arba ten viešo administravimo analitikų, tarkim. Tai tai tikrai neturėtų daug, nes tada sakyčiau taip, kad aš norėčiau, aš ką daryčiau, kad sakyčiau iš karto LURK'ui, kad žiūrėkite, yra čia trūkumas, tikrai auginsim studijų vietas čia ir, tarkim, po 2 metų galiu pasakyti, kad bus kažkoks ten tas augimas, kad visi dirbtų, kad jie irgi reklamuotų tas studijų programas, ar naujų reikia, ar ar dar kažkaip tai. Ir tada tiktai. Bet tuo metu man nebūtų jokio. Nebent tik aš žinočiau, kad ateis į universitetus, būtų aišku, kad, pavyzdžiui, jeigu padidinsim, tai nu į kaip kokią ten, nežinau, teisę ar ar ten mediciną, tai kiek tu ten didinsi, tiek ten eis, tai čia, tai va čia...

-Bet čia dėl to, kad didelis konkursas ir taip yra?

I3: Čia dėl to, kad jo, tai yra taip patrauklu, kad tu kiek pilsi, tiek gers, kaip sakant. O kai kur tu tiesiog nu, tu ir tiktai tada tas vietas prarasi, pinigus prarasi, nes paskui galutiniam rezultate tu net neturėsi, kur jų padėt. Tu turėsi tiesiog grąžint grąžint į biudžetą, taip reikalingus pinigus, kur galėjai finansuoti kažkokius tai studentus.

-Kadangi visi skirtingas skales turime "daug nedaug". Tai jeigu kažkaip reikėtų pakonkretinti, kad man aiškiau būtų: čia labiau 5 proc. šimte procentų, 20 proc.? Kiek procentų šio sprendimo priėmimo būtų? Kas jums yra nedaug? Kad bendrai suprasčiau, ką turit minty

I3: Kiek šimte procentų, jeigu pilnai pakeisčiau ir nepakeisčiau, kurioj vietoj būtų mano?... Iki 20 %, gal 15... Iki 20 %.

- Ir ar buvo kokie nors metai, kai reikėjo skirstyti vietas, kai kažkokia informacija vaidino didesnę arba mažesnę vaidmenį, kad teko į kažką labai rimtai atsižvelgti? Būtent per jūsų vietų skirstymo laikotarpį. Arba kur sakėt, kad visiškai čia nesvarbu?

I3: Buvo. Kalbos. Pedagogika kalbų ta prasme, kad apskritai kalbos ir pedagogika Europos sąjungos kalbų, kada ištiko karas Ukrainoj, kada tapo aišku, kad nėra mokytojų vokiečių ir prancūzų. Ir kad nieks nesimoko apskritai nu ta prasme, žinai. Tai tada mes tais pačiais metais padarėm stipendijas staiga ir ten, žinai, nu būtime davę, kiek jau ten tų vietų reikėtų, bet ten irgi nelabai atsirado, tai va toks. Toks buvo, ką prisimenu. O daugiau tai.... Švietimo pagalba irgi buvo gana greitas sprendimas. Vat, logopedai ten, surdopedagogai, atsimenu kad irgi gana... Kažkaip aš irgi nežinau, nesupratau tos srities labai, tai kažkaip tai atsimenu, kad mes ten bandėm rasti žmonių ir prafinansuoti, bet čia jau tokios...

- O šituo atveju kas signalą kažkokį davė to, kad reikia?

I3: Mokyklos. Nu apskritai įtraukaus ugdymo ir tiesiog irgi kažkaip tai gal nieks ankščiau labai stipriai nenagrinėjo tų skaičių...? Nes įtraukusis tas ugdymas nebuvo taip nu apie tai... svarbus atrodė. Ir mes pasižiūrėjome, kiek, pavyzdžiui, yra tų, kad apskritai ten per per visas Baltijos valstybes kiek ten yra tų surdo-visokių-tiflopedagogų, kad visiškai nepopuliaru. Nu ta prasme nėra nieko. Tai... tai vat.

- Dar jūs čia vis taip paminit, tai man smalsu pasiklausti ir apie tai, kiek lygindavot pas mus pasirinkimus tarp kitų valstybių pasirinkimų kažkokių specialistų, užpildymo vietų.

I3: Gal su estais pasilygindavom dažniau... ir žiūrėdavom daugiau, dažniau tą per vat inžinerinių, tikslųjų mokslų prizmę... Kiek kaimyninės valstybės maždaug, kiek pas juos stoja. Žiūrėdavom tuos EBPO rodiklius maždaug kaip atrodo, kiek, koks čia tas procentas turėtų būti maždaug... Ir vat, sakau, Olandijos pavyzdys, kur ten Olandijoje per dešimtmetį išaugo taip, kad jie tiesiog pradėjo riboti inžinerijos studentų skaičius. Tai patirtis tai tikrai žiūrėjom ir ir... Ir nu, aišku, ten va pedagogika, kiek kur stoja, kokie konkursai yra... Ir koks pas mus. Žiūrjom. Mum tikrai buvo svarbu. Nes mes daug apskritai su EBPO dirbo labai. Su va tuo Andreas Schleicher, tai kažkaip mes labai glaudų ryšį su juo palaikėm. Gal dėl to, kad mes gana drąsiai tas reformas darėm? Jam čia irgi toksai buvo... Jisai mūsų irgi nestabdė (*juokiasi*).

Priedas Nr. 6. Interviu nr 4.

Informantas (-ė), 2016-2023 m. ėjęs (-usi) Švietimo, mokslo ir sporto ministro(-ės) pareigas

Priskirtas kodas – Ministras (-ė) Nr. 3

Vieta: *Microsoft Teams* platforma

Data: 2024 m. balandžio 22 d.

-Kaip jūs apibūdintumėte apskritai valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymo procesą, jo eigą ir kur atsiranda jūsų kaip ministro vaidmuo?

I4: Na, aišku, man labai keblu atsiminti detaliau peripetijas jau apie penketą metų turbūt praėjo. Bet kalbant apskritai apie visą laikotarpį, kadangi aš jau ministras buvau nuo dutūkstantųjų metų. Ir prisimenu tas įvairias, na, diskusijas, kaip reikėtų bandyti priėmimą formuoti, nes kartu su jau mirusiu Rolandu Pavilioniu - jis tuo metu buvo komiteto pirmininkas Parlamente ir aš buvau ministras tuo metu, buvom sukonstravę... daugiau tai buvo jo tokia idėja, na, būtų galima įmoka tokia mokėt, tuo metu nustatyta, susieta su tam tikrais baziniais dydžiais. Na, ir visi ją mokėtų, visi, kurie įstoja, galėtų mokėti, ir tokiu būdu išsilygina sąlygos ir nebelieka dviejų kategorijų, beveik trijų kategorijų studentų: tie, kurie moka, na, nemoka nieko; kurie moka ten kažkokią tai dalį; ir kurie moka visą kainą. Na va, tai Lietuvoj spręst na tą prieinamumo problemą bandant, na, kažkaip derinti su socialiniu teisingumu. Kita vertus, kad visa ta sistema nepakenktų studijų kokybei. Na, kuri nuo pat pradžių irgi priklauso nuo pasirengimo studijuoti. Taigi, kad ne bet kas, na, nepasirengęs galėtų įstoti į aukštąją mokyklą ten na, kaip sakant, prastrinti kažkiek laiko praleist, na ir po to... O tai kainuoja valstybei. Aišku, tai mokesčių mokėtojai turi apmokėti - tai nebūtų socialiai teisinga, tai nebūtų teisinga apskritai. Tai va nuo to laiko mes ir su Rolandu Pavilioniu ilgai esam diskutavę. Po to šitas mūsų bendras projektas buvo apskūstas Konstituciniam teismui, buvo teisininkų išaiškintas, kad Konstitucija numato, kad tie, kurie priimti yra į valstybės finansuojamas vietas, jie neturėtų mokėti štai tokių mokesčių. Bet tai buvo daugiau toks registracijos mokestis daugiau, paimtas kaip pavyzdys iš kai kurių kitų šalių, kuriose toks mokestis yra ir panaši sistema kai kuriose šalyse tuo metu veikė. Na, tai po to teko pakeist šitą sprendimą ir vėl atsirado, atėjo kelių kategorijų studentai. Na, ir man yra tekę ir 2009 metais, na, ir po to va 2019, 2020-ais vėlgi grįžt prie tos temos. Na ir čia yra bandymas spręsti, kokią problemą - vėlgi tą pačią. Na, kad visgi kuo daugiau pasirengusių, norinčių studijuoti, ir, mano galva, na ne ten, kur reikia pramonei ne ten, kur reikia liaudies ar kažkokiam ten na sektoriui, ūkiui, kaip įsivaizduojama, yra tokiose ypač totalitarinėse šalyse, bet tai demokratinei valstybei labiau orientuojantis į tai, ko reikia pirmiausiai asmeniui, piliečiui, žmogui, ko nori jaunas žmogus. Na, kokios jo yra vizijos, jo potraukiai, motyvacija

ir taip toliau. Ir sudaryti galimybes ruošti mokykloje ir pasiekus va tą pasirengimo tam tikrą lygį, kurį irgi galima įstatymiškai įtvirtinti, jis turėtų būti priimtas studijuoti į tas vietas, kurias universitetai turi arba universitetai ar kolegijos, ar profesinės mokyklos. Į tas vietas, ir kad jų būtų, na, tiek, kiek universitetas pajėgia kokybiškai įgyvendinti. Tai vėlgi priklauso nuo aukštosios mokyklos, na, potencialo, na, kuris irgi yra matuojamas tam tikrais parametrais. Na, tai yra ne vien tik pedagoginis kažkoks personalas, infrastruktūra, bet ir moksliniai tyrimai, ypač universitetinėse studijose. Jie turi būti tam tikro lygio ir tai yra per tą va... vėliau atsiradusi kokybės samprata, kurią mes irgi įtvirtinome šiek tiek vėliau, jau čia dalyvaudami bendroje Bolonijos proceso erdvėje... Kad tai būtų, na, iš esmės sveikas organizmas, kuris pats užtikrina šią kokybę, žinodamas va šitas žaidimo taisykles: tai yra vidinis vertinimas, išorinis vertinimas ir ta sistema veikia jau. Tai vat, jeigu yra universitetas, įkūręs studijų programą, kurios užtikrina reikiamą kokybę ir ateina jauni žmonės su savo poreikiais irgi pasirengę, jie turėtų nemokėti už mokslą, už studijas. Na ir ir čia turėtų įsijungti gal ir tą profesinio konsultavimo ta va tokia orientavimo, bet kuri prasideda labai anksti, padedant žmogui orientuotis, atrast save, išsibandyti, pasižiūrėti. Gal net neskubėti studijuoti, grįžti po kiek tai metų, nebijoti pirmiau gal stoti į profesinę mokyklą, po to ateiti į aukštąjį mokslą. Taigi čia tokia sudėtinga sistema, kuri būtų na, kaip sakant, nukreipta į tą beribę galimybę, kuri yra kiekvienas žmogus. Na va, kad ji turėtų sąlygas savo potencialą realizuoti taip, kaip jam reikėtų, o aukštosios mokyklos užtikrintų kokybę. Tai va taip palaipsniui, na, labai sudėtingai vystėsi na mano minėti subjektai. Pramonės ir technologijų srityje na norėdavo, kad valstybė kuo daugiau paruoštų jiems, na, kvalifikuotų specialistų. Ir kalba eina ne apie laimingą žmogų, asmenybę, bet daugiau apie rinką, apie specialistus ir taip toliau. Na ir norima tą padaryti vien tik iš švietimo sektoriaus lėšų. Taip pat tais devynioliktais metais, kai aš atėjau, na, kaip sakant, į ministro poziciją, aš bandžiau atsinešti šią idėją, kurią bandžiau su Komiteto [pastaba - Seimo Švietimo ir mokslo komiteto – N.Ž.] pirmininku [pastaba – pašalinta pavardė – N.Ž.], su kai kuriais kitais Seimo nariais, na, išvystyti. Aš pasikviečiau į viceministrus [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.], buvusi mokslų akademijos Prezidentą. Na, turėjau bendraminčių tarp kai kurių rektorių. Pats prieš tai buvo rektorius. Tai vat prie tos pačios idėjos, kaip padaryti, kad galėtų ateiti, na, studijuoti visi, kuri pasirengę, ten, kur aukštosios mokyklos turi pakankamai kokybinį potencialą. Va ir ir tai mes pradėjom iš pradžių 19-ais metais pačioj pradžioj labai sunkiai susikalbėti. Idėja kokia - jeigu reikia informatiko, jeigu reikia inžinierių, jeigu reikia kažkokių sričių specialistų, tai prie to turėtų prisidėti šakinės ministerijos, skatindamos jaunuolius, jaunos žmones stoti į šitas programas. Turėti pakankamai patrauklias vietas. Turėti pakankamą gerą tą mokslinį ir pedagoginį potencialą, infrastruktūrą ir skirti net stipendijas. Nes mes susidūrėm su kokia situacija - štai 18-ti metai, va, buvo prieš tai priėmimas,

19-ti metai, niekas nenori rinktis štai tų kietųjų inžinerinių ir taip toliau. Kodėl? Nagi todėl matyt, kad ten kažkaip tai yra sunkiau, nepatrauklu, neaiški miglota perspektyva. Galbūt gal dar kažkokie dalykai. Tai, ką daryti? Tai buvo einama, koku keliu - ten skiriama labai daug vietų, į kurią, kurios neužpildomos, o socialiniai mokslai, kaip ten, kur žmonės nori studijuoti, yra pasirengę - apkarpomos tos vietos, humanitariniai mokslai, socialiniai. Mano galva tai yra neteisinga. Tai aš pasiūliau idėją kokią - apversti visa tai. Šakinės ministerijos, jeigu nori, kad stotų daugiau į informatiką, į inžineriją, būtent kurios rūpinasi šito sektoriaus plėtra, turėtų turėti fondą stipendijų. Na, ir mokėti stipendijas. Adekvačias vat, kad pritraukimui šitam. Kad būtų galima pritraukti. Tai, na, žemės ūkis, kai kurie, kai kurie kiti sektoriai, kurie skundžiasi, kad niekas nestoja jų programas. Tai reikia pritraukti. Mūsų ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto, mes atsakingi už pedagogus. Tai mes įkūrėme fondą stipendijų pedagogų rengimui, kad būtų patrauklu stoti į mokytojus ir jau studentas gautų solidesnę stipendiją. Aišku, to nepakanka ir turi keistis visų švietimo sektorius, jis turi būti patrauklesnis, mokytojui, na, turi būti dirbti įdomu, turi darbo vietos būti tokios, kurios yra patrauklios ir taip toliau, tai nėra vien tik stipendijos. Bet stipendija yra vienas iš instrumentų, kad pritraukti studentus. Tai kitaip sakant, užpildyti tas skiriamas vietas, kiek jų reikia, ne prievarta, ne atimant iš kažko, bet sudominant jaunus žmones. Tai visa tai nuo 19-tų metų mes bandėm su savo komanda realizuoti, kiek aš pamenu 20-ais metais jau pavyko įtikinti ir Vyriausybę, ir kai kurias šakines ministerijas - jos jau pradėjo tą daryti. Ir štai, tarkim, bent jau pedagogų, pamenu, 20-ais metais priėmėm dvigubai daugiau negu ankstesniais metais, ir tie dvidešimtieji metai apskritai tapo rekordiniai nuo 12-tų metų augimo prasme. Augo studentai, augo priėmimo skaičius į tas valstybės finansuojamas vietas labai ženkliai. Tada pavyko šiek tiek daugiau lėšų gauti, na, ten keletą milijonų, bet bet ta sistema pradėjo po truputį veikt, bet tik pradžia buvo. Na, tiesą sakant, aš tikėjausi, kad toliau nauja Vyriausybė tęs šitą projektą, būtent orientuota į ką - į potencialą, kuris yra žmoguje. O šakinės ministerijos prisidėtų, kad sudomintų, pritrauktų. Aišku, tai yra ir tie STEAM projektai, kai kurie kiti, kurie dabar ir vyksta, bet šakinės ministerijos turėtų labiau pritraukti studentus ten, kur sunkiau, kur reikia mokykloje mokytis matematikos, informatikos, gamtos mokslų ir taip toliau. Visa tai turi būti suderinta su šakinių ministerijų, ir ne vien tik Švietimo, mokslo ir sporto ministerija turėtų tą daryti. Tai va ta idėja buvo bazinė, su ja, mes eidavom visuomet į posėdžius, kuriuose buvo aptarinėjamos tos vietos. Tai man tas mechaninis toks vietų skirstymas atrodė juokingas, nes ten būdavo peštynės, dažniausiai lobistų tarp universitetų, kas gaus daugiau tų krepšelių ir taip toliau. O man norėjosi, kad tai būtų ne peštynės dėl to pragyvenimo, bet tai būtų atvėrimas kelio asmenybėm, žmonėm, kurie pasirengę. Na, tiesą sakant, dėl pasirengimo kokybės irgi ten buvo daug diskusijų, bet galiausiai pavyko tą kartelę universiteto pakelti

gerą lygį, kolegijų taip pat. Nu profesinių mokyklų čia atskira kalba, bet ten irgi ta kokybė augo ir priėmimai didėjo. Tai va, mano galva, susitarimas dėl to, kad ne bet kas galėtų studijuoti, o pasirengęs, motyvuotas žmogus. Na, tarkim, stojant į mokytojus taip, kad turi būti dar ir tam tikri ten jų motyvaciniai kažkokie dalykai patikrinti ir taip toliau. Na tai va tie dalykai kokybės priimant ir po to, na, studijuojant, jie irgi gerėjo, buvo supratimas. Bet buvo tolstama nuo tų primityvių peštynių kaip ten paskirstysim tas vietas prie principo, kuris yra derinantis du dalykus: socialinį teisingumą, o dar tiksliau sakant, teisingumą, vedantį į laimingo žmogaus kelią, ir finansinę tą visą perspektyvą kartu su kokybe. Štai, tie 3 parametrai buvo, na, mano visuomet dėmesio centre ir su savo komanda stengėmės mes jų laikytis.

- Ir aš dar čia kartu klausimą turiu – ačiū, kad taip plačiai pasidalinote – tai rinkos poreikiai iš esmės, neturėjo būti kertiniai, jeigu aš teisingai suprantu, jums skirstant vietas? Na, ta prasme, jeigu tarp rinkos poreikių, stojančiųjų preferencijų, ten aukštųjų mokyklų pajėgumų, tai vis tik stojančiojo preferencija yra ta pagrindinė atrama, į kurią jūs, kaip ir rėmėtės?

I4: Mano galva žmonės, kurie kalba apie rinkos poreikius, jie pasiklydę yra. Ir jau šiandien Skandinavijos šalyse, kitur, na, jau senokai suprato, kas tai yra ta rinka. Tvari, perspektyvi. Tai pirmiausia yra motyvuoti žmonės, kurie turi ne tik išsilavinimą, bet ir gebėjimą nuolat augti, tobulėti. Kitaip sakant, jie pasukę teisingu keliu, atradę save, na, ir jie iš tikrųjų turi geras sąlygas realizuoti save. O dabar, jeigu mes tik sakom rinkos poreikiai ir skiriant vietas, ir ten buvo jau taip, kad nu, tarkim, į inžinerinius mokslus stodavo tikrai ant ribos. Vietų ten daug, stodavo todėl, kad ten nemokamai. O tuo tarpu stojant į psichologiją, į kažkokius ten socialinius mokslus kitus, jau ten būdavo ir tam tikri konkursai ir taip toliau, ir ir ten vietos buvo ribojamos. Tai viskas iškreipta, susimaišė. Rinka tvari yra tada, kada ten atsiranda štai žmonės, kurie yra pritraukti teisingai. Tai vat aš ir siūlau, siūliau apversti šitą neteisingą požiūrį į teisingą ir tik tada, mano galva, na ta vadinama rinka pradeda funkcionuoti tvariai, prasmingai, na ir nebeiškreiptai. Priešingu atveju mes turim iškreiptą vaizdą, kuomet daug darbdavių šaukė, mums trūksta vat kvalifikuotų specialistų, tai kaip robotų kažkokių, o iš tikrųjų reikia asmenybių, reikia žmonių. Tai va, mano galva, kalbėti apie rinkos poreikius galima ir iš tikrųjų mano kelias ir buvo tas, kuris labiausiai padėtų tai rinkai susitvarkyti, argi ne taip? Jeigu šakinės ministerijos prisidėtų, pritrauktų motyvuotų, anksti mokykloje pradėtų, juos sudomintų pasirengti studijuoti, tokiu atveju ir atsirastų jiems tie specialistai žymiai greičiau.

-Kokie būtų iš esmės tada na kriterijai, kurie jums apibūdintų sėkmingą valstybės finansuojamų studijų vietų paskirstymą, kaip na, kas yra sėkmingas vietų paskirstymas?

I4: Mano galva sėkmingas yra būtent kuomet baigia, na va tą bendrą brandos turėdami atestatą žmonės, ir ten valstybė įstatymu įtvirtina, kokia kartelė ta vadinama visgi pasirengimo būtina yra, tai yra susitarta, visuomenei, su universitetais valstybė susitaria, kad ta kartelė tokia tikrai būtina, kad žmogus būtų pasirengęs ir ta motyvacija tada veikia nuo pat apačios, žinant, kad jeigu aš noriu studijuoti, na, aš turiu pasirengti, tai yra va gerai. Tai mano galva teisingas tada paskirstymas tų vietų yra pagal tai, kiek universitetai, matydami štai tą poreikį, aišku, jie, universitetai irgi analizuoja: visuomenės, valstybės, geopolitinį kontekstą, jie matydami, jie, turėdami mokslinį, pedagoginį potencialą, jie rengia studijų vietas ir į jas pritraukia žmones, kurie yra pasirengę. Ir vat per tai ir susireguliuoja. Jeigu universitetai mato, kad reikia informatikų, jie dirba su šakine ministerija. Na, ir iš tikrųjų skatina per stipendijas, per kažkokį tai informavimą, profesinį orientavimą, konsultavimą, parodant, kokia puiki bus perspektyva, jeigu gabus, linkęs į informatiką žmogus baigs šitas studijas. Jie pritraukia žmones ir jie iš tikrųjų, na, tiek, kiek reikia, užpildo tas vietas. Ir tokiu atveju, mano galva, susireguliuoja ta pati rinka, šakinių ministerijų poreikiai ir piliečio poreikiai, kuomet jis visgi renkasi pats. Visgi už žmogų negalima nuspręsti, kur jam geriausiai. Tai vat šito trūksta labai, o, mano galva, teisinga būtų, kuomet patys žmonės, turėdami visą informaciją ir pasirengimą, renkasi, o aukštosios mokyklos siūlo o šakinės ministerijos, kurios ir atsakingos yra už tą rinką, už plėtrą, skatina ir pritraukia jaunos žmones studijuoti ten, kur reikia.

-Man čia kitas klausimas taip natūraliai kyla: o iš kur ateina na ta informacija ir tie duomenys apie tai, kur dabar tiksliai šiais metais paskirstyti tas valstybės finansuojamas studijų vietas? Iš kur tas žinojimas apie būsimas stojančiųjų preferencijas? Nes na iš esmės vis tiek tas vietas reikia paskirstyti truputėlį anksčiau, negu jau renkasi.

I4: Tai, mano galva, tai išlieka visada. Šakinės ministerijos pateikia pagal tai, ką prognozuoja darbo rinka, na, va ten tarkim įvairūs statistiniai duomenys padeda šakinėm ministerijom pasakyti, koks yra specialistų poreikis ir prognozė į ateitį. Tai jie tuos duomenis turi. Tai viskas čia tvarkoj, tai jie turėtų su universitetais ir tartis, kad štai reikės tiek specialistų, tiek vietų. Ir mes tokiu atveju prašom jūsų, kad jūs užtikrintumėte kokybiškas studijas. Štai tokiam kiekiui žmonių, mes kartu su jumis tada sukuriame fondą stipendijų, kartu su jumis dirbam, su bendrojo ugdymo sistema, profesinio orientavimo, konsultavimo srity, plėtojam STEAM visą šitą projektą, kad pritraukti, sudominti, motyvuoti ir taip toliau. Tai vat tie skaičiai jie yra. Jokių problemų nėra. Be abejonės, čia galim palikt kažkiek vietų, jų

nebus daug, kažkas nori būti lakūnu, kažkas nori būti galbūt mediku, nors tos kartelės dar iki galo neįveikia, ten iš tikrųjų yra reikalavimai aukštesni, bet jis nori už savo lėšas. Na, tai bus kiek? 10? 100? Nu nežinau - 200-300 tokių žmonių per Lietuvą. Jiems galima palikti už savo lėšas studijuoti, jeigu jie labai nori tapti pilotais, nors šakinė ministerija sako, mums jų nereikia tiek, mums reikia ten va tokio skaičiaus, bet dar atsiranda 2-3, kurie nori, ir jie iš tikrųjų neperžengia tos ribos, bet jie tada papildomai kažkokiu būdu besimokydami, sakom, čia mūsų reikalas. Aš atsimenu, Gintaras Steponavičius, kaip nekeista, būdamas liberalas, jis kaip tik kovodavo už kokybę, kad ta kartelė būtų aukšta, bet kaip tik jis 19-ais - 20-ais metais, mano galva, teisingai sakydavo, kad štai tiems, na, na, truputį trūko kitos kartelės. Nu, bet jis už savo pinigus nori. Palikim galimybę. Kodėl gi ne? Tai čia galima iš tikrųjų vat kažkokiam skaičiui palikti tokią galimybę, jų nebus daug. Bet visur kitur... Visa tai susidėlioja pagal tai, ką pateikia Vyriausybė, matydama prognozę, prašydavo universitetų turėti tiek vietų, na ir palikdama, „a, tarkim, galimybę piliečiams patiems rinktis įvairias programas, na, sako vat, pavyzdžiui, Lietuvoj per daug teisininkų yra, į teisės programas. Bet pasikalbėkit su Vilniaus universiteto Teisės fakulteto žmonėm, ką jums pasakys? Lietuva viena iš valstybių, kur mažiausiai yra teisinės kultūros, kur žmonės neturi pakankamai teisinės pagalbos, kur trūksta labai kvalifikuotų įvairių sričių: pramonėj, versle, visur specialistų, kurie galėtų užtikrinti teisinį saugumą žmonėms. Pagal tai, kiek vienam piliečiui teisinių paslaugų tenka, Lietuva nėra na tarp tų šalių, kuri patektų net į vidurkį. Tai vat Vilniaus universiteto Teisės specialistai patvirtintų. Kad ir mediacijos, ir visose kitose srityse jų labai reikia. Tai vat kodėl gi žmonės negali studijuoti, jeigu jie nori ir jeigu jie yra pasirengę, jeigu jie gali tą daryti, o universitetas turi tiek vietų. Ir jie paskelbė, kad štai turim ten na, tarkim, 100 ar 200 vietų, tiek galim priimti kokybiškai studijuoti. Tiek ir priima, atsirenka tuos, kurie gali. Tai vat visi tie dalykai yra susieti su kuo? Su tuo, ką prognozuoja šakinės ministerijos, Vyriausybė ir ką turi universitetai. Ir visa tai su finansais susidėlioja. Tai, mano galva, va tokia sistema, ji, mano mano galva, lygtai panašiai tai pradėjo veikti jau 20-ais metais. Panašiai jau ta kryptim buvo, judėjo. Dabar nesu įsigilinęs, kiek, kiek čia viskas yra nukrypę, bet aš taip supratau iš naujos Vyriausybės pozicijos, kad jie atmeta štai tą mano principą, kad visgi ne žmonės turi rinktis, bet reikėtų, na, kažkaip vėl atgal grįžti prie tos sistemos, kad reikėtų tvirtinti tas vietas, na ir ir jas riboti. Tai tai vat nuo šito yra nutolta ir, mano galva, be reikalo. Vis vien reikės prie šito grįžti. Kuo labiau mes būsim skandinaviški, kuo mes labiau būsim štai tokia orientuoti į socialinį teisingumą, tuo greičiau mes turėsime grįžti prie šito principo, apie kurį aš pradžioj kalbėjau.

-O sakykit, kiek būdavo, taip, kad kai reikia priimti tą sprendimą, žiūrima į ankstesnių metų paskirstymo duomenis? Kiek jūs jaučiat, kad tie ankstesni paskirstymai kažkaip na buvo atrama?

I4: Tai 19-ais metais ten labai pamenu, neatsitiktinai kalbėjau apie tą ne visai skaidrą lobizmą, kuomet ten šakinių ministerijų įtaka būdavo, spaudimas toks ir premjerui, ir Seimo nariams, ir visuomet tai buvo tam tikros kautynės per lobistus, kurie atstovaudavo aukštąsias mokyklas. Ir tam tikrus, na, kaip čia pasakyti, verslo, pramonės sluoksnius pagal tai, kaip jie įsivaizduodavo, kokių specialistų reikia.

-O gal jūs galit ir sritis paminėti?

I4: Tai čia aš minėjau, visi tie inžineriniai, technologiniai, kiti tie dalykai. Gal net iš tikrųjų net medikų rengimas iš dalies į tai patekdavo, nes ne paslaptis būdavo, kad Lietuva rengė žymiai daugiau medikų, negu buvo darbo vietų ir parengti medikai vykdavo dirbti į užsienį. Išvykdavo. Tai iš tiesų mes rengdavom ne sau. Tai va tokių irgi neatitikimų nemažai būdavo. 19-ais metais nuo to labai daug nepavyko nutolti, nes aš tik 19-ais metais pradėjau dirbti ministru. Tai tais metais mes, na, šiek tiek tik aptarėm principus ir jau kažko labai stipriai pakeisti per pirmus mėnesius negalėjom. Tai tas, tuos skaičius kai tvirtinom, tai tik truputį sušvelninom tą situaciją, bandydami, kad nebūtų tokių didelių disproporcijų link to, kad - noriu tik paminėti - kad, tarkim, inžineriniams, technologiniams mokslams skirdavo labai daug vietų, jos likdavo neužpildytos. O socialiniams mokslams, kur piliečiai norėdavo, pasirengę gerai, su su gerais įvertinimais studijuoti, jiems vietų trukdavo ir jie turėdavo stoti į valstybės nefinansuojamas vietas. Tai va, tą kontrastą truputį šiek tiek sušvelninti 19-ais metais, o 20-ais metais jau kaip aš sakiau, įsijungė ir šakinės ministerijos, pirmiausia, mūsų pačių ministerija pritraukiant mokytojus. Ir mokytojų priėmė turbūt dvigubai dar suvirš daugiau negu ankstesniais metais, kadangi skyrėm tas stipendijas. Aišku, tai buvo tik pirmieji žingsniai. Bet jie jau buvo tokie, kiek aš žinau, kad dabar būtent šitai yra tęsiama, kad pati ministerija toliau tęsia pedagogų skatinimą, na, ir tas, kad ir nepatrauklu dabar šiandien tuo mokytoju dirbti mokykloje, bet tas priėmimas, na, po truputį stabilizuojasi, kadangi yra ta sistema taikoma. O šakinės ministerijos irgi tada pirmą kartą aš su atskirais ministrais daug dirbau, juos įtikindamas, jie vėlgi ten skyrė tam tikras lėšas stipendijom, kad pritraukt į inžinerines, technologines specialybes. Ir ir jau 20-ti metai buvo toks tam tikras lūžis link to.

- O kaip paskirstymas veikia turint omenyje, kad mes turime binarinę sistemą: tarp universitetų ir kolegijų? Yra dar ir kai kurios kryptys, kurias vykdo ir vieni, ir kiti. Ta pati informatika, slauga, yra ir daugiau krypčių. Kaip buvo atsirenkama, kur ir kiek: *tiek vietų skirti universitetams, o tiek vietų skirti kolegijoms?*

I4: Na čia tas klausimas toks tikrai yra visada... Labiau pasikliaujant Vyriausybei ekspertais, na, bandėm ne vienas kartą rektorių konferencija ir kolegijų vadovų šitą, forumą, konferenciją, kartu svarstyti, bet, aišku, tie sektoriai, na, pernelyg kovoja dėl savo pozicijų, kadangi tai yra kai kuriais atvejais jų išgyvenimo klausimas, žinom, kad kolegijos kai kurios jau tada, na, buvo ten ties tokia riba priėmimo. Tai visada labiausiai norėdavosi, aš ir palaikydavau, kad čia jau iš tikrųjų žodį tartų, na ekspertai. Na tie, kurie suinteresuoti yra tais specialistais, bet ir čia jie galėtų prisidėti ne vien tiktais paskirstydami vietas, bet ir per tas stipendijas, per tam tikrą pritraukimą. Na ir ir ir, kur čia skiriamoji riba visada būdavo, tai būdavo akivaizdu, kad universitetai neturi vykdyti tokių programų, kuriose nereikia mokslo, mokslinių tyrimų. Kad tos studijų programos, kurios nėra grindžiamos būtent universitetinio lygmens tyrimais, mokslu, na, jos iš tikrųjų turi atiduot, turi būti perduotos kolegijom. Na, tai turi būt susitvarkoma pačių universitetų. Tai, kiek aš žinau, ne vienaip ar kitaip šitos stipriosios kolegijos pagrindinai tai va Vilniaus, Kauno, na, gal ten Kauno ta technologijų kolegija, va. Ir jie, kiek aš žinau, mes net skatinom, su, pamenu, su su su tais Kauno technologijų universiteto rektorais, su vienu, su kitu, po to kalbėtis kartu su Kauno kolegijom, kad jie matytų, kaip tam tikrą klasterį savo. Kauno zonoj bent jau. Gal ir Kaunas apima dar ir plačiau, didesnę dalį Lietuvos, kaip tam tikrą klasterį, kuriame įsitrauktų dar ir profesines mokyklas. Kad tai būtų va toks klasteris, kuriame yra profesinės mokyklos, kolegijos ir universitetai. Ir štai tame klasteryje, vat, klasterinis principas, jie susiderintų: kiek reikia, na va tų grynai tokių profesinio lygmens informatikos ar ten kažkokių mechatronikos, inžinerijos specialistų; kiek reikia kolegijinio lygmens; ir kiek reikia jau tada universitetinio lygmens. Ir klasteryje tada tie ekspertai kartu, man KTU ir Kauno va ta technologijų kolegija, direktorius, ir ir ten pora profesinių mokyklų - jos jau buvo pradėjusios va ta linkme tą daryti ir neblogai. Ir jos susiderindavo pagal tai, kiek čia tų skaičių reikia, kiek reikia priimti ir kaip reikėtų atskirti, va, tą lygmenį. Bet per visą Lietuvą iš tikrųjų, matant visą spektrą tų programų, tai va tas klasterinis principas, taip tiesmukiškai taikoma sudėtinga, matyt, neįmanoma. Nors nors juo būtų galima grįsti, ypač kai mes matome va tas inžinerines, technologines studijų programas. Kad tai matytume tam tikrą klasterį, kuriame, jo reikia, tarkim, mechatronikos klasteris gali būti visoj Lietuvoj matomas, ir kas dirba jame galėtų susitarti, kaip reikėtų iš tikrųjų tvarkingai tada surikiuoti visas programas. Ir bendradarbiauti, Mes tokių pavyzdžių matėme ypatingai Olandijoje. Olandai šitaip yra

susitvarę, pas juos nėra kovos tarp universitetų, ten kolegijų, profesinių mokyklų. Jie būtent taip ir veikia. Ir labai gražiai bendradarbiauja. Ir universitetų profesoriai kai kuriais kai kuriais atvejais padeda net profesinių mokyklų programas priderinti, kad po to tie žmonės iš tikrųjų veikdami jau kažkur pramonėje, versle, na, būtų iš tikrųjų tam tikroje dermėje. Tai vat, jeigu kalbėt apie inžinerinius-technologijų. Socialiniai mokslai, trupučiuką gal kitaip, bet jeigu kalbėti apie... gal šiandien ir mediciną galėtų paminėti, čia, aišku, tada kolegijinis lygmuo ir ir ir tas universitetinis lygmuo irgi galėtų kaip klasteris veikti, bet čia jau, mano mano galva, šiek tiek šiek tiek mažiau to bendradarbiavimo; bet technologijų srity tai jau bent jau Kaune vyko neblogai.

- O bendrai priimant šituos sprendimus dėl vietų paskirstymo, ar informacijos būdavo pakankamai / jos būdavo per daug / per mažai? Ir kuri jums atrodydavo ir būdavo labiausiai patikima?

I4: Mano galva, kaip aš sakiau, ta informacijos būdavo pakankamai, bet politinė valia išreiškiama dažniausiai yra štai tų subjektų lobistų, na, nesakau, kad grumtynės, bet, na, čia būdavo tam tikros varžybos. Bet jau 19-ais metais labai stipriai, 20-ais taip pat, bet jos taip silpniau, kadangi tie principai buvo priimti Seime tam tikrų tokių kertinių politikų ir Vyriausybės. Ir mane palaikė pats premjeras iš dalies jau, jau įsitikinęs, kad iš tikrųjų reikėtų eiti tuo keliu. Tai štai ta tokia lobistų įtaka ir jų, na, kaip sakant gale, buvo šiek tiek mažesnė ir dalį jų pavyko irgi įtikinti, kad reikėtų eiti tuo keliu. Bet informacijos visada būdavo pakankamai. Nu viskas yra skaidru. Galima turėt visus statistinius duomenis ir taip toliau. Nu, argi netiesa, kad trūksta inžinierių? Tiesa. Bet kaip tada tą spręsti? Štai čia ir prasideda ginčas: ar skiriam daug vietų neskatindami ir žinodami iš anksto, kad ten neužpildys jų? Bet va, skiriam, tam, kad atimtume iš kitų, va, kažkokių kryptčių. Ar mes tada tvarkomės taip, kad va, kaip aš sakiau, teisinga kryptimi? Tai va čia toj vietoj ginčas būdavo. O informacijos, kiek reikia, kokių visokių, kokių, į kokioj srity, kokių žmonių, specialistų ir palyginimas - eurostatą įsijunkim ir pažiūrėkim. Ten va, iš tikrųjų yra šviežiausi duomenys ir galima analizuoti, kiek nori, kokioj nori perspektyvoj. Galima pasiimti ir Europos, ir įvairių instrumentų, matydami visą Europos rinką ir Lietuvos jau dalyvavimą geopolitiniam tokiam jau versle. Tai duomenų pakankamai yra, bet klausimas yra dažniausiai ne duomenys, bet klausimas yra na va ta, kaip sakant, jėgų balansas ir suinteresuotų šalių, o politika ir yra suinteresuotų šalių žaidimas, susitarimas. Tai vat mano, kaip ministro būdavo vaidmuo ne kovoti tiek, kiek bandyti sąmoningai, susodinus už stalo suinteresuotąsias šalis siekti tokio bendro paveikslu. Kad matytų ne tik savo dalį, bet matytų bendrą paveikslą ir jame tada jau, priimdami sprendimus, leisti pasireikšti tokiam platesniam sąmoningumui. Kuris visgi remtųsi

į filosofinius dalykus: kas yra socialinis teisingumas, kas yra žmogus, ką reiškia laiminga visuomenė. Apie tai, kas yra laimingas žmogus ir kaip tada rikiuoti visą šitą sistemą, na va, ieškojant platesnio paveikslo va tokių atsakymų. Matant vat geruosius pavyzdžius Skandinavijoje ir kitur. Tai vat čia daugiau tie dalykai, jie būdavo sprendimų priėmimo man svarbūs, o ne tie skaičiai, kurie, na, visada yra. Na ir, jeigu tik su tais skaičiais remsi, nieko nieko nepasieksi, dažniausiai stipresnės šakinės ministerijos, ekonominės ministerijos, lygtai atrodo susitarė Vyriausybė jau ten per kažkokį preliminarų pasitarimą, kad galima šitaip įsivaizduoti, o šakinės ministerijos paspaudžia per savo lobistus ir tada turim va tą rezultatą, kurį turim. Jie tada reiškia sprendime, visgi, žiniasklaidą tada, na, panaudoja. Mes žinom, kaip veikia - užtenka mestelėti tokią žinutę, kad čia va trūksta inžinierių, o ministras va, tarkim, rūpinasi ten, kad teisininkais, kurių per daug. Ir štai ta bangėlė pavirsta didele banga, žiniasklaida pasigauna ir mes turim išpūstą tą reikalą, čia va taip veikia visada, tai yra natūralu, viešojoje politikoje visada tokie dalykai vyksta, ir turim tą rezultatą, kurį turim. Tai vat politikoj norint pasiekti rezultatą, reikia matyti visą interesų lauką, ir siekti, kiek įmanoma, dirbti su, na, galią turinčiais sprendimo tais nematomais, ne, kartais net neformaliais priėmėjais, juos įtikinant ir bandant pakreipti link to kažkokie tai, na, visgi principo, galbūt, kuris yra tvaresnis, perspektyvesnis. Ir po truputį link jo artėjant. Nes staigiai to padaryti neįmanoma. Tai dažniausiai tai yra ilgalaikiai procesai, susiję yra su tų subjektų sąmoningumu.

- Žiūrint į tą vietų paskirstymą, tai ir apskritai tais jūsų vadovavimo metais bendras vietų skaičius, skirtas studijų vietoms padidėjo, ir vietų pagal sritis išdalinimas: kai kur buvo ganėtinai panašus su tuo, kaip ankstesniais metais buvo, kai kuriose srityse – ką jūs minite jau ne kartą – informatikos, technologijų, inžinerinėse – ten buvo nebedidinta arba net stipriai sumažinta, nors anksčiau stebėtas didėjimas, suprantu, kad dar nuo 2014 m. Inforbalt ryškiai komunikuočių prognozių ir tyrimo; Sakykit, ar tai jūs traktavote irgi kaip lobistinę veiklą ir dėl to tų vietų skaičių mažinot gerokai, kai tuo tarpu didėjo slaugai, gyvybės mokslams, sportui, teisei, socialiniams, humanitariniams?

I4: Čia kaip tik tą lobist...tą, būtent su Infobaltu mes gerai sutardavom ir kaip tik, mano galva, na, su jais labiausiai ir sekėsi, na, kalbėti apie tą perspektyvą, apie kurią aš kalbėjau. Bet esmė kokia, jeigu, jūs pažiūrėkit, ankstesniais metais vietų skirdavo, o kiek užpildydavo? Tai suprantat, buvo toks tuščias tų vietų skyrimas ir po to lėšų perskirstymas nepanaudotų. Tai na kaip čia pasakyti... Aš sakyčiau ne sumažintas vietų skaičius, bet priartintas prie to, kiek realiai rinksis. Bet tai nereiškia nereiškia, kad anksčiau studijuodavo daugiau. Anksčiau paprasčiausiai buvo atverta galimybė studijuoti iš tikrųjų net

neapsirengusiam. Pamenu, kalbėdavom su [pastaba – pašalinta pavardė – N.Ž.] rektoriumi ir su dabartiniu... prorektorius, dabartinis rektorius. Jie dejuodavo, kad ateina, na, kurie kai kuriais atvejais, na, kaip sakant, studijuoti inžineriją visiškai pagrindų matematikos net dar nemokėdami, kažkokiu būdu ten tą kartelę peršoka ir taip toliau. Ir po to nubyrėjimas didžiulis būdavo. Ir tų vietų niekada neužpildydavo. Tai argi nereikėjo iš karto sakyti, va, klausykit, tai čia mes kišam galvą į smėlį ir sakom, aš atsimenu su Infobalt ir kalbėdavom, kad skirkim geriau tų vietų mažiau, bet ten, kur tikrai ir reikia, ir nori piliečiai, kaip aš sakiau, va, padidinti socialiniuose, kituose, kur studijuoja jau už savo lėšas. Tai yra neteisinga. Na va, o tam, kad pritrauktumėte daugiau, inžinerija ir informatika, ir taip toliau, tada eikim tuo keliu, kad sudominkim, skirkim stipendijas, taip, kaip ir mokytojus norim padaryti. Tai štai tuo keliu ir pasukom. Bet tai matot, bet kai kur tas lobizmas taip veikia, kaip jūs ir sakot, kad štai ministras [pastaba – pašalinta paties informanto pavardė – N.Ž.] va ką padarė... Reiškia va nukirpo nuo inžinerijos ir va... Tai visiškai yra ne tai, ko buvo siekiama. Nebuvo niekur praktiškai pabloginta jų situacija, o buvo einama trupučiuką kitu keliu, kad mes kitokius principus turėtume. Va, bet jų, na, realiai priėmimas, realiai priimtų studentų ir, kaip sakant, motyvuotų studentų, pasirengusių po to į tas, nubyrėjimas šiek tiek turbūt mažėja, kadangi atėjo labiau pasirengę, tie, kurie norėjo. Na va ir ir ir ir pradėjom, tais jau 20-ais metais, keitėsi ten kai kurie ministrai. Ministras [pastaba – pašalinta pavardė – N.Ž.] išvyko ten į Europos Parlamentą, bet su juo labai gerai mes ten buvom sutarę jau dėl tų fondų ir taip toliau, atėjo ten jo bendrapavardis po to, mes su kai kuriais kitais ten ministrais kalbėjom. Jau buvo įsitikinimas. Problema buvo kita - kaip gauti tom ministerijom tuos fondus, nes jie savo sąskaita negalėjo to daryti. Tam, kad skatinti inžineriją taip toliau, jiems irgi reikėjo ekstra, papildomai kažką dar turėt. Tai va čia atsirado problemėlė, nes finansų ministerija - biudžetas yra tas pats. Kaip gauti ten milijoną ar 2 milijonus dar mums stipendijom. Vat tas ministras buvo galvos skausmas, jeigu ministrai sutikdavo, tai už tą sritį atsakingi ten viceministrai arba departamentų vadovai, jie jau priešindavosi, suprantat, ta grandinė. Jiems papildomas rūpestis. A, tai švietimo ministerija tegul tą fondą gauna, kodėl mes turim rūpintis studijom? Mes tada sakom - jūsų specialistus rengiam. Bet iš kur mes gausim? Tada finansų ministerija sako, kad jūs pasitaupykit iš vidaus, sudarykit tą fondą iš savo vidinių. O kas norės atsisakyti savo kažkokių vidinių išteklių tam, kad skatintų studentus priimti? Niekam tas nėra taip labai įdomu ir taip toliau. Todėl aš ir sakau, tai yra procesas ir yra sąmoningumas tam tikras, ėjimas tuo keliu. Na, ir, jeigu, aš nežinau, pažiūrėtume tų metų ten 20-tų, ar kokių metų žiniasklaidą, jau ten pavykdavo, jau būdavo tam tikros antraštės, kur jau žurnalistai, su kuriais aš kalbėdavaus labai nuoširdžiai, jie įdėdavo bent jau mano na tą tokį principinį paaiškinimą, kuria kryptim mes judam. Jau jis būdavo. Ne vien tik tie, na, lobistų padejavimai, kad čia va, nukirpo kažką

ir taip toliau, bet ir tas supratimas, kuria kryptim judam, kaip padėti jiems patiems, kaip turėti daugiau informatikų, kaip turėti daugiau inžinierių? Tai va, tie dalykai jie vat ir yra esmė. Tai nebuvo taip va, todėl, kad aš, man patinka socialiniai ar kažkokie mokslai, ne. Visiškai dėl kito principo tas buvo daroma.

- Dar noriu paklausti, kiek apskritai šituos sprendimus jūs priimdavote pats, kiek tai būdavo viceministro, kuruojančio sritį diskrecija, kaip tai atrodo iš jūsų perspektyvos?

Na kaip, mano galva, apie ką aš kalbu, tai yra mano asmeninė pozicija ilgalaikė. Na, aš pats irgi dabar turiu irgi dar magistrantų, su kuriais dirbu ir taip toliau, na, tai yra mano įsitikinimai, mano požiūris. Ir kai aš būriau savo komandą, aš kviečiau žmones, kurie irgi tikėjo, kurie buvo panašūs, bendraminčiui. Na, aš minėjau, [pastaba – pašalintas viceministro vardas, pavardė – N.Ž.], kuris irgi, na, gal trupučiuką dėl kai kurių dalykų mes pasiginčydavom, ne visada būdavo taip, kad viskas vienodai, bet principinis dalykas visada būdavo panašus. Tai aš būriau komandą, kadangi ministras buria savo politinę komandą iš žmonių, kurie yra, na, štai va panašiai galvojantys, mąstantys ir taip toliau. Tai va tai arba ten, 9-ais metais, pasilikdamas va, viceministrus buvusios ministrės, va tarkim, [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.].

Tai aš kaip tik džiaugiausi, kad ji yra būtent žmogus, kuris irgi dėl socialinio teisingumo sampratos turi labai panašų požiūrį. Mes pasiginčydavom dėl daugybės dalykų, bet ji man tiko, aš aš ją pasilikau ir jos, na, neatleidau, nors daug kam jie nepatiko dėl jos, na tokio tiesaus charakterio, o man jis kaip tik vertingas buvo, kadangi būtent kaip aš minėjau, labai reikia, svarbu turėt kietą komandą, kuri irgi ten, kur reikia kalbėtis, ne vien tik kur ministras dalyvauja, bet ir daugybę įvairių posėdžių, pasitarimų viceministrai turi būti tokia pat. Jie turi mąstyti, panašiai turi vertybines nuostatas turėti. Ir tai yra politinė. Ministerija po to priversta yra, na, laikytis politinės komandos, nors kai kur patiems ministerijos žmonėms gali būti ir nepriimtina. Ten yra liberalų, ten yra dar kažkokių žmonių, kurie galbūt dantis sukandę, na, priima tas idėjas ir taip toliau, bet kuomet yra va ta politinė komanda tokia, na, ir nuoširdžiai su žmonėmis dirbi, jie patiki, kad tai yra na dėl tų tokių tam tikrų idealų. Tai va tuos idealus turi turėt visa komanda ir patarėjai, ir viceministrai. Ir tarp kitko čia tai nėra vien tik aukštasis mokslas, kaip matom, nes turėjau komandą, dabar va, prezidento patarėja [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.], kuri yra mano buvo viceministre, nu [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.] va, mano patarėjas, na, kuris irgi neprieštaravo mano principam ir daugeliu atveju jis suprato tuos dalykus. Na, jo galbūt ta misija buvo trupučiuką šiek tiek nukreipta daugiau į Europos erdvę. Na ir bet apie ką aš kalbu, tai ir yra atėję iš Europos erdvės va. Apie ką aš kalbu, tas, socialinė dimensija ir taip toliau.

Andrius labai daug tuos dalykus transliuodavo, matydavau, kad mes einam teisingu keliu. Ir visa mano komanda buvo angažuota štai tokiam idealam. Na ir, kaip sakant, mano, kaip čia pasakyti, vaidmuo buvo toks, kad aš atėjęs su tom idėjom, turėjau tokią komandą susiburti. Iš to, kas buvo, arba pasikviesti žmonių, kurie ateitų. Tai vat viceministrus turėjau susirasti, o kai kurie patarėjai, jie jau buvo ministerijoje, kuriuos aš pažinojau, kurie liko.

- Tai iš to mažiau darbo buvo Jums pačiam su vietų skirstymu, nes galėjote labiau pasitikėti komanda? Ar vietų skirstymas vis tiek buvo ta tema, kur reikėjo ir pačiam...

I4: Vietų skirstymas buvo jau mano. Kaip čia pasakyti, būdavo, mes komandoje aptardavom, bet grumtynės kuomet jau ten kažkokios vykdavo ir reikėdavo diskutuoti, tai čia būdavo ant ministro galvos viskas ir reikėdavo tą įtampą atlaikyti man pačiam. Aiškintis, įrodinėti, taip toliau. Bet po to, kai mes jau, kaip sakant, kažkokį sprendimą turėdavom, tai aišku, Seime ir po to kažkokiuose kituose lygmenyse, ten, kur pagal funkcijas turėjo viceministrai ar kiti žmonės, jie jau realizuodavo. Bet ten, kur principus aptarinėdavom, tai buvo ministrų kabinetas. Gal kokį vieną kitą kartą viceministras [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.] yra vietoj manęs dalyvavęs, kuomet aš komandiruotėj ar kažkaip būdavo, bet jis turėjo labai gerą autoritetą, kadangi jis mokslo visuomenėj, na, autoritetas, žinomas žmogus, artikuluotai kalbantis ir taip toliau, tai mes kalbėdavom viena kalba visada.

-Kiek jūsų įsitraukimas ir požiūris, ir kažkokios tam tikros informacijos pasitelkimas skiriasi tarp atvejo, kai jums reikėjo vietų skirstymu užsiimti pirmą kartą? Bet čia jau na, natūralu, nebe šitos kadencijos rėmai, čia jau gerokai anksčiau. Bet tas pirmasis kartas ir po to kitais tolesniais metais, tolesnėmis kadencijomis – ar buvo kažkoks skirtumas, ar galbūt jo visiškai nebuvo?

I4: Na, be abejonės buvo, tai štai dutūkstantaisiais metais, rudenį, kai pradėjau, viskas jau važiuo. Bet mes matėm šitą ydingą praktiką. Tai mes su su [pastaba – pašalintas vardas, pavardė – N.Ž.], komiteto pirmininku jau tada, rudenį-žiemą diskutavom, ką daryt. Tai va ir tada vat gimė tas, ta idėja pakeisti iš esmės na tą tokią ydingą praktiką, kuomet, tuomet universitetai, na, jie tiesiog pinigavosi, jie ten priimdavo, na, bet ką bet kaip, didžiulė dalis va tokių nepasirengusių, studijuojančių ir už savo, ir pakankamai gabių, kuriems ten, kaip sakant, valstybė nustatydavo per mažai tų vietų ir taip toliau. Kalbėdamas su finansų ministerija, mes supratom, kad nu nebus valstybėj tiek lėšų iš karto, kad atvertume kelią, tai mes sugalvojom tą tūkstantis, jeigu neklystu, 750, kiek ten tų, litų, tais laikais, registracijos tą mokesť. Ir tada visi, kurie, na, įstoja į universitetą, turėdami tam tikrą pasirengimą, jie yra vienodi. Matot, kaip pasikeitė jau pačioj pradžioj. Ta tokia ydinga tokia labai sistema, kaip viskas

buvo, na, suvelta ir ten daugybė, na, kaip sakant studentų, kurie yra ten 2-3 kategorijų, jie... Mes norėjom padaryti, kad jie taptų vienos kategorijos, bet na, iš tikrųjų, reikia pripažinti, žiūrint mūsų Konstitucijoje, kurioj yra šitas straipsnis, įrašantis, kad nieko neturi mokėti. Na, tai po kurio laiko teko šitą atšaukti, bet praėjo keli metai ir ta sistema tarp kitko neblogai suveikė tada. Tai va, kokia buvo pradžia. Paskui viskas griuvo, reikėjo kitaip konstruoti. Tada jau nebe aš buvau ministras, keitėsi tie dalykai. Na, o štai, paskutinėj kadencijoje, aš minėjau, kad bandžiau grįžti prie tų idėjų, kurios jau tada 2002-ais, 3-čiais metais brendo, jas mes irgi aptarinėdavom, matydavom, kaip kitose šalyse, kokia praktika yra, na ir va 2019-ais metais pabandžiau su tom idėjom grįžti, bet vėlgi, tokiu laiku, kai jau jau beveik viskas irgi buvo užsukta ir matot, negali pakeist žaidimo taisyklių. Stojimo sąlygas turi žinoti prieš tam tikrą laiką. Tai vat, kai konstravau 19-ais metais, tai 25-tiem metam turėjo galiot. Tai va vis visa tai yra visuomet, kaip tam tikras ilgalaikis mechanizmas, bet daug ką mes padarėm ta kryptim, apie kurią aš kalbėjau.

- Kaip jūs vertintumėte, jeigu dabar reikėtų grįžti į tą sprendimo priėmimo procesą, vietų paskirstymą, kažkokios naujos informacijos svarbą? Nesvarbu, kokia tai būtų informacija - būtent priimant sprendimus dėl vietų apskritai. Ir gal buvo kažkoks konkretus sprendimas ar metai, kai ta informacija kažkokia vaidino daug didesnę arba daug mažesnę vaidmenį negu įprastai?

I4: Na, man atrodo, kad labai svarbu būtų, be abejonės, turėti tą informaciją, kuri yra dabar naudojama. Bet greta to, man tai norėtųsi, kad bendrojo ugdymo sistemoje apskritai mes turėtume tokią sistemą, kuri veiktų irgi ne vien tik šiais metais, bet išvystyta būtų per tam tikrą laiką ir mes matytume asmenybių preferencijas, na, asmenų preferencijas. Štai mes matytume tą žemėlapi, tą vaizdą, patys žmonės - kaip jie mato savo perspektyvą. Ir ir ir į bet į kokią kryptį jie norėtų ateity va. Tarkim, vienuoliktoko dabar kalbam, čia taip nesėkmingai štai tie, bet greta to man be galo būtų įdomus tyrimas, kokias jie turi preferencijas matydami savo ateitį. Vat va šitą turėti reikėtų tai va tada, irgi tada mes turėtumėm kitą vaizdą, ko reikia visuomenei, matant juos verslą, viešą sektorių, taip toliau. Vienas yra žemėlapis. Kitas žemėlapis - asmenų preferencijos. Ir tuos dalykus reikia mokykloje pradėti derinti, o to nėra dar kol kas. Yra užuomazgos, yra tam tikri bandymai, kai kas tą daro, kai kurios mokyklose, geroje galim, tai ne tos būtinai prestižinės, ten kurios licėjai ar dar kažkas, bet yra puikių mokyklų, Alytų, kur tik nori, kuriose jau yra štai tokie panašūs dalykai. Bet tą žemėlapi turi turėti bendrą ministerija, turi Vyriausybė, turėtų Parlamentas. Mes pamatytumėm visuomenės vaizdą. Į ką orientuojasi mūsų jau, na, tarkim, vienuoliktokai, dvyliktokai. Nereikia čia perspaust, čia nėra tas

orientavimas, kad kietai jie jau turi žinoti, bet tai turėtų turėti bent jau tą kryptį, savo asmenybės kryptį. Ir mes tada visa tai matydami galėtume jungt su tuo, ko reikia ir derinti tada žymiai sklandžiau. Vat šitos informacijos labiau reikėtų. Į tai turėtų būti orientuota visa sistema švietimo, ne tik aukštasis mokslas, bet čia reikėtų vat sąveikos tarp bendrojo ugdymo sistemos ir aukštojo mokslo, ir tarp kitko tą padaryti ir gali tik kartu bendrasis ugdymas su universiteto pagalba. Tai būtent Vytauto didžiojo universitetas čia turėtų lyderystę, gal demonstruoti. Jeigu aš dabar būčiau tas, kuris generuoja kažkaip atsakingas už tokius sprendimus, tai aš tikrai daug padirbėčiau, kad tam pasiruoštume. Tai nėra, kad taip viens-du ir padarytume. Kad link to mes ateitume ir kad tai būtų tam tikra kompetencija bendro ugdymo sistemos, gebėti, turėti štai tas preferencijas kaip tam tikrą žemėlapi, kurį mes matydami galėtume ir patys gerai orientuotis, bet padėti tada ir pasiruošti, štai ir Vyriausybei priimti sprendimus, ir aukštosiom mokyklom užtikrinti kokybiškas studijas. Čia reikia dar pridėti - jau nebe tik Lietuvoj studijuoja mūsų žmonės. Daugybė žmonių gabių studijuoja ir užsieny. Čia vėlgi matyti va tą ciklą, kuomet jie studijuoja, grįžta, kaip kaip su jais na, kaip sakant, juos palydėti į tas studijas ir susigrąžinti. Galbūt net tas susigrąžinimas nėra toks tiesmukiškas, bet tai yra žmogus gali būt kažkur tai globaliai ir kitur, bet jis su Lietuva susijęs yra. Tai va čia yra sudėtingas tas paveikslas, nėra taip paprastas, bet va ta informacija tokia, na, ji turi būti, kaip čia pasakyti, užauginama. Sistema užauginama. Link to yra kol kas tik trupiniai, fragmentai, bet į vientisą sistemą dar nėra sujungta - tą reikėtų daryti.

- Tai iš esmės, jeigu būtų na, tokia informacija ateitų, kad nežinau, 1000 moksleivių norėtų rinktis architektūros studijas. Tai na jūs, tada ir skirtumėte papildomai 1000 vietų architektūros studijoms?

I4: Jo, tai žinoma, jeigu jeigu tiktai būtų, jeigu į kosmonautiką norėtų visi, tai irgi turėtume į kosmonautiką orientuoti. Bet bet sutikime, kad, na, vat va tokių stebuklų nebūna. O dažniausiai demokratinėj šaly pats svarbiausias valstybės yra uždavinys ne rūpintis, ko reikia valstybei, bet ko reikia žmogui, turintiems didžiulį potencialą, kaip tą potencialą išlaisvinti ir leisti reikštis. Bet kol šito nesuprantam, tai taip ir galvojom, kad va, jeigu mes tik pasitikėsim žmonėm, bus blogai valstybei. Va čia tas mąstymas trukdo labai. Kaip galim pasitikėti žmonėm, jog jie nežino, ko reikia valstybei, ko reikia bažnyčiai, ko reikia kažkam tai. O iš tikrųjų viskas yra atvirkščiai. Valstybė ir yra tie piliečiai, jeigu jie turi galimybę, kai valstybė rūpinasi kuo tik? Puoselėti, auginti, skleisti, va šitą potencialą ir leisti jam nuolat augti. Vat tik tai reikia padaryti, o jeigu valstybei iš tikrųjų kažkas rūpi, ji turi sudominti tuos piliečius, va, sakyti, žiūrėkit, kaip čia bus įdomu, čia jūs ne vergauti ateisit ten. Va, čia amerikiečiai tai su tuo STEM ir perlenkė iš pat pradžių, kuomet gabūs inžinieriai, biologai, kažkas

laboratorijose sėdi, bet jie nelaimingi, užsidarę jie ten talentai gabūs, bet jie nemoka bendrauti, jie nemoka įsimylėti, nemoka nemoka šeimos kurti, jie neturi socialinio ryšio. Tai tą STEAM tada amerikiečiai ir pakeitė, pakeitė, įdėjo tas, kaip ten kitas svarbias kompetencijas, kad kad žmonės nebūtų uždaryti tik į informatiką, į kažką tai. Tai vat būtent. Jeigu kalbėt apie tai, kaip po visa tai reikėtų vystyti, tai labiausiai turbūt reikėtų pasikliauti tomis šalimis, kurios jau praėjo tuos išbandymus, pasižiūrėjo ir kurie geba pasitikėti piliečiais. Tai vat niekada nebus taip, kad architektūrą statų ten daugiau negu dabar stoja. Ir nestoja tiek. Va, į mediciną, jeigu stoja nu ką darysi, duokim, leiskim jiems ir taip toliau. Na ir ir nieko nieko čia blogo. Reiškia, valstybė negalės 1000 vietų turbūt, galės tik 200 vietų. Bet jeigu atsiras dar 200 norinčių už savo lėšas, tai kodėl gi ne? Jeigu universitetas gali tiek, jeigu jis turi, bet jeigu jisai gali ne 200, o gali 250, 50 už savo lėšas, tai gali tą daryti. Štai tos žaidimo taisyklės, jos labai nesunkiai realizuojamos, bet reiškia pasitikėjimą piliečiais.

- Aš dar esu atkreipusi dėmesį, kad Mokslo ir studijų įstatyme yra numatyta, kaip tos vietos turi būti skirstomos ir ten tarsi yra užfiksuota, kad, na, vietas nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į valstybės ūkinės, socialinės, kultūrinės plėtros poreikius ir valstybės finansines galimybes. Na, viskas aišku čia su finansinėm galimybėm, bet kaip tie poreikiai nustatyti, tai čia yra iš esmės, na, toks mažiau apibrėžtas. Ar čia ta nuostata, ar jūs jaučiat, kad ji kažkaip gal kontrastuoja, ar iš esmės pilnai atitinka jūsų...

I4: Na, žinokit, Neda, čia nėra nėra. Visuomet įstatymuose yra tokie bendri dalykai, o po to poįstatyminėse, poįstatyminiuose aktuose, tvarkose ir taip toliau yra paaiškinta, kaip tą poreikį nustatyti ir taip toliau, ten pakankamai tas yra, aš dėl to net nesiginčiju. Viskas čia tvarkoj, tą poreikį reikia matyti, bet kai kalbama apie tai, kaip jį realizuosim. Arba paskiram tas vietas, ten stoja, nestoja, paskui tik dejuojam, kodėl nesirenka inži.. dabar iki šiol dejuojama: nesirenka, nesirenka, nesimoko matematikos. Bet reikia galvoti, o kodėl? Kaip sudominti? Kaip padaryti, kad žmogui būtų įdomu, vertinga, naudinga, prasminga ir taip toliau? Va čia ir yra esmė. O kaip nustatyti tą poreikį? Yra yra tos tvarkos ir taip toliau, kaip aš sakiau, tai yra tam tikra statistika, duomenys ir valstybė į tai turi atsižvelgti. Bet kaip tada iš tikrųjų pritraukti va čia yra tas politinis klausimas.

SUMMARY

Decision making in higher education policy in Lithuania 2016-2023: Data-driven or based on cognitive bias?

The thesis explores the contrast between data-driven policy-making and the heuristics of political elites as decision-making individuals, empirically examining the case of higher education policy, through decisions taken by the Ministers of Education, Science, and Sport on the preliminary allocation of state-funded undergraduate study places by field of study between 2016 and 2023 in Lithuania. The thesis aims to investigate the foundations of decision-making through the decision of allocating the study places: is it data-driven or based on cognitive bias?

Objectives include: 1) providing an overview of the paradigm of data-driven public management based on academic literature; 2) providing an overview of the theoretical basis of cognitive biases and their potential impact on decision-making in public management; 3) examining the policy decisions in Lithuanian higher education and the rationale behind them; 4) formulating recommendations for decision-making models to achieve the most rational public policy process and outcome.

The data-driven decision-making perspective in this thesis is linked to the rational decision-making approach, primarily based on the principles of analytical research. It is expected for the decision-making process to start with formulation and determination of the objectives, keeping the same objectives within the analysis synchronizing to the decision-making process, identifying alternatives, evaluating the consequences, and selecting the alternative of the best chance of achieving the desired objective.

On the contrary, in the case of the political elites, it is argued that the amount of information available for each decision is enormous, it is difficult to assess and make good use of it, and the uncertainty conditions with multiple factors surround and complicate the decision-making process. That creates conditions for cognitive biases or heuristics to emerge as the mechanisms or systems of cognitive shortcuts, with limitations of rational thinking. This thesis explores political elite decisions within three selected heuristics: the anchoring effect, availability, and representativeness heuristics.

In this thesis 3 hypotheses were formulated, two of which based on different interpretations of the theoretical approach: H1: Lithuanian higher education policy decisions on the allocation of state-funded undergraduate study places by field of study in 2016-2023 were based on data analysis and H2:

Lithuanian higher education policy decisions on the allocation of state-funded undergraduate study places by field of study in 2016-2023 were based on the previous year's distribution decision or rely on heuristics of accessibility or representativity. The third hypothesis examines the basis for a decision taken by the same decision-maker, depending on the recurrence of the decision: H3: Decision-making processes differ depending on whether the decision needs to be made for the first time, or is recurrent.

The study finds that decision-making in higher education policy, for allocation of state-funded undergraduate places, is geared towards 'rational/data-driven' decision-making. Therefore, mechanisms of the process are characterized by a certain level of inertia, as the actors in the subsystem are closely interlinked. Despite the complexity of the system, the preconditions for decision-making exist, and public policy decisions can be made both based on data and influenced by cognitive heuristics. The first hypothesis was supported partially by the analysis, which identified cases where data were used in decision-making, aiming for the most accurate analytics, and reconsidering decisions relatively often in critical cases with new information occurrence. The hypothesis, focusing on cognitive heuristics, was fully supported: empirical implications of all three biases: the anchoring effect, accessibility, and representativeness heuristics observed in individual cases. The third hypothesis was rejected by empirical research. None of the Ministers showed significant differences in the basis of making decisions between the first and subsequent periods.

This thesis is in a heretofore under-researched field – contrasting the doctrines of data-driven decision-making and biases in the decisions of political elites in the higher education system. It contributes to both theoretical and practical discussions on political elites' decision-making, not only demonstrating this particular decision basis but also revealing the mismatch of the design of the policy-making process for data-driven decisions and empirical cases that show preconditions for decisions to appear on cognitive biases. Furthermore, recommendations for decision-making models to achieve the most rational public policy process and outcomes were suggested.